

KIMMO OIKARINEN

TIETEEN JA TALOUDELLISEN KASVUN EDISTÄJÄ

TAUNO TÖNNINGIN SÄÄTIÖ 1972–2022

TIETEEN JA TALOUDELLISEN KASVUN EDISTÄJÄ

TAUNO TÖNNINGIN SÄÄTIÖ 1972–2022

KIMMO OIKARINEN

TIETEEN JA TALOUDELLISEN KASVUN EDISTÄJÄ

TAUNO TÖNNINGIN SÄÄTIÖ 1972–2022

Julkaisija

Tauno Tönningin Säätiö

Teksti

Kimmo Oikarinen

Kuvat

Lauri Lajusen ottama kuva (LL), Lauri Lajusen kokoelmat (LLK) sekä Tauno ja Tuovi Tönningin kokoelmat (TTK). Lauri Lajunen on koonnut kuvat historiaan, digitoinut paperikuvat, suorittanut kuvien käsittelyn sekä ottanut suurimman osan kuvista.

Ulkoasu ja taitto

Minna Hentilä / Greystone Oy

Paino

Waasa Graphics Oy, 2021

ISBN 978-952-94-5569-0

Copyright © Kimmo Oikarinen, Tauno Tönningin Säätiö, kuvaajat ja kuva-arkistot, 2021

SISÄLLYSLUETTELO

TAUNO TÖNNINGIN SÄÄTIÖ	6
TAUNO TÖNNING FOUNDATION	10
1. JOHDANTO	14
1.1. Säätiöt tieteen tukijoina Suomessa	14
1.2. Tauno Tönningin säätiön historian tutkiminen	16
2. SÄÄTIÖN TAUSTA, PERUSTAMINEN JA HALLINTO	19
2.1. Tauno Tönnig ja hänen rakennusliikkeensä	19
2.2. Säätiön perustaminen ja tarkoituksen valinta	24
2.3. Vastaanotetut lahjoitukset	28
2.4. Hallinnon kehitys Tauno Tönningistä vastuualueiden jakoon	32
3. SÄÄTIÖN VARALLISUUDEN KEHITYS	44
3.1. Asunnoista liikekiinteistöihin ja osakkeisiin	44
3.2. Kiinteistö-, metsä- ja arvopaperisijoitukset 2000-luvulla	51
4. TUKITOIMINTA 1970-LUVULTA VUOSITUHANNEN ALKUUN	58
4.1. Toiminnan alkua ja määrällinen kehitys	58
4.2. Vaikuttavaa tukea varttuneille tutkijoille ja jatko-opiskelijoille	64
4.3. Tieteen kansainvälistymisen edistäminen	68
4.4. Teknologiaakylä ja tunnustuspalkinnot	69
5. TUKITOIMINNAN KEHITYS 2000-LUVULLA	72
5.1. Hakuprosessi ja tuen määrä	72
5.2. Tuki eri tieteenalojen väitöstutkimuksille	76
5.3. Oulun yliopiston varainhankinta ja professoripooli	82
6. KULTTUURIAVUSTUKSET, RAKENNUSPERINTÖKOhteet JA LUONNONSUOJELU	85
6.1. Alessandro Gagliano -barokkiviulu ja muu tuki kulttuurille	85
6.2. Säätiön vanhat maalaistalot ja luonnonsuojelualueet	92
LÄHTEET	107
LIITTEET	108

TAUNO TÖNNINGIN SÄÄTIÖ

Vuonna 1916 syntynyt Tauno Tönning nousi vaatimattomista lähtökohdista merkittäväksi rakennusyrittäjäksi. Hänen rakennusliikkeensä urakoivat 1960- ja 1970-luvuilla merkittäviä julkisia rakennuskohteita sekä runsaasti kerrostaloja Oulussa ja muualla Pohjois-Suomessa. Tönning halusi Pohjois-Suomen rakentamisessa kertyneen omaisuutensa luovan edellytyksiä alueen paremmalle tulevaisuudelle. Hän halusi myös helpottaa kyvykkäiden ihmisten etenemistä urallaan ja jättää nimensä historiaan. Näistä syistä hän päätyi vuonna 1972 perustamaan teknillistieteellistä ja muuta taloudelliseen kasvuun tähtäävää tieteellistä tutkimusta tukevan Tauno Tönningin säätiön.

Tauno Tönning toimi itse Säätiön hallituksen puheenjohtajana vuonna 1985 tapahtuneeseen kuolemaansa asti. Hänen jälkeensä puheenjohtajaksi valittiin rouva Tuovi Tönning, joka toimi tehtävässä yli 30 vuotta vuoteen 2017. Säätiön hallituksen jäsenenä on läpi sen historian ollut taloushallinnon, kiinteistöalan ja metsänhoidon asiantuntijoita ohjaamassa sen omaisuuden hoitoa. Myös Säätiön varsinaisen toiminnan kannalta olennainen tieteellinen asiantuntemus on aina ollut vahvasti edustettuna hallituksessa. Hallituksen jäsenenä on vuosien varrella ollut useita Oulun yliopiston rehtoreita ja professoreja. Säätiön yhteys vuonna 1959 toimintansa aloittaneeseen ja Pohjois-Suomen talouselämän kehittymisen kannalta erittäin tärkeään yliopistoon onkin ollut aina läheinen.

Säätiön talouden pohjan muodostivat sen perustajaltaan saamat lahjoitukset, jotka käsittivät muun muassa asuntoja, metsätiloja ja rakennusliikkeiden osakkeita. Oulun Rakennus Oy:n osakkeiden myynti 1970-luvun lopussa kasvatti Säätiön varallisuutta merkittävästi. Säätiön taseen loppusumma nousi tuolloin nykyrahassa puolentoista miljoonan tasolta noin viiteen miljoonaan. Säätiö ryhtyi 1980-luvun alussa tekemään huomattavia investointeja liikekiinteistöihin ja niistä tulikin sen tärkein tulonlähde alkujaan tärkeiden asunto-osakkeiden menettäessä merkityksensä. Tauno Tönningin ohjauksessa Säätiön varat pyrittiin sijoittamaan pitkäjänteisiin ja varmoihin kohteisiin. Hänen keskeinen tavoitteen sa oli hankkia Säätiön pitkäaikaiseksi perusvarallisuudeksi 1000 hehtaaria hyviä metsiä. Tämän tavoitteen Säätiö saavutti vuosituhannen vaihteessa.

1980-luvun lopulla Tori-Albertti Oy:n osakkeiden myynti antoi toisen merkittävän sysäyksen Säätiön taloudelle ja se jatkoi huomattavia sijoituksia liikekiinteistöihin vuosikymmenen taitteessa ja 1990-luvun puolivälissä. Myös Säätiön arvopaperisijoitukset tuottivat nyt hyvin lisäten sen varallisuutta huomattavasti. Säätiö pyrkiikin vuosikymmenen lopulta alkaen lisäämään niiden osuutta sijoituksistaan. Silti liikekiinteistöt ja -osakkeet sekä metsät muodostivat vielä vuosituhannen vaihteessa 80 prosenttia säätiön sijoituksista. Vuosituhannen alussa Säätiö jatkoi sijoituksia rahastoihin ja teki myös suoria pörssiosakesijoituksia siten, että arvopaperit muodostivat 2000-luvun ensimmäisen vuo-

sikymmenen puolivälissä jo lähes kolmasosan sen kaikista sijoituksista. Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen painopiste siirrettiin kuitenkin taas kiinteistöihin. Vuosikymmenen lopulla Säätiö teki historiansa suurimman sijoituksen hankkimalla yhdessä Oulun läänin talousseuran maataloussäätiön ja Oulun yliopiston tukisäätiön kanssa Rotuaarin Portti-nimisen kiinteistöyhtiön. 2010-luvulla Säätiö kehitti sijoituksiaan keskittämällä kiinteistöomistukseen Oulun keskusta ja siirtämällä arvopaperisijoituksiaan pörssiosakkeista rahastoihin. Säätiö teki rahastoihin myös uusia sijoituksia, mikä laski sen sijoitusten kiinteistövaltaisuutta jälleen vuosikymmenen edetessä. Vuosikymmenen lopulla Säätiö määritteli liikekiinteistöt, arvopaperisijoitukset ja metsät strategisiksi sijoituskohteikseen aikoen jatkossakin säilyttää painopisteen liikekiinteistöissä ja -huoneistoissa. Vuonna 2020 säätiön taseen loppusumma oli noussut jo lähes 12 miljoonaan euroon.

Säätiön taloudenhoito on sen historian aikana onnistunut hyvin luomaan edellytykset laajenevalle apurahatoiminnalle. Sen historiallisessa ensimmäisessä apurahojen jakotilaisuudessa huhtikuun 23. päivänä vuonna 1974 jaettiin nykyrahassa yhteensä noin 43 000 euron summa kaikkiaan yhdelletoista hakijalle. Tauno Tönningin säätiön tuki kohdistui alusta alkaen pääasiassa Oulun yliopiston piiriin. Tarve Säätiön jakamille apurahoille oli suuri ja sen vastaanottamien apurahahakemusten määrä kasvoi nopeasti. Säätiön talouden voimakas vahvistuminen 1980-luvun alussa mahdollisti vuosittaisen apurahasumman kasvattamisen nykyrahassa yli 100 000 euron tasolle. Säätiön talouden edelleen vahvistuessa 1980-luvun lopulla myös jaettu summa kasvoi jälleen. Säätiön 20-vuotisjuhlavuonna 1992 sen jakama rahamäärä saavutti siihenastisen ennätysensä, lähes 180 000 euroa.

Hakupaine Tauno Tönningin säätiön apurahoja kohtaan kasvoi voimakkaasti 1990-luvun lamavuosina. Vuonna 1995 se vastaanotti jo 150 hakemusta. Koska myönnettyjen apurahojen määrää ei lamavuosina lisätty, kilpailu Säätiön apurahoista koveni. Vuosikymmenen loppupuolella Säätiö saattoi taas kasvattaa vuosittain jakamiensa apurahojen määrää ja sen 30-vuotista historiaa juhlistettiin vuonna

2002 jakamalla jo lähes 300 000 euroa 59 hakijalle. Tauno Tönningin säätiö sai vuosittain huomattavan määrän hakemuksia samoilta tutkijoilta kuin toinen merkittävä yliopistossa tehdyn tutkimuksen tukija, Oulun yliopiston tukisäätiö. Hakuprosessi yhdistettiin tukisäätiön kanssa ja siirrettiin samalla internetiin vuonna 2004. Uudistus kasvatti merkittävästi Säätiön vastaanottamien hakemusten määrää ja se kasvattikin jakamaansa summaa jälleen vuosikymmenen lopulla. Vuonna 2010 yliopistorahastoon tehty suuri lahjoitus nosti jaetun kokonaissumman ennätyksellisesti jo lähes 410 000 euroon. 2010-luvulla vuosittain jaettu summa on yleensä ollut noin 250 000 euron tasolla. Yhteensä Tauno Tönningin säätiö on historiansa aikana vuoteen 2020 mennessä edistänyt sääntöjensä mukaista tieteellistä toimintaa jo yli 8,6 miljoonalla eurolla.

Sääntöjensä mukaisesti Tauno Tönningin säätiö on tukenut eniten tekniikan alan tutkimusta, jolle on yleensä myönnetty sekä lukumääräisesti että euromääräisesti mitattuna yli puolet vuosittaisista apurahoista. Muita Säätiön laajemmin tukemia tieteenaloja ovat olleet luonnontiede ja taloustiede. 2000-luvulla luonnontiede sai noin 30 ja taloustiede noin 10–15 prosenttia myönnettyistä apurahoista. Muille tieteenaloille jaettujen apurahojen määrä on ollut aina vähäinen.

Säätiön tukemien tutkimusten aiheet heijastavat Oulun yliopistossa tehdyn tutkimuksen painopisteen muutoksia ja siten pohjimmiltaan yhteiskunnan eri aikoina kohtaamia haasteita ja tarpeita. 1980-luvulta alkaen Tauno Tönningin Säätiö tuki voimakkaasti yliopiston erityisvahvuudeksi nousutta tieto- ja tietoliikennetekniikkaa myöntämällä erityisiä kolmivuotisia apurahoja automaatio- ja tietotekniikan alojen opetusassistenttien jatkokoulutukseen. Vuosituhannen taitteessa Säätiö avusti huomattavilla avustuksilla tietoverkko liiketoiminnan kehittämistä. Merkitykseltään erityisen suuri yksittäinen lahjoitus oli myös Säätiön vuonna 1997 lääketieteen tekniikan ohjelmalle myöntämä apuraha, joka mahdollisti sen käynnistymisen vuotta suunniteltua aiemmin. Taloudelliseen kasvuun tähtäävän tutkimuksen ohella Säätiö on alusta alkaen tukenut myös luonnonsuojeluun liittyviä tutkimus-

aiheita. Pohjois-Suomen eläin- ja kasvilajistoon liittyvien tutkimusten lisäksi säätiö on tukenut monia vesistöjen suojeluun ja ilmastomuutokseen liittyviä tutkimuksia. Tärkeä tuen kohde on ollut myös vihreän kemian alan tutkimukset.

Oulun yliopisto oli pyrkinyt laajentamaan kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä jo 1960-luvulta alkaen. Tätä rajoitti kuitenkin pitkään määrärahojen vähäisyys. Tauno Tönningin säätiö tuki kansainvälistymiskehitystä toimintansa alkuvaiheessa muutamilla varsinaisen apurahojen jaon ulkopuolisilla avustuksilla. 1980-luvun korkeakoulupolitiikassa yhä voimakkaammin korostettuja tutkimustoiminnan kansainvälisiä yhteyksiä Säätiö edisti alkamalla painottaa niitä apurahojen jaossaan. Vuosikymmenen puolivälissä enimmillään viidesosa Säätiön jakamista apurahoista myönnettiin ulkomailla tapahtuvaan tieteelliseen työskentelyyn, opintojen suorittamiseen tai konferensseihin osallistumiseen. Seuraavalla vuosikymmenellä Säätiö keskittyi yliopistolle merkitystään kasvattaneiden väitöskirjatutkimusten tukemiseen ja erilaisten matka-apurahojen osuus väheni. Säätiö kuitenkin tuki edelleen 2000-luvulla Oulun yliopiston entistä vahvempaa liittymistä kansainväliseen verkostoon avustamalla Hokkaidon yliopiston tutkijan työskentelyä Oulussa ja tukemalla kansainvälisten tohtorihjelmien valmistelua.

Säätiön toiminnan alkuvaiheessa sen jakama tuki kohdistui pääasiassa varttuneille tutkijoille. Suoritettujen jatkotutkintojen määrä alkoi kasvaa 1980-luvulla. Seuraavalla vuosikymmenellä lama lisäsi jatkokoulutuksen houkuttavuutta samalla kun jatkokoulutetun työvoiman kysyntä huipputeknologian aloilla lisääntyi ja tulosbudjetointiin siirtyneet yliopistot lisäsivät jatkotutkintojen määriä. Myös Tauno Tönningin säätiön apurahojen painopiste siirtyi lisensiaatti- tai väitöskirjatyötä tekevien nuorten tutkijoiden suuntaan. 1990-luvun alussa jo yli puolet apurahoista myönnettiin jatkotutkintoihin. Tasokkaiden väitöskirjatutkimusten määrän kasvaessa Säätiö päätti vuonna 1997 alkaa kohdistaa tukensa erityisesti niihin. Vuosina 2000–2013 Säätiö pyrki myös houkuttelemaan lisää lahjakkaita opiskelijoita jatko-opintojen pariin ja samalla lisää-

mään tunnettavuuttaan palkitsemalla parhaiten perustutkintonsa suorittaneita opiskelijoita erityisillä tunnustusstipendeillä.

Jatkotutkintojen suorittamiseen jaetuilla apurahoilla on ollut runsaasti vaikuttavuutta. Niiden saajat ovat pääsääntöisesti saaneet tutkintonsa suoritetuiksi ja ovat kokeneet Säätiön apurahojen vaikutuksen merkittäväksi. Tuki on joissain tapauksissa jopa houkutellut tutkijoita Pohjois-Suomen kehitystä tarkastelevan tutkimuksen pariin. Myöntämänsä tuen kautta Tauno Tönningin säätiö on merkittävällä tavalla edistänyt Oulun yliopiston teknillisessä, luonnontieteellisessä ja taloustieteiden tiedekunnassa tehtyä tutkimusta. Yliopisto on ollut edelläkävijä teknologian ja osaamisen siirrossa elinkeinoelämään hyödyttämään ja sen rooli Oulun seudun kehittämisessä innovatiiviseksi kasvualueeksi on ollut ratkaiseva. Siten Oulun yliopistossa tehtävän tutkimuksen tukemisen voidaan katsoa toteuttavan hyvin Tauno Tönningin säätiön säädekirjassa määrättyä tarkoitusta edistää Pohjois-Suomen taloudellista kehitystä. Kiitoksena vuosia kestäneestä merkittävästä tuesta Oulun yliopisto nimesi yhden Linnanmaan kampuksen isoista luentosaleista Tönning-saliksi.

Yliopistojen muututtua julkisoikeudellisiksi laitoksiksi 2010-luvun alussa Tauno Tönningin säätiö tuki Oulun yliopiston varainhankintaa myöntämällä sen yliopistorahastoon yhteensä 225 000 euron lahjoitukset. Lahjoituksen merkitystä kasvatti se, että se omalta osaltaan oli synnyttämässä Suomeen uutta lahjoituskulttuuria. Säätiön merkittäviin tekoihin tieteen tukemisessa kuuluu myös osallistuminen yhdessä 16 muun huomattavan säätiön kanssa professoripooliin. Vuosina 2011–2015 hakukierroksia järjestänyt professoripooli mahdollisti professorien keskittymisen tutkimukseen 12 kuukauden tukijakson ajan vapaana opetus- ja hallintotehtävistä. Tauno Tönningin säätiön apurahojen turvin työskenteli kaikkiaan viisi Oulun yliopiston professoria.

Tulevaisuutta rakentavien apurahojen lisäksi Tauno Tönningin säätiö on jakanut myös tunnustus-palkintoja Pohjois-Suomen kehittämisessä erityisiä ansioita jo osoittaneille henkilöille. Ensimmäinen yhteensä kuudesta tähän mennessä jaetusta palkinnosta myönnettiin vuonna 1979 ja toistaiseksi viimeisin vuonna 2012. Säätiö pyrki toteuttamaan tarkoitustaan myös sijoitustensa kautta ryhtymällä vuonna 1984 Oulun teknologiakylä Oy:n osakkaaksi. Teknologiakylän perustaminen oli merkittävä askel elinkeinoelämän ja Oulun yliopiston yhteistyön lisäämisessä. Siitä tuli olennainen osa kaupungin imagoa määrittänyttä teknillistä osaamista ja taloudellista kehittyneisyyttä eli niin sanottua Oulu-ilmiötä. Vuonna 1992 Tauno Tönningin säätiö myönsi vielä merkittävän avustuksen teknologiakylän maailmankonferenssin järjestelykuluihin.

Säätiö on historiansa aikana myöntänyt joitain avustuksia myös kulttuurin tukemiseen. Sen ehdottomasti merkittävin teko tällä saralla on Alessandro Gagliano -barokkiviulun hankinta vuonna 1982. Viulua on tähän mennessä lainattu yhdelletoista lahjakkaalle viulistille, joiden pitämät musiikkiesitykset ovat olleet tärkeä osa apurahanjakotilaisuuksien korkeatasoista ohjelmaa. Vanhaa rakennuskulttuuria ja perustajansa henkistä perintöä Säätiö on päättänyt vaalia säilyttämällä omistuksessaan Pyykön kestikievaritilan Utajärvellä. Myös luonto ja sen suojelu oli tärkeää Säätiön perustajalle Tauno Tönningille. Luonnonsuojeluun liittyvän tutkimuksen tukemisen lisäksi Säätiö on viimeisen vuosikymmenen aikana alkanut perustaa maille luonnonsuojelualueita. Säätiön ensimmäinen luonnonsuojelualue perustettiin vuonna 2010 tehdyllä päätöksellä Korpilahdelle, jonne perustettiin 2010-luvulla vielä kaksi muutakin luonnonsuojelualuetta, toinen näistä osana Suomen itsenäisyyden juhluvuoden kampanjaa ”Luontolahjani sata-vuotiaalle.” Myös Utajärvelle perustettiin Tuovi ja Tauno Tönningin luonnonsuojelualue. Säätiön maille on siten nykyään neljä luonnonsuojelualuetta, joiden pinta-ala on yhteensä 66 hehtaaria.

TAUNO TÖNNING FOUNDATION

Tauno Tönnning, born in 1916, rose from a modest background to become an eminent construction entrepreneur. In the 1960s and 1970s, his construction companies built significant public building projects and many apartment buildings in Oulu along with other parts of Northern Finland. Tönnning wanted his assets accumulated in the construction of Northern Finland to create conditions for a better future in the region. Furthermore, he aspired to make it easier for capable people to advance in their careers. He also wanted to leave his name in history. For these reasons, in 1972, he founded the Tauno Tönnning Foundation, which supports technical science and other scientific research aimed at economic growth.

Tauno Tönnning himself served as Chairman of the Board of Directors of the Foundation until his death in 1985. After him, Mrs Tuovi Tönnning was elected as Chairman. She held the position for over 30 years until 2017. Throughout its history, the members of the Foundation's Board of Directors have included experts in economic, real estate and forest management who have guided its administration. Also, the scientific expertise essential to the actual purpose of the Foundation has always been strongly represented in the Board of Directors. Over the years, several rectors and professors of the University of Oulu have been members of the Board of Directors.

The Foundation has always had a close relationship with the university, which started its operations in 1959 and is very important for the development of economic life in Northern Finland.

The Foundation's base finances were formed by the donations it received from its founder, comprising, among other things, housing, forestry farms, and shares in construction companies. At the end of 1970s, the Foundation sold the shares of Oulun Rakennus Oy, and its assets increased significantly. At that time, the Foundation's balance sheet rose from a level of one and a half million to about five million. In the early 1980s, the Foundation began to make substantial investments in commercial real estate. They became its main source of income while the initially important housing shares lost their relevance. Under the tutelage of Tauno Tönnning, the funds of the Foundation were aimed at investing in long-term and assured investment projects. His key goal was to acquire 1000 hectares of good forests as the Foundation's long-term basic wealth. This is a goal the Foundation achieved at the turn of the millennium.

In the late 1980s, the sale of shares of Tori-Albertti Oy provided another significant boost to the Foundation's finances. It continued to make substantial investments in commercial real estate through the decade's fold and into the mid-1990s. Also, the Foundation's investments in securities were now yielding good returns and increased its wealth substantially. Therefore, in the end of the decade, the Foundation aspired to increase their share of its investments. Still, at the turn of the millennium, commercial real estate and stock, as well as forests, made up 80 per cent of the Foundation's investments. At the beginning of the 2000s, the Foundation continued to invest in funds and also made direct stock investments such that, in the middle of the first decade of the 21st century, the securities already constituted nearly a third of its total investments. However, after the 2008 financial crisis, the focus was shifted again to real estate. At the end of the decade, the Foundation made the largest investment in its history by acquiring, together with two other foundations, a real estate company called Rotuaarin Portti. In the 2010s, the Foundation developed its investments by concentrating its real estate holdings in the centre of Oulu and transferring its securities investments from listed shares to funds. The Foundation also made new investments in the funds, which decreased the real estate dominance of its investments again as the decade progressed. Towards the end of the decade, the Foundation defined commercial real estate, securities investments and forests as its strategic investment targets, intending to continue to maintain a focus in commercial real estate and business premises. In 2020, the balance sheet total of the Foundation had already risen to almost 12 million euros.

Over the course of its history, the Tauno Tönning Foundation's financial management has been very successful in creating conditions for expanding grant activities. At its historic first grant allocation ceremony on April 23 in 1974, a total sum of around 43,000 euros in present money was allocated to eleven applicants. From the outset, the grants were mainly directed for researchers at the University of Oulu. The need for grants distributed by the Foundation was high, and the number of grant

applications it received increased rapidly. Strengthening of the Foundation's finances in the early 1980s allowed to increase the annual grant amount to more than 100,000 euros in current money. As the Foundation's finances continued to strengthen in the late 1980s, the amount distributed also increased again. In the Foundation's 20th anniversary year, 1992, the amount of money it distributed reached its record high of nearly 180,000 euros. The application pressure on the Tauno Tönning Foundation grants increased strongly during the recession years of the 1990s. In 1995, it already received 150 applications. Because the number of grants awarded during the recession years was not increased, competition for the grants of the Foundation got tougher. Towards the end of the decade, the Foundation could again increase the number of grants it distributed, and its 30-year history was celebrated in 2002 by allocating nearly 300,000 euros to 59 applicants. The Tauno Tönning Foundation received a significant number of applications each year from the same researchers as another major contributor to research conducted at the university, the University of Oulu Scholarship Foundation. The application process was merged with the Scholarship Foundation and, at the same time, transferred to the internet in 2004. The reform significantly increased the number of applications received by the Foundation, and increased the amount it distributed again towards the end of the decade. A large donation made to the University Fund in 2010 raised the total amount distributed to a record-breaking amount of almost 410,000 euros. In the 2010s, the sum distributed annually has generally been at the level of around 250,000 euros. In total, the Tauno Tönning Foundation has already promoted scientific activities in accordance with its rules by 2020 by more than 8.6 million euros.

As required by its rules, The Tauno Tönning Foundation has mostly supported research in the field of technical sciences, for which it has generally awarded, both in terms of numbers and in euro terms, more than half of the annual grants. Other disciplines more widely supported by the Foundation have included natural science and economics. In the 2000s, natural science received about 30 per cent and economics about 10-15 per cent of grants awarded. The number of grants allocated to other disciplines has always been minimal.

The topics of studies supported by the Foundation reflect the changes in the focus of research conducted at the University of Oulu, and therefore fundamentally, the challenges and needs faced by society at different times. From the 1980s, the Tauno Tönning Foundation strongly supported Information and Telecommunications Technology, which had become the special strength of the university, by awarding special three-year grants for postgraduate education of teaching assistants. In the fold of the millennium, the Foundation assisted with substantial grants in the development of the cyber business. An individual donation of particular importance was the grant for the Medical Engineering Program in 1997, which allowed it to launch a year earlier than planned. Alongside research aimed at economic growth, the Foundation has, from the beginning, also supported research topics related to nature conservation. In addition to studies related to the animal and plant species of Northern Finland, the Foundation has supported many studies on aquatic conservation and climate change. An important object of support has also been the studies in the field of green chemistry.

The University of Oulu had sought to expand international scientific cooperation beginning already in the 1960s. However, this was long limited by the paucity of appropriations. The Tauno Tönning Foundation supported this development of internationalisation in the early stages of its activity with a few grants outside the actual allocation of grants.

In the 1980s, higher education politics increasingly highlighted international links of research, and the Foundation promoted this development by beginning to emphasise them in its allocation of grants. Mid-decade, at its peak, a fifth of grants distributed by the Foundation were awarded for scientific work, completing studies, or attending conferences abroad. In the following decade, the Foundation focused on supporting dissertation studies, which had grown their importance to the university, and the proportion of various travel grants decreased. However, in the 2000s, the Foundation continued to support the stronger accession of the University of Oulu to an international network by assisting the work of a visiting researcher from the University of Hokkaido in Oulu and supporting the preparation of international doctoral programs.

In the early stages of the Foundation's activities, the grants were mainly aimed at senior researchers. The number of postgraduate degrees completed began to increase in the 1980s. In the following decade, the economic recession increased the attractiveness of postgraduate education while at the same time the demand for a further educated workforce in high-tech sectors increased, and universities that had moved into performance budgeting increased the number of postgraduate degrees. Also, the focus of the Tauno Tönning Foundation grants shifted in the direction of young researchers working on their licentiate or doctoral dissertation thesis. By the early 1990s, already more than half of the grants were awarded for postgraduate degrees. As the number of high-quality doctoral dissertations increased, the Foundation decided in 1997 to start focusing its support on them in particular. Between 2000 and 2013, the Foundation sought to attract more talented students to graduate school and at the same time increase its familiarity by rewarding the best undergraduate students with special recognition scholarships.

The grants of the Tauno Tönning Foundation distributed to complete postgraduate degrees have been effective. Most of the grantees have received their degrees and have experienced the impact of grants as significant. In some cases, the grants have even attracted researchers to study the development of Northern Finland. Through its support, the Tauno Tönning Foundation has made a significant contribution to the research done in the faculties of technology, natural sciences, and economics at the University of Oulu. The university has been a pioneer in technology and know-how transfer to benefit the business, and its role in developing the Oulu region into an innovative growth area has been decisive. Thus, supporting the research at the University of Oulu can be considered to execute well the purpose of the Tauno Tönning Foundation to contribute to the economic development of Northern Finland. In thanks for years of significant support, the University of Oulu named one of the big lecture halls on the Linnanmaa campus Tönning hall.

As universities became institutions subject to public law in the early 2010s, the Tauno Tönning Foundation supported the fundraising of the University of Oulu by allocating donations totalling 225,000 euros to its university fund. The importance of the donation was underlined by the fact that it was for its part creating a new donation culture in Finland. The Foundation's major acts in supporting science also include participation, along with 16 other prominent foundations, in the professor pool. From 2011 to 2015, the professor pool awarded grants which allowed professors to focus on research for a 12-month support period, free from teaching and administrative duties. A total of five professors from the University of Oulu worked under the support of the Tauno Tönning Foundation grants.

In addition to grants that build the future, Tauno Tönning Foundation has also presented recognition awards to people who have already shown special merits in the development of Northern Finland. First of a total of six awards handed out so far was awarded in 1979, and so far the most recent in 2012. The Foundation also sought to fulfil its purpose through its investments by becoming a partner in Oulun Teknoliakylä Oy in 1984. The establishment of the Technopolis was a significant step in increasing cooperation between business and the University of Oulu. It became an integral part of the city's image as a centre of advanced technology and economic development, i.e., the so-called Oulu phenomenon. In 1992, the Tauno Tönning Foundation provided a significant grant for the arrangement expenses of the World Conference of Technology Villages.

During its history, the Foundation has also allocated some grants to support culture. The most significant act in this has been the acquisition of the Alessandro Gagliano baroque violin in 1982. The violin has so far been lent to eleven talented violinists whose musical performances have been an important part of the high-level programme of scholarship ceremonies. The Foundation has decided to nurture the old building culture and the spiritual legacy of its founder by retaining ownership of the Pyykkö, an old farmhouse with fascinating history, in Utajärvi. Nature and its protection were also important to the Foundation's founder Tauno Tönning. In addition to supporting research related to nature conservation, the Foundation has begun to establish nature reserves on its lands over the past decade. The Foundation's first nature reserve was established in 2010 to Korpilahti, where also two more nature reserves were founded in the 2010s. A nature reserve called Tuovi ja Tauno Tönning Nature Reserve was established at Utajärvi. The Foundation's lands, thus today, have four nature reserves with a total area of 66 hectares.

1. JOHDANTO

1.1. SÄÄTIÖT TIETEEN TUKIJAINA SUOMESSA

Suomessa on nykyään noin 2800 rekisteröityä säätiötä. Niiden toiminta kattaa lähes koko inhimillisen elämän kirjon, ja ne ovat merkittävä osa suomalaisesta kansalaisyhteiskunnasta. Suurin osa säätiöistä on erilaisia hyvinvointipalveluita tuottavia toiminnallisia säätiöitä. Tässä tarkasteltavan Tauno Tönningin säätiön kaltaisia, apurahoja jakamalla tiedettä, taidetta, kulttuuria tai koulutusta tukevia, säätiöitä on noin 800. Säätiöt lisäävät yhteiskunnan tietoa ja taitoa sekä henkistä ja aineellista vaurautta.¹ Historiallisesti säätiöiden merkitys Suomen tieteen ja korkeimman opetuksen tukijana on ollut suuri. Ne ovat muun muassa perustaneet ja ylläpitäneet yliopistoja ja korkeakouluja sekä edistäneet voimakkaasti monien tieteenalojen kehitystä ja tiede-elämän kansainvälistymistä.²

Monista yksittäisistä säätiöistä on kirjoitettu historia. Yleisemmin säätiöitä on tarkasteltu esimerkiksi Maarit Mannisen kvantitatiivisessa tutkimuksessa *Säätiöt Suomessa*, jossa esitetään läpileikkaus Suomalaisen säätiöiden taloudesta ja tukitoiminnasta vuosilta 2001 ja 2002.³ Tärkeä perustutkimus säätiöistä on Allan Tiitan teos *Tieteen tukijoukot – Suomalaiset säätiöt tieteen ja korkeimman opetuksen kehittäjinä 1917–2017*. Tiitta otti tutkimukseensa

mukaan 118 säätiötä ja niiden tavoin toimivaa rahastoa sekä tieteellistä ja kirjallista seuraa.⁴ Tiitta tutkii säätiöiden tieteelle antaman rahoituksen kehitystä pyrkien arvioimaan sen vaikutusta. Hän suhteuttaa apurahasäätiöiden toiminnan yhteiskunnassa ja tieteessä tapahtuneeseen kehitykseen kuvaten pitkän, koko Suomen itsenäisyyden ajan kattavan, kehityskaaren.

Säätiöitä alettiin rekisteröidä Suomessa säätiölain tullessa voimaan vuonna 1931. Niiden historia ulottuu kuitenkin Ruotsin vallan aikaan, jolloin ensimmäistä askelta kohti modernia apurahajärjestelmää edustaneet yksityiset stipendirahastot tukivat Turun akatemiassa tehtyä tutkimusta. Autonomian aikana säätiöitä perustettiin aluksi keisarin, sittemmin senaatin ja myöhemmin kuvernöörin antamien lupien perusteella. Niiden perustajat olivat varakkaita henkilöitä, jotka halusivat jättää omaisuutensa palvelemaan yleistä hyvää. Ensimmäinen tieteen kannalta merkittävä rahasto perustui sahayrittäjä ja ruukinpatruuna Erik Johan Längmanin testamenttiin vuodelta 1859.⁵

4 Tiitta 2018, 15.

5 Tiitta 2018, 23–26.

1 Suvikumpu (toim.) 2015, 8–9; Tiitta 2018, 15.

2 Tiitta 2018, 15–16.

3 Manninen 2005, passim.

Monet autonomian ajan säätiöt ajautuivat kriisiin ensimmäisen maailmansodan aikana Suomen markan arvon romahdettua. Uusi vaihe säätiöiden perustamisessa ja tuessa tietelle alkoi talouden päästessä vauhtiin 1920-luvun lopulla. Säätiölaki vakiinnutti niiden yhteiskunnallisen aseman. Lupa säätiön perustamiseen haettiin nyt oikeusministeriöltä, joka samalla myös vahvisti sen säännöt. Ennen toista maailmansotaa perustettiin muun muassa Stiftelsen för Åbo Akademi, Sigrid Jusélius Stiftelse, Suomen kulttuurirahasto, Emil Aaltosen Säätiö ja Liikesivistysrahasto, jotka vielä nykyäänkin kuuluvat Suomen kymmenen suurimman tiedesäätiön joukkoon. Valtion tietelle antaman rahoituksen niukkuus korosti säätiöiden merkitystä Suomen tutkimuksen ja korkeimman opetuksen kehittymiselle itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä.⁶

Toisen maailmansodan aikana säätiöt osallistuivat tieteen tukemisen ohella maanpuolustuksen turvaamiseen. Sodan jälkeen ääriivasemmisto hyökkäsi säätiölaitosta vastaan pyrkien saattamaan niiden varat valtion hallintaan. Tämä hanke kuitenkin raukesi poliittisen tilanteen vakiinnuttua 1940-luvun lopulla. Sodanjälkeisessä vaikeassa tilanteessa säätiöt pyrkivät varmistamaan länsimaisen koulutus- ja tutkimusjärjestelmän jatkuvuuden ja edistämään suhteita sodan läntisiin voittajavaltioihin lisäämällä huomattavasti matka-apurahojen määrää. Perustaa kulttuurielämän alueelliselle laajentumiselle loi Suomen kulttuurirahaston luoma maakuntarahastojen järjestelmä. Pohjois-Suomen rahasto aloitti toimintansa jo 1953 ja vuoteen 1971 mennessä oli perustettu 19 maakuntarahastoa.⁷

Säätiöiden merkitys Suomen tieteen ja korkeimman opetuksen kehittymiselle oli suhteellisesti suurinta itsenäisyyden ensimmäisten 50 vuoden aikana, jolloin valtion tiedehallinnon voimavarat olivat heikot. Säätiöt ylläpitivät useita yksityisiä yliopistoja, olivat tärkeitä tieteen rahoittajia ja kansainvälistäjiä ja osallistuivat uuden tutkijapolven kouluttamiseen sekä maan tiede-elämän kehittämiseen. Monet sää-

tiöiden rahoittamista hankkeista siirtyivät vähitellen julkisen rahoituksen piiriin. Valtion tiedepoliitiikan vahvistuminen 1960-luvulta lähtien merkitsi säätiöiden suhteellisen merkityksen heikentymistä tutkimuksen tukijana. Tieteestä ja korkeakoulutuksesta tuli yksi politiikan osa, jonka kehittämisen suuntaviivat määrättiin eduskunnassa ja valtioneuvostossa ja jonka toteutuksesta vastasivat pääosin opetusministeriö sekä kauppa- ja teollisuusministeriö. Valtiosta tuli tärkein tieteen rahoittaja. Tutkimuksen julkinen tuki nousi 1980-luvun alkuun mennessä jo kymmenen kertaa säätiöiden antamaa tukea suuremmaksi. 1980-luvulla myös yrityssektori nousi suureksi tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoittajaksi. Säätiöiden vaikutusvalta pieneni, niiden antaman tuen kasvamisesta huolimatta. Samalla ne kuitenkin vapautuivat tehtävistä, kuten ammattitutkijoiden työn rahoittamisesta, jotka olisivat aikaa myöten osoittautuneet niille liian kalliiksi. Nyt ne saattoivat keskittyä toteuttamaan tarkoituksiaan ja keskittymään niihin rahoitusmuotoihin, joiden ne katsoivat parhaiten hyödyntävän suomalaista tiedettä.⁸

Säätiöiden merkitys alkoi jälleen kasvaa 1990-luvun lamavuosista lähtien, kun julkishallinto pyrki monilla säätiöiden kannalta keskeisillä aloilla vähentämään rahoitusvastuutaan. Säätiöiden varallisuuden kasvu sekä valtion tutkimus- ja yliopistotuen rajut leikkaukset 2010-luvun alussa antoivat säätiöille tilaisuuden nostaa profiiliaan entisestään. Säätiöt vastasivat haasteeseen sekä käyttämällä monipuolisesti vanhoja tukimuotojaan että kehittämällä uusia rahoitusinstrumentteja. Ne tukivat yliopistoja ja tutkimuslaitoksia, hankkivat tutkimusvälineitä ja rahoittivat määräaikaista lahjoitusprofessuureja sekä käynnistivät yhteistyössä muiden säätiöiden, yliopistojen ja julkishallinnon laitosten kanssa laajoja tutkimushankkeita.⁹ Nykyään säätiöt yleensä mieltävät olevansa itsenäisiä tutkimusrahoittajia, joilla on täydentävä rooli suhteessa julkiseen ja yrtysrahoitukseen.¹⁰

6 Tiitta 2018, 31–49.

7 Tiitta 2018, 42–68.

8 Tiitta 2018, 111; 199; 289.

9 Suvikumpu & Tikka (toim.) 2014, 10; Tiitta 2018, 199.

10 Tiitta 2018, 169.

Itsenäisyyden aikana vuoteen 2017 mennessä säätiöt olivat rahoittaneet Suomen tiedettä ja korkeakouluopetusta kyseisen vuoden rahanarvon mukaan jo yli 4,2 miljardilla eurolla. Tiedettä tukevien säätiöiden tasainen perustamisvauhti osoittaa, että niiden toimintamalli koetaan oikeaksi. Ihmiset haluavat edelleen tukea tiedettä, he perustavat uusia säätiöitä ja luovuttavat myös varojaan vanhojen säätiöiden hallintaan. Yhteiskunta luottaa siihen, että säätiöt toimivat tehokkaasti ja korkeiden eettisten periaatteiden ohjaamina koko yhteiskunnan yhteiseksi hyväksi. Tämän luottamuksen merkittäv in ilmenemismuoto on yleishyödyllisille säätiöille suotu verovapaus. Säätiöiden on tärkeää pitää tätä luottamusta yllä välittämällä laajasti ja avoimesti tietoa toimintansa tuloksista.¹¹

1.2. TAUNO TÖNNINGIN SÄÄTIÖN HISTORIAN TUTKIMINEN

Tässä työssä esitän Tauno Tönningin säätiön viisikymmentävuotisen historian alkaen sen perustamisesta vuonna 1972 aina nykyhetkeen asti. Säätiön perustamisen ja sille asetetun tarkoituksen valinnan taustalla vaikuttaneiden syiden ymmärtämiseksi, tarkastelen myös lyhyesti sen perustajan Tauno Tönningin elämänvaiheita ja toimintaa ennen Säätiön perustamista. Työn keskeisin tehtävä on tarkastella Tauno Tönningin säätiön varsinaisen toiminnan – tieteelliseen tutkimukseen tarkoitettujen apurahojen jakamisen – kehitystä. Tämän kehityksen ymmärtämiseksi tarkastelen myös Säätiön hallinnon ja varallisuuden kehitystä. Myös Säätiön kulttuurille antama tuki ja toiminta luonnonsuojelun edistämiseksi kuuluvat työn piiriin.

Tauno Tönningin säätiöstä on aiemmin kirjoitettu suppeat 20- ja 30-vuotishistoriat, joissa kerrotaan keskeiset asiat säätiön talouden ja apurahatoiminnan kehityksestä. Erityisesti Antero Tervosen laatimaa 20-vuotishistoriaa voidaan hyödyntää säätiön varhaisemman talouskehityksen ja apurahatoiminnan tarkastelussa. Tässä työssä sidon edellä mainittuja voimakkaammin säätiön toiminnan sen

toimintaympäristössä tapahtuneeseen kehitykseen. Jaakko Simonen tarkasteli Tauno Tönningin säätiön vaikuttavuuden tutkimuksessaan sen apurahatoimintaa vuosina 1974–2008. Osana tutkimustaan Simonen suoritti kyselytutkimuksen Säätiöltä apurahaa saaneiden parissa ja haastatteli Oulun yliopiston tiedekuntien dekaaneja. Simosen tulokset ovat tärkeässä osassa Säätiön apurahatoiminnan kehityksen ja vaikuttavuuden tarkastelussa.

Tauno Tönningin säätiön perimmäinen pyrkimys on apurahatoiminnallaan edistää Pohjois-Suomen taloudellista kehitystä. Säätiön toiminnan vaikuttavuuden arvioiminen tässä suhteessa on erittäin vaikea tehtävä. Säätiön toiminnan vaikuttavuutta täytyykin arvioida tarkastelemalla sen harjoittaman apurahatoiminnan määrällistä kehitystä sekä rahoitettavien tutkimusten alueellista sidonnaisuutta ja merkittävyyttä.¹² Säätiön vaikuttavuutta arvioidaan myös tarkastelemalla sitä, minkälaisen tieteellisten avausten syntymiseen säätiö on toiminnallaan myötävaikuttanut.¹³ Tauno Tönningin säätiön tuki on hyvin suurelta osin kohdistunut Oulun yliopistossa tehtävään tutkimukseen ja Säätiön yhteiskunnallinen vaikuttavuus onkin siten tiiviissä yhteydessä Oulun yliopiston vaikuttavuuden kanssa. Suhteutan Säätiön tukitoiminnan sen tukeman Oulun yliopiston ja siellä tehdyn tutkimuksen kehitykseen. Tässä hyödynnän Oulun yliopistosta laadittuja historioita.

Työn tärkeimmän lähderyhmän muodostaa Tauno Tönningin säätiön arkistomateriaali. Tiedot hallinnon, talouden ja apurahatoiminnan kehityksestä on kerätty Säätiön toimintakertomuksista. Tarkempaa tietoa näihin liittyvästä päätöksenteosta löytyy Säätiön hallituksen kokouspöytäkirjoista. Edellä mainittuja lähteitä löytyy koko Säätiön toiminnan ajalta. 1990-luvulta alkaen laaditut toimintasuunnitelmat tarjoavat tietoa siitä, mihin suuntaan Säätiön taloutta ja toimintaa on kulloinkin pyritty kehittämään. Toimintakertomuksista poimitut Säätiön taloutta ja toimintaa kuvaavat keskeiset kvantitatiiviset tiedot esitän kuvaajissa, joiden rahasummat on muutettu vuoden 2020 rahanarvoon Tilastokeskuksen rahan-

¹¹ Suvikumpu & Tikka (toim.) 2014, 10; Tiitta 2018, 199.

¹² Vrt. Simonen 2009, 29.

¹³ Kts. Suvikumpu & Tikka (toim.) 2014, 11; 13.

arvokertoimella. Vaikka rahanarvokerroin ei annakaan täysin oikeaa kuvaa rahanarvon muuttumisesta vuosien kuluessa on se käytännössä ainoa keino tarkastella Säätiön talouden ja apurahatoiminnan määrällistä kehitystä vuosikymmenten kuluessa.¹⁴

Säätiön maksamien apurahojen vuosittaisen rahamäärän kehitystä kuvaavat kaaviot sisältävät varsinaisten haussa olleiden tutkimusapurahojen lisäksi myös esimerkiksi jaetut tunnustuspalkinnot ja erilisavustukset. Nämä liittyvät Säätiön varsinaisen tarkoituksen mukaiseen toimintaan ja ovat joinain vuosina muodostaneet huomattavan osan Säätiön avustusten kokonaissummasta. Kaaviot sisältävät myös kulttuurin tukemiseen annettuja avustuksia, joiden osuus on kuitenkin aina ollut vähäinen. Toimintansa alkuvaiheessa Säätiö jakoi joitain avustuksia, esimerkiksi matka-apurahoja, myös varsinaisen jaon ulkopuolella. Nämä eivät näy apurahasummaa kuvaavissa kaavioissa.

Tauno Tönningin elämänvaiheita ja syitä Säätiön perustamisen taustalla olen tarkastellut hänen kirjoittamiensa muistelmateoksien *Ollutta ja mennyttä* ja *Herrojen kanssa marjassa* avulla. Lisäksi Tönning kirjoitti selvästi henkilökohtaisiin kokemuksiinsa perustuvan novellikokoelman *Hasardin päiväkirja*. Tietoa Säätiön perustamisen taustoista löytyy runsaasti myös oikeudenkäyntiasiakirjoista, jotka syntyivät Tauno Tönningin perillisten haastettua Säätiön oikeuteen hänen kuolemansa jälkeen. Oikeudenkäyntiasiakirjojen mukana on myös luetellut Säätiön myöntämistä apurahoista vuosilta 1974–1986 sekä Säätiön vastaanottamista lahjoituksista tehdyt lahjakirjat.

14 Ks. Tiitta 2018, 18.

Tauno Tönning ponnisti Hintanperän mökistä merkittäväksi rakennusteollisuusjohtajaksi. (TTK)

2. SÄÄTIÖN TAUSTA, PERUSTAMINEN JA HALLINTO

2.1. TAUNO TÖNNING JA HÄNEN RAKENNUSLIIKKEENSÄ

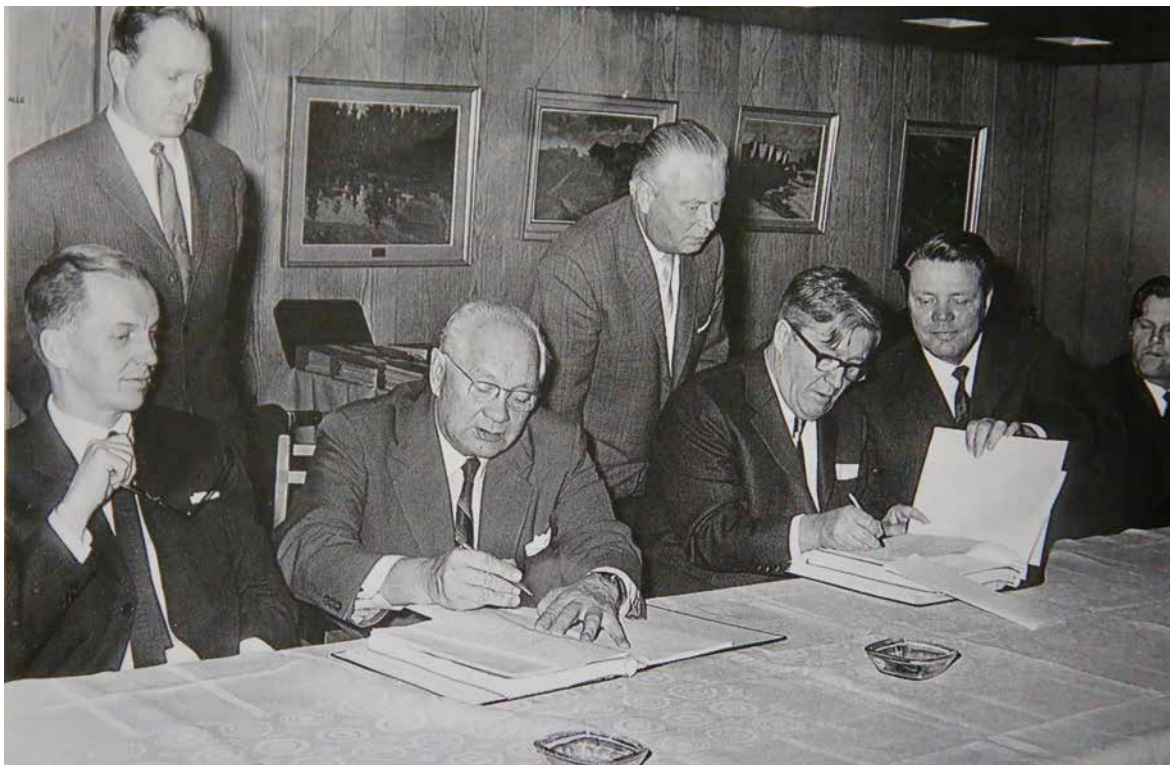
Tauno Tönning syntyi 29. huhtikuuta 1916 Oulujoen pitäjään kuuluneella Hintanperällä, nykyisen Oulun kaupungin alueella. Tauno oli vanhin isänsä Johan Pertun eli Jussin ja äitinsä Birgitta Josefiinan eli Fiinun neljästä lapsesta. Perhe asui mökissä Hintan tilan maalla, josta oli vuokrattu palstoja pääasiassa Åströmin tehtaiden työläisille. Näistä vaatimattomista lähtökohdista ponnistaen Tauno Tönningin raivasi sitten tiensä kovalla työllä – omien sanojensa mukaan myös onnella – merkittäväksi rakennusteollisuusjohtajaksi. Koulunkäyntinsä Tauno Tönning aloitti Laanilan kansakoulussa. Opettaja kannusti häntä pyrkimään oppikouluun. Vastahakoinen isä asetti edellytykseksi sen, että poika hankkisi itse rahat koulukirjojen ja -vaatteiden ostoon. Tämä ryhtyikin toimeen ja hankki koulunkäyntiin tarvittavat rahat myymällä lehtiä Oulun kaasutehtaan ja kasarmin luona. Hän selvitti oppikoulun pääsykokeen ja pääsi alkuun ”elämänsä entraamisessa”, kuten hän asian itse myöhemmin muistelmissaan ilmaisi.¹⁵

¹⁵ Tervonen 1992, 3–4. Tönning 1981, 36–39.

Käytyään kolme vuotta oppikoulua Oulun suomalaisessa keskikoulussa 15-vuotias Tauno Tönning ryhtyi etsimään työpaikkaa 1930-luvun alun lama-aikana. Hän työskenteli rakennuksilla ja kokeili metsätöitäkin. Syksyllä 1935 hän pyrki onnistuneesti Oulun teollisuuskoulun huoneenrakennusosastolle – todennäköisesti koulussa jo opiskelleen serkkunsa vaikutuksesta. Tönning valmistui koulusta rakennusmestariksi vuonna 1938. Jo opiskeluaikanaan hän työskenteli kesäisin kartoitus- ja mitoitustöissä Saimaalla ja Karjalassa ja valmistuttuaan hän jatkoikin Saimaan säännöstelytoimiston palveluksessa.¹⁶ Syksyllä 1939 Tauno Tönning ilmoittautui vapaaehtoisena linnoitustyömaan kartoitustöihin Laatokan Karjalaan. Talvisodan sytyttyä hän avioitui Tyyni Runtin kanssa ja astui sitten tammikuussa 1940 suorittamaan asevelvollisuuttaan. Rintamalle hän ei vielä talvisodassa ehtinyt. Jatkosodassa hän palveli aluksi Kannaksella, sitten Karjalan Maanselässä, Sallan rintamalla ja jälleen Kannaksella.¹⁷

¹⁶ Tervonen 1992, 4. Tönning 1981, 51–52; 55, 73; 77; 92–93.

¹⁷ Tervonen 1992, 5; Tönning 1981, 94–97; 99; 103; 110–111; 124–125; 128; Virkatodistus 14.8.1986. TTSA.

Oulun yliopistollisen keskussairaalan III-vaiheen urakkasopimuksen allekirjoitustilaisuus. Sopimusta allekirjoittamassa maaherra Kalle Määttä ja Tauno Tönning (TTK).

Pian siviiliin päästyään Tauno Tönning pestautui Oulusta käsin toimineeseen Lapin Rakennus Oy:hyn. Sen palveluksessa hän työskenteli vastaavana mestarina ja rakennuspäällikkönä ympäri Pohjois-Suomea 1950-luvun lopulle saakka.¹⁸ Jälleenrakennuskaudella rakennustoimintaa vaikeutti jatkuva pula rakennusmateriaaleista. Suurimmat vaikeudet aiheutti kuitenkin se, että Lapin Rakennus Oy:n talous oli jatkuvasti huonolla tolalla. Keväällä 1957 Tauno Tönning jäi kolmetoistavuotisen työrupeamansa jälkeen pois yrityksen palveluksesta. Hän katsoi nyt olevansa kyllin kokenut ryhtyäkseen itsenäiseksi yrittäjäksi. Ensimmäisenä työnä omissa nimissään hän urakoi Lumijoen säästöpankin saneerauksen. Vielä samana vuonna hän perusti omaa nimeään kantavan rakennusliikkeen.¹⁹

¹⁸ Tervonen 1992, 5; Tönning 1981, 132; 139–144.

¹⁹ Tervonen 1992, 5–6; Tönning 1981, 132–134; 139–144; 148–150; 163; 194; 199; 201; 214.

Rakennusliike T. Tönning teki varsinaisen läpimurtonsa syksyllä 1960, kun se sai kovan kilpailun päätteeksi rakennettavakseen sairaanhoito-oppi-laitoksen, sen aikaisen Oulun suurimman urakan. Vuonna 1962 rakennusliike muutettiin osakeyhtiöksi, Tönning Oy:ksi, jonka pääosakkaisiksi tulivat Tauno Tönningin itsensä lisäksi hänen työtoverinsa Viljo Castrén ja Reino Jokiranta. Toiminnan laajetessa yritystoiminta järjestettiin 1970-luvun alkupuolella uudelleen Oulun Rakennus Oy -nimiseksi rakennusliikkeeksi. Osa toiminnoista eriytettiin varsinaisesta rakennusliikkeestä perustamalla niitä varten oma osakeyhtiö, Oulun Rakennuskone Oy. Oulun Rakennus Oy jatkoi Tauno Tönningin johdolla toimintaansa 1970-luvun loppuun saakka, jolloin yritys kokonaisuudessaan myytiin Puolimatka Oy:lle ja Tauno Tönning vetäytyi pois rakennusteollisuudesta.²⁰

²⁰ Tönning 1981, 216; 219; 235; Tönning 1982, 57; 72–73; Tervonen 1992, 6–7.

Oulun yliopistollisen keskussairaalan ja lääketieteen laitoksen sekä Oulun yliopiston rakennusvaiheet 1961–1977 (TTK).

Arkkitehti Veijo Kerolan suunnitteleman Kastellin kirkon Tauno Tönningin rakennusliike rakensi vuosina 1961–1962. Kirkon erikoisuus on kuvataiteilija Unto Pusan suunnittelema alttaritaulun korvaava suuri lasimosaiikki *Vasten valoa*. (LL).

Tönningin rakennusliike urakoi mittavan määrän asuntoja Ouluun. Kuvassa Torikatu 33 Oulun keskustassa (LL).

Tauno Tönningin rakennusliike oli rakentamassa myös Oulun yliopiston Linnanmaan kampusta ja urakoi Linnanmaan III-rakennusvaiheen (LL).

T. Tönningin Rakennusliike, Rakennusliike Tönning Oy ja Oulun Rakennus Oy ehtivät toimintansa aikana 1950-luvun lopulta 1970- ja 1980-lukujen vaihteeseen rakentaa yhteensä lähes kolmen miljoonan kuutiometrin tilavuuden verran. Huomattavimpia kohteita olivat Oulun yliopistollisen keskussairaalan eri vaiheet ja Oulun yliopiston lääketieteen laitos sekä Seinäjoen keskussairaala. Näiden lisäksi yritykset harjoittivat mittavaa asuntotuotantoa Oulussa ja muualla Pohjois-Suomessa. Oulun Rakennus Oy osallistui 1970-luvulla myös Kostamuksen kaivoskombinaatin rakentamiseen. Tauno Tönninille myönnettiin vuonna 1976 rakennusneuvoksen arvonimi.²¹

²¹ Tönning 1982, 85; 88; 91; 93; 150; Tervonen 1992, 7;

Muistelmateoksissaan Tauno Tönningin kuvailee melko paljon myös perhe-elämäänsä. Tauno ja hänen ensimmäinen vaimonsa Tyyni saivat viisi lasta – kolme tytärtä ja kaksi poikaa. Tauno Tönningin suhde lapsiinsa kehittyi aikaa myöten ongelmalliseksi. Tönning koki, että hänen menestymisensä liike-elämässä oli tappanut lasten yritteliäisyyden, mikä näkyi muun muassa näiden huonona koulu-menestyksenä. Tyyni -vaimon vuonna 1965 tapahtuneen kuoleman jälkeen suhde lapsiin vaikeutui entisestään. Sitten Tauno Tönningin säätiön puheenjohtajana pitkään toimineen Tuovi Moilasen kanssa Tönning avioitui vuonna 1968.²²

²² Tönning 1982, 20–21; 52–54; 88; 102; 170–171; Tönning 1985, 9–16; 65–70; Virkatodistus 14.8.1986. TTSA.

Tuovi Tönning toimi Säätiön puheenjohtajana miehensä jälkeen vuosina 1985–2017. (Koiviston kuvaamo).

2.2. SÄÄTIÖN PERUSTAMINEN JA TARKOITUKSEN VALINTA

Suomalaisia säätiöitä laajasti tutkineen Allan Tiitan mukaan säätiöiden perustamisten taustalla on monenlaisia syitä. Monet säätiöiden perustajista olivat jääneet itse vaille korkeakoulutusta ja halusivat siksi luoda tilaisuuksia kouluttaa itseään. Monille perustajista tieteen edistäminen oli keino kehittää ja puolustaa suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria. Säätiön perustaminen saattoi olla myös keino jättää itsestään tai lähimmäisestään pysyvä muisto tai osoittaa Suomelle kiitosta sen tarjoamista mahdollisuuksista. Säätiöiden perustajat myös usein katsoivat, että Suomi tarvitsi kehittyäkseen juuri heidän panostaan. Luonnollisesti myös aineelliset ja käytännölliset seikat, kuten verotus ja kertyneiden varojen tarkoituksenmukainen jako, ovat kannustaneet säätiöiden perustamiseen ja lahjoitusten tekemiseen niille. Yksittäisen säätiön perustamispäätökseen on usein vaikuttanut lukuisia syitä, joiden keskinäisen tärkeysjärjestyksen arvioiminen on vaikeaa.²³

Myös Tauno Tönningin säätiön perustamiseen vaikutti useita tekijöitä. Kirjassaan *Herrojen kanssa marjassa* Tönning itse esittää säätiön perustamisen taustaksi 1970-luvun alussa toteuttamansa liiketoiminnan uudelleenjärjestelyn, jonka yhteydessä hän myi Rakennusliike Tönning Oy:n osakekannan:

*Myytyäni omistamani rakennusliikkeen osakkeet minulle kertyi enemmän rahaa, kuin mihin olin tavallisesti tottunut. Tämän johdosta ajattelin lahjoittaa siitä osan johonkin hyödylliseen tarkoitukseen.*²⁴

23 Tiitta 2018, 173–174.

24 Tönning 1982, 74–75; 102–103.

Tiitta katsoo säätiöiden vaihtelevien perustamismotiivien takana olevan aina viime kädessä perustajan halu edistää tärkeitä katsottuja asioita, auttaa ihmisiä ja yhteiskuntaa sekä luoda edellytyksiä paremmalle tulevaisuudelle.²⁵ Tämä pätee varmasti myös Tauno Tönningiin, joka oli nuoruudessaan 1930-luvun pula-aikana nähnyt ja kokenut köyhyyden aiheuttaman moninaisen kurjuuden.²⁶ Omaan liiketoimintaansa vaatimattomista lähtökohdista ponnistanut Tauno Tönning halusi varojensa helpottavan jatkossa kyvykkäiden ihmisten etenemistä urallaan.²⁷ Tönning varmasti uskoi yleishyödyllisen tukitoiminnan tuoman yhteiskunnallisen arvostuksen hyödyttävän myös liiketoimintaansa.²⁸ Hänen kirjoistaan on kuitenkin luettavissa, että rakennusliikkeen johtaminen ja menestyminen liike-elämässä eivät täysin tyydyttäneet häntä. Tauno Tönning halusi jättää nimensä historiaan tekemällä jotain vielä merkittävämpää isänmaansa hyväksi.²⁹

1970-luvun alkupuolella perustettiin vilkkaasti tiedettä tukevia säätiöitä.³⁰ Tauno Tönningille säätiöiden tukitoiminta oli tullut tutuksi hänen muun muassa Suomen kulttuurirahastolle tekemien lahjoitusten kautta. Lähipiirinsä kanssa käymien keskustelujen rohkaisemana hänen ajatuksensa rahan lahjoittamisesta hyödylliseen tarkoitukseen jalostui päätökseksi perustaa omaa nimeään kantava säätiö.³¹ Ajatukseen Säätiön perustamisesta ja sen tarkoituksen päättämiseen vaikuttivat myös Tönningin keskustelut kauppa- ja teollisuusministeriön tarkastajan Pentti I. Saarikon kanssa.³²

25 Tiitta 2018 (tiiv.), 14.

26 Tönning 1981, passim.

27 Tönning 1981, 24, 171, 214–215; Tervonen 1992, 100; Tauno Tönningin säätiön vastine kanteeseen 21.11.1986. TTSA.

28 Tauno Tönningin säätiön vastine kanteeseen 21.11.1986. TTSA.

29 Tönning 1982, 23; 102

30 Tiitta 2018, 201.

31 Tönning 1982, 102–103; Tervonen 1992, 8.

32 Tauno Tönningin säätiön vastine kanteeseen 21.11.1986. TTSA; Lauri Vesala Oulun raastuvanoikeudelle 10.8.1987. TTSA.

Tauno Tönningin säätiön perustajajäsenet maaherra Niilo Ryhtä ja Tauno Tönning Pyykössä (TTK).

Tauno Tönningin säätiön perustava kokous pidettiin toukokuun 24. päivänä vuonna 1972. Siihen Tauno Tönning kutsui vaimonsa, rouva Tuovi Tönningin, maaherra Niilo Ryhdän, yliopiston rehtori Markku Mannerkosken sekä pankinjohtaja, varatuomari Paavo Saaren.³³ Mannerkoski ja Ryhtä olivat tulleet Tönningille tutuiksi jo 1960-luvulla hänen osallistuessaan tukitoimintaan tekemällä lahjoituksia Suomen kulttuurirahaston puitteissa. Saari oli Tönningin vanha ystävä ja liikutettu. Kaikki edellä mainitut valittiin kokouksessa Säätiön hallitukseen. Puheenjohtajaksi hallitus valitsi luonnollisesti toimitusjohtaja Tönningin. Paavo Saari laati juridista asiantuntemustaan hyödyntäen perustettavalle Säätiölle säädekirjan ja säännöt.³⁴ Oikeusministe-

riö antoi luvan Säätiön perustamiseen ja vahvisti sen säännöt 17.8.1972. Tämän jälkeen pidettiin 12.10.1972 toinen Tauno Tönningin säätiön perustava kokous Hotelli Arinan Juhlakerroksessa kabinetti Lakeudessa. Kokouksessa käsiteltiin alustavasti Säätiön lyhyen ja pitkän aikavälin suunnitelmaa. Säätiörekisteriin Tauno Tönningin säätiö merkittiin 9.11.1972.³⁵

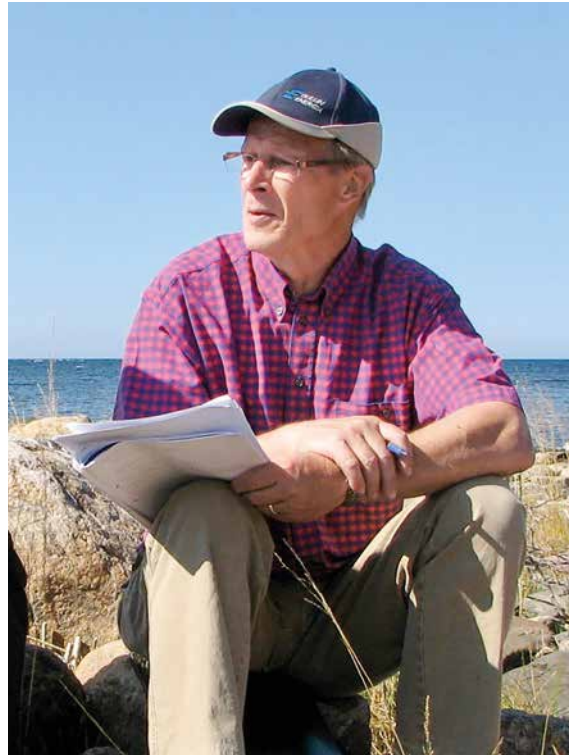
35 Tilintarkastuskertomus 24.5.1972 – 31.12.1973. Tauno Tönningin säätiön arkisto (TTSA); Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA; Perustavan kokouksen asialista. TTSA.

33 Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA; Tönning 1982, 102–103.

34 Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA; Tervonen 1992, 8.

Tauno Tönningin säätiön perustajajäsen Oulun yliopiston rehtori Markku Mannerkoski (LLK).

Tauno Tönningin säätiön perustajajäsen pankinjohtaja, varatuomari Paavo Saari (LL).

Säätiöiden toimintaa ohjaavat säädekirjoissa asetetut tarkoitukset ja periaatteet, joita tulee kunnioittaa kaikessa toiminnassa läpi niiden elinkaaren. Yleensä säätiöiden tarkoitukset määritellään säädekirjoissa melko yleisluonteisesti, sillä säätiöiden täytyy voida tarvittaessa mukauttaa toimintaansa ympäröivän yhteiskunnan muuttuessa.³⁶ Tauno Tönningin säätiön säädekirja sisältää yhteensä 14 pykälää. Toinen pykälä määrittelee säätiön tarkoitukseksi edistää ja tukea teknillistieteellistä ja muuta taloudelliseen kasvuun tähtäävää tieteellistä tutkimustoimintaa jakamalla apurahoja, suorittamalla tieteellisiä tutkimuksia ja selvityksiä sekä harjoittamalla tieteellistä julkaisutoimintaa.³⁷ Tauno Tönningin säätiön tarkoitus kuuluu nykyisten korkeinta opetusta tukevien säätiöiden kolmen yleisimmän tarkoituksen joukkoon. Allan Tiitan

³⁶ Tiitta 2018, 176; Suvikumpu (toim.) 2015, 11.

³⁷ Säädekirja. TTSA.

tutkimista säätiöistä 23 prosentilla tarkoituksena on tukea taloudellisteknillisiä tieteitä. Lääke- ja terveystieteellisen tutkimuksen tukijoita säätiöistä on 21 prosenttia ja 19 prosentilla tarkoituksena on suomalaisen tieteen ja kulttuurin yleinen tukeminen.³⁸

Tauno Tönningin säätiön säädekirjassa ei mainita avustuksien kohdentamista nimenomaan Pohjois-Suomen hyväksi, mutta Tauno Tönningin tiedetään tahtoneen tukea nimenomaan Pohjois-Suomessa ja erityisesti Oulun yliopistossa suoritettavaa tutkimustyötä.³⁹ Liike-elämässä toimiessaan hän oli saanut huomata monien yhteiskunnan toimintojen helsinkikeskeisyyden ja ymmärtänyt oman kotiseudun tukemisen tarpeen.

³⁸ Tiitta 2018, 177.

³⁹ Lauri Vesala Oulun raastuvanoikeudelle 10.8.1987. TTSA; Tauno Tönningin säätiön vastine kanteeseen 21.11.1986. TTSA.

Uusi aluepolitiikka mahdollisti yliopiston perustamisen Pohjois-Suomeen. Oulun yliopiston ensimmäiset avajaiset pidettiin lokakuussa 1959. Akateemista kulkuetta johtavat va. vararehtori Aatto Kaljunen ja va. rehtori Pentti Kaitera. Kaiteran takana Helsingin yliopiston rehtori Edwin Linkomies (Uuno Laukka/Oulun yliopiston arkisto).

Tönningin tiedetään myös usein todenneen, että koska hänen omaisuutensa oli kertynyt pääasiassa Pohjois-Suomen rakentamisesta, tulisi varojen tulevaisuudessa hyödyttää alueen kehitystä.⁴⁰ Varallisuudellaan hän halusi vaikuttaa laajasti Pohjois-Suomen taloudellisiin ja sivistyksellisiin oloihin. Säätiön kotipaikaksi tuli ehdottomasti Oulun kaupunki.⁴¹

Pohjois-Suomeen oli uuden aluepolitiikan ansiosta saatu yliopisto vuonna 1959, jolloin Oulun yliopisto aloitti toimintansa. Julkisessa keskustelussa yliopistoon kohdistui jo sen perustamisen valmisteluvaiheesta lähtien suuria odotuksia alueen taloudelliseen kehittämiseen liittyen. Sitten yliopiston

merkitys tässä suhteessa kasvoikin valtavaksi.⁴² Kouluttamalla runsaasti eri alojen ammattilaisia Oulun yliopisto vaikutti alueen elinkeinorakenteen muutokseen ja talouselämän kehittymiseen. Yliopisto koulutti metallurgian ja prosessitekniikan diplomi-insinöörejä samoihin aikoihin perustetulle Rautaruukille. Myöhemmin Pohjois-Suomen muunkin teollisuus sai ammattitaitoista väkeä alueen omasta yliopistosta. Yliopisto oli merkittävästi mukana myös teollisuuden edetessä esiin nousseiden ympäristöongelmien ratkaisemisessa.⁴³

42 Salo & Lackman 1998, 30; 34; 47; 85.

43 Salo & Lackman 1998, 594; 600; Mäntylä 2019, 100; 104; 119.

40 Tönning 1981, 24, 171, 214–215; Tervonen 1992, 100; Tauno Tönningin säätiön vastine kanteeseen 21.11.1986. TTSA.

41 Lauri Vesala Oulun raastuvanoikeudelle 10.8.1987; 29.1.1988. TTSA; Tauno Tönningin säätiön vastine kanteeseen 21.11.1986. TTSA.

Tauno Tönningin suunnitelmassa Säätiön perustamista Oulun yliopisto oli voimakkaassa kasvu- ja kehitymisvaiheessa, joka nosti sen yhdeksi maan tärkeimmistä yliopistoista. Esimerkiksi opiskelijoiden määrä kolminkertaistui kymmenessä vuodessa vuoteen 1975 tultaessa noin 6500:een. Oulun yliopisto kehitti yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa jo 1970-luvulta alkaen. Myös yliopiston piirissä tehtävä tutkimustyö oli 1970-luvun alkupuolella ottamassa ratkaisevia edistysaskeleita. Tätä kuitenkin hidastivat yliopiston monenlaiset resurssiongelmat.⁴⁴ Kun Tönning sai tuttaviansa kautta kuulla tutkimustyön puutteellisesta rahoituksesta, hän päätti asettaa Säätiön tehtäväksi teknistieteellisen ja muun taloudelliseen kasvuun tähtäävän tutkimuksen edellytysten parantamisen.⁴⁵ Rehtori Markku Mannerkosken valinta Säätiön hallitukseen kertoo sen alusta alkaen läheisestä yhteydestä Oulun yliopistoon.

2.3. VASTAANOTETUT LAHJOITUKSET

Suomalaisten säätiöiden perustamisen on tyypillisesti mahdollistanut yksityisen henkilön tekemä testamentti tai lahjoitus.⁴⁶ Nimeään kantavalle Säätiölle tehdyistä lahjoituksista pääosan teki Tauno Tönning henkilökohtaisesti. Säätiön perustamisvaiheessa toukokuussa 1972 hän lahjoitti Säätiön säädepääomaksi 33 600 markkaa.⁴⁷ Nykyrahassa tämä summa vastaa vajaata 44 000 euroa. Varsinaisen toiminnan aloittamisen mahdollistaneen varallisuuden kerryttäminen jatkui seuraavina vuosina.⁴⁸ Säätiön anomuksesta valtiovarainministeriö nimesi sen elokuussa 1973 säätiöksi, jolle tiedettä edistävään tarkoitukseen tehty lahjoitus voitiin vähentää lahjoituksen tehneen yhteisön veronalaisesta tulosta.⁴⁹ Pian tämän jälkeen Oulun Rakennus Oy

lahjoitti Säätiölle 100 000 markkaa. Tauno Tönning henkilökohtaisesti lahjoitti samaan aikaan 20 000 markkaa rahaa, kaksi yhteensä 83 000 markan arvoista yksiötä, sekä Vattuniemi-nimisen yhtiön osakekannan. Kyseinen yhtiö omisti Kuhmon Vieksissä sijainneen Vattuniemen tilan. Vielä saman vuoden joulukuussa Tauno Tönning lahjoitti Säätiölle kaikkiaan kymmenen Asunto Oy Oulun Alppitornin ja Asunto Oy Torikatu 51:n asuntoa. Arvoltaan ne olivat yhteensä 475 000 markkaa.⁵⁰ Tönning jatkoi seuraavana vuonna 1974 omaisuutensa lahjoittamista Säätiölle. Nyt hän lahjoitti kolme huoneistoa Asunto-osakeyhtiö Kurjenpolvesta. Arvoltaan ne olivat yhteensä 240 000 markkaa. Vuoden 1974 lopulla Tönning lahjoitti Säätiölle myös sen varallisuutta myöhemmin suuresti lisänneet Oulun Rakennus Oy:n osakkeet. Nimellisarvoltaan ne olivat 25 000 markkaa.⁵¹

Olli Tönning, Tauno Tönningin nuorempi poika, josta tämä oli suunnitellut itselleen seuraajaa yritystoiminnassa, menehtyi veneonnettomuudessa juhannuksena 1975. Tämän jälkeen Tauno Tönning yhä selvemmin ajatteli, että hänen elämäntyönsä tulosten tulisi jäädä pysyvästi palvelemaan hänen arvostamiaan tarkoituseriä nimenomaan Säätiön kautta.⁵² Vuonna 1975 Säätiö vastaanottikin Tauno Tönningiltä lahjoituksina kolme osakehuoneistoa, Kesko Oy:n osakkeita, sekä Kanerva nimisen tilan Paltamon kunnassa. Rouva Tuovi Tönning lahjoitti Säätiölle kolme osakehuoneistoa sekä Lepola nimisen tilan Paltamon kunnassa. Oulun Rakennus Oy antoi säätiölle 40 000 markan suuruisen rahalahjoituksen. Tönningin liikekumppanit insinööri Reino Jokiranta ja työpäällikkö Viljo Castren lahjoittivat yhteensä 15 kappaletta Oulun Rakennuskone Oy:n osakkeita. Yhteensä säätiön vastaanottamien lahjoitusten arvo oli lähes 225 000 markkaa. Säätiöpääoma nousi nyt yli 1,4 miljoonaan markkaan.⁵³

44 Salo & Lackman 1998, 97; 129; 335; 594; 600; Mäntylä 2019, 100; 104; 119.

45 Tervonen 1992, esipuhe; Tauno Tönningin säätiön vastine kanteeseen 21.11.1986. TTSA.

46 Tiitta 2018, 173.

47 Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA.

48 Hallituksen kokouspöytäkirja 26.4.1973. TTSA.

49 Valtiovarainministeriön päätös 22.8.1973. TTSA; Tervonen 1992, 8.

50 Kokouspöytäkirja 21.9.1973. TTSA; Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA.

51 Toimintakertomus 1974. TTSA; Tilintarkastuskertomus 1974. TTSA.

52 Tervonen 1992, 11; Tönning 1982, 167–171.

53 Toimintakertomus 1975. TTSA; Tilintarkastuskertomus 1975. TTSA.

Tauno ja Tuovi Tönning jatkoivat omaisuutensa lahjoittamista Säätiölle vuonna 1976. Yhteensä 245 000 markan arvoiset lahjoitukset käsittivät nyt Oulussa Tuiran kaupunginosassa sijainneen omakotitalon ja tontin vuokraoikeuden, sekä Pyykkö ja Mäkelä -nimiset tilat Utajärven kunnan Niskan kylässä.⁵⁴ Tauno ja Tuovi Tönning lahjoittivat myös omakotitalonsa irtaimiston, joka sisälsi muun muassa 73 taulua.⁵⁵ Vuonna 1977 Säätiö vastaanotti lahjoituksia 174 000 markan arvosta. Seuraavinkin vuosina Säätiö vastaanotti vielä pienempiä lahjoituksia.⁵⁶ Rakennusneuvos Tönning oli näin lahjoittanut pääosan omaisuudestaan Säätiölle.⁵⁷ Tauno ja Tuovi Tönningille pidätettiin elinikäinen asumis- ja käyttöoikeus säätiölle lahjoitettuun omakotitaloon sekä Pyykön tilaan.⁵⁸ Tuovi Tönning lahjoitti vielä vuonna 1990 Säätiölle 200 000 markkaa.⁵⁹

Tauno ja Tuovi Tönningin vuonna 1976 Säätiölle lahjoittamasta omakotitalosta osa varattiin käytettäväksi Säätiön toimistona. Säätiö myi talon vuonna 1980 ja osti sen tilalle kaksikerroksisen huoneiston Asunto Oy Joutsenpuisto -nimisestä taloyhtiöstä. Huoneiston alakerta varattiin Säätiön toimistokäyttöön ylemmän tullessa Tönningien asunnoksi korvauksena hallituksen puheenjohtajan tehtävien hoitamisesta.⁶⁰ Joutsenpuiston asunnon Säätiö laittoi myyntiin vuonna 1998 ja siirsi Tuovi Tönningin asumisoikeuden Asunto Oy Rovastin asuntoon.⁶¹ Seuraavana vuonna Säätiö osti arkisto- ja toimistokäyttöön huoneiston Torikatu 4:stä eli Kolmiotilasta.⁶² Tässä huoneistossa Säätiön toimisto on edelleen.

54 Toimintakertomus 1976. TTSA; Tilintarkastuskertomus 1976. TTSA.

55 Luettelo Tauno ja Tuovi Tönningin 15.12.1976 säätiölle lahjoittamasta irtaimistosta. TTSA.

56 Tilintarkastuskertomus 1977. TTSA; Tilintarkastuskertomus 1978. TTSA; Tilintarkastuskertomus 1979. TTSA.

57 Tervonen 1992, 2.

58 Kokouspöytäkirja 14.1.1977. TTSA.

59 Toimintakertomus 1990. TTSA.

60 Lauri Vesala Oulun raastuvanoikeudelle 26.1.1987. TTSA; Kokouspöytäkirja 15.11.1984. TTSA; Kokouspöytäkirja 21.4.1980. TTSA.

61 Kokouspöytäkirja 24.4.1998. TTSA; Kokouspöytäkirja 15.8.1998. TTSA; Toimintakertomus 2001. TTSA.

62 Toimintakertomus 1999. TTSA.

Tauno Tönning lahjoitti Säätiölle asuntoja Asunto Oy Oulun Alppitornista (LL).

Tuovi Tönning lahjoitti Säätiölle Paltamon Kivesjärven saarella sijaitsevan Lepola-nimisen tilan. Lepola on vanha kesäasunto, jonka omisti aikoinaan liikemies Ida Montin (LL).

Tauno Tönningin lahjoituksiin Säätiölle kuului myös Kanerva-niminen tila Paltamosta. Kanervan yksikerroksisessa, 1900-luvun alussa rakennetussa, päärakennuksessa on kaksi päätytupaa, joiden välissä on keittiö ja kamari. (LL).

Tauno Tönningin suhde lapsiinsa oli muodostunut vaikeaksi. Myös väitteille siitä, että ainakin yksi syy Säätiön perustamiselle oli Tauno Tönningin halu siirtää huomattava osa omaisuudestaan jälkeläistensä ulottumattomiin, löytyy perusteita esimerkiksi hänen kirjoittamistaan kirjoista. Omaelämäkerrallisen novellin *Lang ja lapset* päähenkilö perusti tieteellistä tutkimusta tukevan sijoitusyhtiön, koska pelkäsi lapsiensa ja näiden puolisoitten tuhlaavan hänen rahansa turhuuteen.⁶³ Lahjoitettuaan jo pääosan omaisuudestaan Säätiölle, Tauno ja Tuovi Tönning laativat vuonna 1980 testamentin, jonka mukaan omistusoikeus heidän varallisuuteensa siirtyisi ensiksi kuolleen jälkeen heti tämän osalta ja molempien kuoltua rajoituksetta molempien osalta Tauno Tönningin säätiölle. Kahdelle tyttäris-

tään Tönning määräsi perinnöksi Tyynelä-nimisen tilan Utajärveltä. Kolmannen tyttären hän katsoi saaneen oman osuutensa jo aiempien lahjoitusten muodossa. Vanhimman poikansa Tauno Tönning oli jo aiemmin tehnyt perinnöttömäksi tämän rikollisen elämäntavan takia, mikä toistettiin myös tässä testamentissa.⁶⁴

Tauno Tönningin kuoleman jälkeen alkoi monivaiheinen oikeudenkäynti. Tyttäret haastoivat Säätiön vuonna 1986 oikeuteen lakiosansa täydentämiseksi.⁶⁵ Perilliset katsoivat, että Tauno Tönning oli perustanut nimeään kantavan Säätiön niin sanottuna kuolemanvaraistoimena ja että sille tehty lahjoitukset tuli siten rinnastaa testamenttiin. Oman lakiosansa he vaativat laskettavaksi Säätiön silloises-

63 Tönning 1985, 105.

64 Testamentti 13.3.1980. TTSA.

65 Kokouspöytäkirja 20.10.1986. TTSA; Kokouspöytäkirja 23.1.1987. TTSA.

Tauno ja Tuovi Tönning lahjoittivat säätiölle Pyykön tilan Utajärven kunnan Niskan kylästä. 1600-luvulla perustetun tilan historia on pitkä ja monivaiheinen (LL).

ta omaisuudesta, jonka arvoksi he lakimiehineen arvioivat 56 miljoonaa markkaa. Myös Tönningin perinnöttömäksi tehdyn vanhimman pojan poika ja myöhemmin myös tämän tytär vaativat oikeudessa lakiosansa täydentämistä. Tauno Tönningin poika puolestaan pyrki osoittamaan, ettei perustetta perinnöttömäksi tekemiselle enää hänen isänsä kuollessa olisi ollut ja vaati siten sen purkamista.⁶⁶ Säätiö kiisti oikeudenkäynnissä kantajien vaatimukset lakiosan täydentämisestä Säätiön varoista ja korosti Tauno Tönningin pyrkimystä edistää Sää-

tiön perustamisella yleishyödyllistä tarkoitusta.⁶⁷ Kaikki edellä mainitut kanteet hylättiin Oulun raastuvanoikeudessa keväällä 1988.⁶⁸ Oikeudenkäynnit jatkuivat vielä 1990-luvun alussa hovioikeudessa, joka kuitenkin piti raastuvanoikeuden päätökset ennallaan.⁶⁹

66 Haastehakemus Tauno Tönningin säätiölle lakiosan täydennyksestä. 2.10.1986. TTSA; Haastehakemus Tauno Tönningin säätiölle lakiosan täydennyksestä 29.9.1986. TTSA; Lakiosavaatimus 22.8.1986. TTSA; Dosentti Sami Mahkosen lausunto 17.12.1986. TTSA. Varsinaisasiain pöytäkirja Oulun raastuvanoikeuden 1. osasto 2.10.1987. TTSA.

67 Tauno Tönningin säätiön vastine kanteeseen 21.11.1986. TTSA.

68 Varsinaisasiain pöytäkirja Oulun raastuvanoikeus 11.4.1988. TTSA; Varsinaisasiain pöytäkirja Oulun raastuvanoikeus 20.5.1988. TTSA; Varsinaisasiain pöytäkirja Oulun raastuvanoikeus 3.6.1988. TTSA.

69 Rovaniemen hovioikeuden tuomio Oulun raastuvanoikeuden päätöksestä 20.5.1988/361 haettuun muutokseen 18.7.1990. TTSA; Rovaniemen hovioikeuden tuomio Oulun raastuvanoikeuden päätöksestä 16.9.1988/560 haettuun muutokseen 18.7.1990. TTSA; Rovaniemen hovioikeuden tuomio Oulun raastuvanoikeuden päätöksestä 3.6.1988/389 haettuun muutokseen 18.7.1990. TTSA.

Tauno Tönningin säätiön toimisto ja kokoustilat sijaitsevat Kolmiotalon ensimmäisessä kerroksessa Torikatu 4:ssä (LL).

2.4. HALLINNON KEHITYS TAUNO TÖNNINGISTÄ VASTUUALUEIDEN JAKOON

Jokaisella säätiöllä on oltava hallitus, joka hoitaa sen asioita lain ja säätiön sääntöjen mukaan. Nykyisen säätiölain mukaan hallituksessa on oltava vähintään puheenjohtaja ja kaksi jäsentä. Säätiön hallitus on vastuussa siitä, että säätiön toiminta järjestetään asianmukaisesti tarkoituksen toteuttamiseksi. Hallituksen toiminnan ainoa päämäärä on säätiön tarkoituksen toteuttaminen.⁷⁰ Tauno Tönningin säätiön säädekirjan neljännessä pykälässä hallituksen kokoonpanoksi asetettiin puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä lisäksi kolme muuta jäsentä.⁷¹ Tauno Tönning toimi itse nimeään kantavan Säätiön hallituksen ensimmäisenä puheenjohtajana. Paavo Saari ja Tuovi Tönning valittiin luonnol-

lisesti säätiön hallitukseen. Jälkimmäinen valittiin Säätiön varapuheenjohtajaksi. Yliopiston rehtori Markku Mannerkosken ja maaherra Niilo Ryhdän valinnan kautta edustetuiksi tulivat Säätiölle keskeiset tutkimuksen ja aluepolitiikan näkökulmat.⁷²

Tauno Tönning hoiti hallituksen puheenjohtajana toimiessaan käytännössä kaikki Säätiön talouteen liittyvät työt. Hän suunnitteli varojen sijoittamisen, huolehti omaisuuden kartuttamisesta sekä valvoi kiinteistöjen ja huoneistojen hoitoa. Varsinkin sen jälkeen, kun hän vetäytyi pois rakennusteollisuudesta 1980-luvun alussa, tuli Säätiöstä hänen silmäteränsä. Tauno Tönning menehtyi 10.10.1985 ollessaan hoitamassa Säätiön asioita Korpilahdella.⁷³ Hänen keskeinen asemansa nimeään kantavan Säätiön johdossa antoi hänen kuolemansa jälkeen

⁷⁰ Suvikumpu (toim.) 2015, 13.

⁷¹ Säädekirja. TTSA

⁷² Tervonen 1992, 9.

⁷³ Tervonen 1992, 9–10; Toimintakertomus 1985. TTSA; Lauri Vesala Oulun raastuvanoikeudelle 26.1.1987. TTSA.

Tauno Tönningin säätiön hallitus vuonna 1992. Vasemmalta Ahti Pekkala, Paavo Saari, Tuovi Tönning, Matti Kiviniemi, Pentti Alho ja Juhani Oksman (TTK).

käydyssä oikeudenkäynnissä kantajien edustajalle mahdollisuuden väittää Säätiön hallituksen olleen vain ”kumileimasin”, Tönningin hallitessa Säätiön varoja mielensä mukaan. Säätiö puolestaan korosti oikeudenkäynnissä sitä, että lopullista määräysvaltaa asioista oli todella käyttänyt Säätiön hallitus ja että Säätiö oli toiminut tehokkaasti sääntöjensä edellyttämällä tavalla.⁷⁴ Tästä konkreettisena osoituksena oli sen 1980-luvun puoliväliin tultaessa jo huomattavaksi kasvanut apurahatoiminta.

Tauno Tönningin kuoleman jälkeen Säätiön hallituksen puheenjohtajaksi valittiin rouva Tuovi Tönning ja varapuheenjohtajaksi Paavo Saari.⁷⁵ Tuovi Tönning toimi puheenjohtajana 31 vuotta vuoteen

2017 asti.⁷⁶ Vuonna 1986 hallitusta täydennettiin sääntöjen edellyttämään viiteen jäseneseen valitsemalla siihen professori Pentti Alho, joka oli toiminut Pohjois-Pohjanmaan metsälautakunnan päämetsänhoitajana. Hän tuli Säätiön hallitukseen nimenomaan metsäasiantuntijaksi – aiemmin metsäasioita oli hoitanut Tauno Tönning itse. Samana vuonna hallitukseen valittiin maaherra Ahti Pekkala Oulusta pois muuttaneen Niilo Ryhdän tilalle.⁷⁷ Markku Mannerkosken tilalle valittiin vuonna 1987 yliopiston vararehtori professori Paavo Uronen. Urosen tilalle valittiin vuonna 1989 professori Juhani Oksman, joka sittemmin vuosina 1990–1993 toimi myös Oulun yliopiston rehtorina.⁷⁸

74 Tauno Tönningin säätiön vastine kanteeseen 21.11.1986. TTSA.

75 Kokouspöytäkirja 7.4.1986. TTSA.

76 Toimintakertomus 2017. TTSA

77 Tervonen 1992, 10; Kokouspöytäkirja 22.9.1986. TTSA.

78 Kokouspöytäkirja 7.4.1986. TTSA; Kokouspöytäkirja 27.3.1987. TTSA; Kokouspöytäkirja 13.4.1989. TTSA. Tervonen 1992, 10; Salo & Lackman 1998, 67.

Säätiön hallitusta täydennettiin vuonna 1986 kutsumalla siihen professori Pentti Alho. Kuvassa Säätiön hallitus onnittelee Alhoa hänen 85-vuotispäiviensä johdosta Kuusamossa vuonna 2003 (LLK).

Vuonna 1986 säätiön hallitukseen valittiin maaherra Ahti Pekkala Oulusta pois muuttaneen Niilo Ryhdän tilalle (LL).

Vuonna 1989 hallitukseen valittiin professori Juhani Oksman, joka sittemmin vuosina 1990–1993 toimi myös Oulun yliopiston rehtorina. Kuvassa Oksman puhumassa Tuovi Tönningille tämän 75-vuotisjuhlissa (LL).

Vuonna 1996 Säätiön asiamieheksi siirtyneen Paavo Saaren tilalle hallitukseen valittiin yliopiston rehtori Lauri Lajunen (LLK).

Vuonna 1996 säätiön asiamieheksi siirtyneen Paavo Saaren tilalle hallitukseen valittiin yliopiston rehtori Lauri Lajunen. Varapuheenjohtajana toimi nyt Juhani Oksman. Pentti Alho toimi hallituksessa elokuuhun 2003 asti, jolloin hänen tilalleen valittiin Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksen johtaja, metsänhoitaja Niilo Piisilä.⁷⁹ Ahti Pekkala jätti hallituksen vuonna 2005 ja Juhani Oksman vuonna 2006.⁸⁰ Pekkalan tilalle hallitukseen nimitettiin Paavo Saari, joka valittiin hallituksen varapuheenjohtajaksi Oksmanin jälkeen. Oksmanin tilalle hallitukseen nimettiin professori Vilho Lantto.⁸¹ Vilho Lanton tilalle hallitukseen nimitettiin vuonna 2012 diplomi-insinööri Hannu Rautiainen.⁸² Paavo Saari

jäi pois hallituksesta vuoden 2016 lopussa ja hänen tilalleen valittiin talousjohtaja Sami Klemola. Varapuheenjohtajaksi Saaren jälkeen valittiin Niilo Piisilä.⁸³

Yksi aikakausi päättyi, kun Tuovi Tönning jäi pois Säätiön hallituksesta 18.10.2017. Samana päivänä hallitukseen valittiin professori Jorma Lammasniemi. Säätiön puheenjohtajaksi valittiin nyt Niilo Piisilä ja varapuheenjohtajaksi Sami Klemola.⁸⁴ Hannu Rautiaisen jätettyä hallituksen toukokuussa 2018 toimi hallitus nelijäsenisenä.⁸⁵ Tauno Tönningin säätiön hallitus täydentää sääntöjensä mukaisesti itse itsensä. Nykyisin suositeltua ulkopuolista tahoa tai erillistä nimitystoimikuntaa ei ole käytetty uusia jäseniä hallitukseen valittaessa.⁸⁶ Tuovi Tönningin vuosikymmenten mittaista työtä Säätiön hyväksi muistettiin nimittämällä hänet sen kunniapuheenjohtajaksi 12.3.2018.⁸⁷

Säätiölain mukaan hallituksen kokoonpanon on luotava edellytykset sen tehtävien tehokkaalle ja tarkoituksenmukaiselle hoidolle.⁸⁸ Tauno Tönningin säätiön hallituksen jäsenenä on läpi sen historian ollut taloushallinnon, kiinteistöalan ja metsänhoidon asiantuntijoita ohjaamassa Säätiön omaisuuden hoitoa. Myös Säätiön varsinaisen toiminnan kannalta olennainen tieteellinen asiantuntemus on ollut aina vahvasti edustettuna. Hallituksen jäsenet ovat vaihtuneet porrastetusti eri vuosina siten, että asiantuntemuksen ja toiminnan jatkuvuus on ollut turvattu. Hallituksen jäsenten kaudet ovat olleet usein Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan suosittelemaa 9–12 vuotta pitempiä.⁸⁹ Pisimpään hallituksessa – 45 vuotta – toimi Tuovi Tönning.

83 Kokouspöytäkirja 16.1.2017. TTSA; Kokouspöytäkirja 30.5.2016. TTSA.

84 Kokouspöytäkirja 18.10.2017. TTSA.

85 Kokouspöytäkirja 3.5.2018. TTSA.

86 Säädekirja. TTSA; Suvikumpu (toim.) 2015, 13.

87 Hallituksen kokouspöytäkirja 12.3.2018. TTSA.

88 Suvikumpu (toim.) 2015, 14.

89 Suvikumpu (toim.) 2015, 14.

79 Kokouspöytäkirja 25.8.2003. TTSA.

80 Kokouspöytäkirja 31.3.2004. TTSA; Kokouspöytäkirja 7.4.2005. TTSA; Kokouspöytäkirja 13.2.2006. TTSA.

81 Kokouspöytäkirja 7.4.2005. TTSA; Kokouspöytäkirja 13.2.2006. TTSA.

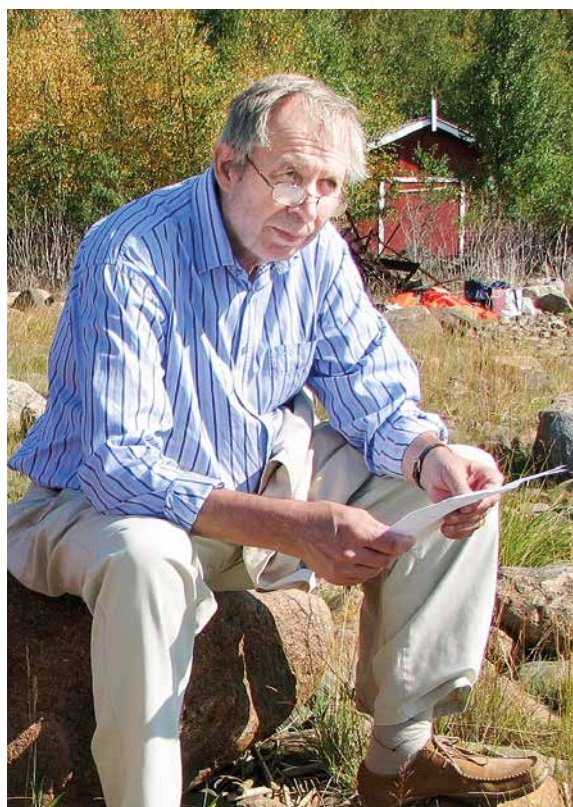
82 Kokouspöytäkirja 25.5.2012. TTSA.

Vuonna 2003 hallitukseen valittiin Pentti Alhon tilalle Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksen johtaja, metsänhoitaja Niilo Piisilä (LL).

Hallitukseen valittiin diplomi-insinööri Hannu Rautiainen Vilho Lanton jätettyä hallituksen vuonna 2012 (LL).

Oksmanin tilalle hallitukseen valittiin vuonna 2006 professori Vilho Lantto (LL).

Paavo Saari jäi pois hallituksesta vuoden 2016 lopussa ja hänen tilalleen valittiin talousjohtaja Sami Klemola (LL).

Yksi aikakausi päättyi, kun Tuovi Tönnning jäi pois Säätiön hallituksesta 18.10.2017. Samana päivänä hallitukseen valittiin professori Jorma Lammasniemi (LL).

Tauno Tönningin säätiöllä on tammikuusta 1974 lähtien ollut myös asiamies. Asiamies ei ole säätiölain määrittelemä toimielin, mutta hän voi toimia hallituksen ohjauksessa valmistelevassa ja toimeenpaneavassa roolissa. Tauno Tönningin säätiön asiamiehen keskeisimmät tehtävät olivat alun perin hallituksen sihteerinä toimiminen ja apurahojen jaon valmistelemineen. Säätiön ensimmäinen asiamies oli varatuomari Paavo Saari, jonka jälkeen asiamiehenä toimi vuosina 1980–82 varatuomari Hannu Koskela ja toukokuusta 1982 lähtien maisteri Harri Kynnös.⁹⁰ Vuoden 1985 alusta vuoteen 1996 asiamiehenä toimi Matti Kiviniemi. Tämän jälkeen asiamiehen toimeen valittiin jälleen Paavo Saari, joka samalla jätti paikkansa hallituksessa.⁹¹

Säätiön asiamiehen toimenkuva määriteltiin ja hyväksyttiin hallituksen kokouksessa 22.1.1997. Asiamiehen tehtäväksi määriteltiin: ”[h]oittaa säätiön hallituksen päätöksiä toteuttaen sekä säätiölakia ja säätiön sääntöjä noudattaen säätiön hallintoa, taloutta, sijoitustoimintaa ja apurahatoimintoa [...] Asiamiehen tehtävät olivat tässä vaiheessa hyvin moninaiset sillä, edelleen tarkennettiin, että asiamiehen tuli muun muassa valmistella Säätiön kokouksissa esiteltävät asiat, toimia kokousten sihteerinä, panna hallituksen päätökset täytäntöön ja hoitaa tarvittavat ilmoitukset viranomaisille. Asiamiehen tehtäviin kuului myös budjettitaloudesta huolehtiminen yhdessä tilitoimiston kanssa ja Säätiön kiinteistöomaisuudesta ja niiden vuokrasopimuksista huolehtiminen. Tässä vaiheessa asiamiehen tehtäviin luettiin myös metsäomaisuuden hoito. Asiamiehen vastuulla oli myös käydä tarvittavat neuvottelut ja edistää hyvää ja kestävää tulokehitystä. Tähän liittyen asiamiehen oli seurattava osakemarkkinoiden kehitystä ja suunniteltava Säätiölle soveltuvia sijoitusvaihtoehtoja. Keskeinen osa asiamiehen tehtävistä oli apurahatoimesta huolehtiminen. Asiamies hoiti apurahoista tiedottamisen, vastaanotti apurahahakemukset, perehtyi niihin,

hankki tarvittavat lausunnot, teki esitykset myönnettävistä apurahoista hallitukselle sekä huolehti niiden maksatuksesta ja käyttöä koskevasta palautteesta.⁹²

Säätiöiden monipuolisen varallisuuden hoito ja kasvattaminen vaativat laajaa asiantuntemusta. Siksi monien säätiöiden toiminta jakaantui 1900-luvun jälkipuolella organisatorisesti kahteen osaan, jotka olivat siis varsinaisten tarkoitusten toteuttaminen ja toiminnan jatkuvuuden turvaavan pääoman hoito. Monen säätiön raha-asiainhoito erotettiin erillisen elimen tehtäväksi.⁹³ Nykyinenkin säätiölaki mahdollistaa erityisiä tehtäviä hoitavien valiokuntien asettamisen. Niillä ei uuden lain mukaan voi olla itsenäistä päätösvaltaa säätiötä koskevissa asioissa vaan niiden tehtävä on olla hallituksen päätöksiä valmisteleva toimielin.⁹⁴ Tauno Tönningin säätiö perusti vuonna 1986 erityisen työvaliokunnan. Alun perin sen tarkoitus oli täyttää Tauno Tönningin kuoleman jälkeen Säätiön taloudenhoitoon jäänyt aukko.⁹⁵ Tuolloin siihen kuuluivat hallituksen puheenjohtaja Tuovi Tönning, varapuheenjohtaja Paavo Saari sekä säätiön asiamies Matti Kiviniemi. Työvaliokunta valtuutettiin huolehtimaan Säätiön rahoitusomaisuuden ja arvopapereiden sijoittamisesta.⁹⁶ Myöhemmin työvaliokuntaan on kuullut hallituksen puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä yksi hallituksen jäsen.⁹⁷ 1990-luvun lopulla hyväksytyn työnjaon mukaan työvaliokunnalla oli päätösvalta alle 1,5 miljoonan markan uusissa, sijoitussuunnitelman mukaisissa, sijoituksissa sekä samoissa rajoissa kiinteän ja irtaimen omaisuuden realisoinneissa. Työvaliokunta päätti lisäksi vuokrasopimuksista, metsänhakkuusopimuksista ja omaisuuden kunnossapitoon liittyvistä toimenpiteistä.⁹⁸

90 Suvikumpu (toim.) 2015, 17; Kokouspöytäkirja 22.1.1974. TTSA; Kokouspöytäkirja 16.4.1982. TTSA; Kokouspöytäkirja 15.11.1984. TTSA; Tervonen 1992, 10.

91 Kokouspöytäkirja 15.11.1984. TTSA; Kokouspöytäkirja 24.5.1996. TTSA.

92 Tauno Tönningin Säätiön asiamiehen toimenkuva. TTSA; Kokouspöytäkirja 22.1.1997. TTSA; Tauno Tönningin Säätiön organisaatio toiminnoittain. TTSA; Kokouspöytäkirja 24.4.1998. TTSA.

93 Tiitta 2018, 114.

94 Suvikumpu (toim.) 2015, 16.

95 Tervonen 1992, 10.

96 Kokouspöytäkirja 22.9.1986. TTSA.

97 Toimintakertomukset 1986–2003. TTSA.

98 Tauno Tönningin Säätiön organisaatio toiminnoittain. TTSA; Kokouspöytäkirja 24.4.1998. TTSA.

Viime vuosina työvaliokunta on kokoontunut eri kokoonpanoilla riippuen käsiteltävistä asioista. Apurahojen jakoesityksiä laadittaessa osanottajina ovat olleet hallituksen tieteelliset asiantuntijat asiamiehen toimiessa kokouksen sihteerinä.⁹⁹

Säätiön taloushallinnon tehtäviä, kuten vuokratuottojen perintää, kirjanpitoa ja veroasioita, hoiti vuodesta 1998 lähtien Juho Hautala toiminimikkeellä säätiön taloudenhoitaja. Aiemmin Säätiöllä oli ollut kirjanpitäjä. Tilitoimisto Hautala ky:n Juho Hautala oli hoitanut tehtävää vuodesta 1995 lähtien. Taloudenhoitajalla oli hoitovastuu myös Säätiön metsäsijoituksista hallituksen jäsenen Pentti Alhon ohjauksessa.¹⁰⁰ Vuoden 2006 alusta Hautalan teh-

tävät siirtyivät yritysmyyntin kautta Teemuaho Oy -nimiselle toimistolle ja vuodesta 2014 lähtien Visma Services Oy:lle.¹⁰¹ Tämän jälkeen vuodesta 2017 kirjanpidon ja taloudenhoidon palveluita on hoitanut Azets Insight Oy -niminen toimisto.¹⁰²

Säätiöissä alettiin 1990-luvulta lähtien kehittämään organisaatioita ja toimintatapoja, mitä kehitystä vuoden 2015 säätiölaki vauhditti entisestään. Tässä vaiheessa täsmennettiin tyypillisesti muun muassa hallintotapaan ja sisäiseen työjakoon liittyviä asioita.¹⁰³ Tauno Tönningin säätiön hallinnossa merkittävä muutos toteutettiin 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä. Paavo Saari pyysi vuonna 2005 ikäänsä ja pitkään toimikauteensa

99 Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 14.3.2019. TTSA.; Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 13.4.2019. TTSA

100 Tauno Tönningin Säätiön organisaatio toiminnoittain. TTSA; Kokouspöytäkirja 24.4.1998. TTSA.

101 Toimintakertomus 2005. TTSA; Toimintakertomus 2014. TTSA.

102 Toimintakertomus 2017. TTSA; Toimintakertomus 2018. TTSA.

103 Tiitta 2018, 159.

Tauno Tönningin säätiön hallitus vuonna 2002. Vasemmalta Juho Hautala, Paavo Saari, Tuovi Tönning, Ahti Pekkala, Juhani Oksman, Pentti Alho ja Lauri Lajunen (TTK).

vedoten vapautusta asiamiehen toimesta ja hänen tilalleen nimitettiin professori Harri Haapasalo. Tässä yhteydessä hyväksyttiin myös asiamiehen uusi toimenkuva, joka vähensi tämän työmäärä huomattavasti. Asiamiehen tehtäväksi terävöityi nyt nimenomaan Säätiön apurahatoiminnon ja stipendiasoiden hoitaminen sekä niihin liittyvä tiedottaminen, yhteydenpito ja edustaminen.¹⁰⁴ Seuraavana vuonna 2006 täsmennettiin hallituksen jäsenten vastuualueita hyväksymällä erityiset metsäkiinteistövästään sekä taloushallinnosta ja arvopaperisijoituksista vastaavan toimenkuvat. Vuonna 2003 hallitukseen nimitetty Niilo Piisilä oli alusta asti panostanut paljon aikaa Säätiön laajan metsäomaisuuden hoitamiseen ja hallituksen jäsenten vastuualueiden jaossa metsätalouden ohjaus ja valvonta tuli luonnollisesti hänelle.¹⁰⁵ Metsäkiinteistövästään toimenkuvaksi määriteltiin huolehtia hallituksen alaisuudessa siitä, että metsätilojen tuottavuus pitkällä tähtäyksellä säilyisi markkinatasoisena. Metsävästään itsenäiseen päätösvaltaan jäi päättää metsätaloussuunnitelman mukaisista metsien hakkuista ja puukaupoista, tarpeellisista metsänhoito- ja perusparannustoista sekä maanvuokrausoikeuksista.¹⁰⁶

Arvopaperisijoitusten hoitajana sekä Säätiön hallinnon koordinoijana toimi Paavo Saari. Vuonna 2006 hyväksytyn toimenkuvan mukaan talous- ja arvopaperivästään huolehti hallituksen alaisuudessa siitä, että Säätiön omaisuutta hoidettiin suunnitelmallisesti niin, että varat sijoitetaan varmalla ja tuottoa tuottavalla tavalla. Talous- ja arvopaperivästään tuli tehdä hallitukselle esitykset suunnitelmiksi paitsi toimialaltaan myös Säätiön koko toiminnasta ja huolehtia hallituksen informoinnista vähintään puolivuositin.¹⁰⁷ Kiinteistöasioiden hoitajana ja säätiön isännöitsijänä toimi tässä vaiheessa diplomi-insinööri Hannu Rautiainen, joka valittiin

Vuonna 2005 Paavo Saaren jälkeen Säätiön asiamieheksi valittiin professori Harri Haapasalo (LL).

hallitukseen myöhemmin.¹⁰⁸ Saaren ja Rautiaisen lähdettyä hallituksesta arvopaperisijoituksia ja kiinteistöasioita on hoitanut Sami Klemola. Säätiön hallituksen muiden jäsenten tehtävä on toimia tieteellisinä asiantuntijoina. Nykyään tässä tehtävässä ovat Lauri Lajunen ja Jorma Lammasniemi.¹⁰⁹

104 Kokouspöytäkirja 11.8.2005. TTSA; Tauno Tönningin Säätiön asiamiehen toimenkuva 26.8.2005. TTSA; Säätiön apurahojen hakumenettelyn kehittäminen. 12.8.2003. TTSA.

105 Kokouspöytäkirja 11.8.2005. TTSA.

106 Metsäkiinteistöistävästään toimenkuva 30.3.2006. TTSA.

107 Taloushallinnosta ja arvopaperisijoituksista vastaavan toimenkuva 13.2.2006. TTSA.

108 Toimintakertomus 2006. TTSA; Toimintakertomus 2016. TTSA; Kokouspöytäkirja 11.8.2005. TTSA.

109 Toimintakertomus 2018. TTSA; Varapuheenjohtaja Paavo Saaren kirje toimitusjohtaja Jaakko Niemelälle 10.10.2006.

Hallitus alkoi 1990-luvun puolivälistä alkaen pitää kesäkokouksia Säätiön metsäkiinteistöillä. Aluksi nämä kokoukset pidettiin osana kaksipäiväisiä retkiä, joiden ohjelmaan kuului myös alueen kulttuurikohteisiin tutustumista. Esimerkiksi vuonna 1998 Säätiön metsäkiinteistöllä Paltamossa pidetyn

kokouksen yhteydessä tutustuttiin matkan varrella Muhoksella taiteilija Terttu Jurvakaisen kesänäyttelyyn. Samalla reissulla kokouksen jälkeen tutustuttiin vielä Vaalassa sijaitsevaan Lamminahon museotilaan.¹¹⁰

110 Lauri Lajunen 27.12.2020.

Kesäkokous Kanervassa vuonna 2000 (LLK).

Säätiön hallituksen kokous Pyykössä vuonna 2005. Tuovi Tönningin kanssa Paavo Saari ja Lauri Lajunen (LLK).

Metsäinsinööri Juha Nieminen esittelemässä Korpilahdella Säätiön hallitukselle metsänhoitosuunnitelmaa (LLK).

Säätiö Lamminahon museotilalla Vaalassa (LL).

Tauno Tönningin säätiön hallitus Korpilahdella vuonna 2010. Alarivi vasemmalta Lauri Lajunen, Tuovi Tönning, Anna-Liisa Pekkala ja Marja Lajunen. Ylärivi vasemmalta Paavo Saari, Hilikka Rautiainen, Niilo Piisilä, Hannu Rautiainen ja Harri Haapasalo (LL).

Tauno Tönningin säätiön hallitus Korpilahdella kesällä 2018. Vasemmalta Harri Haapasalo, Sami Klemola, Niilo Piisilä, Jorma Lammasniemi ja Lauri Lajunen (LL).

Tauno Tönning oli kiinnostunut ympäristöasioista ja luonnonsuojelusta. Tämän innoittamana Säätiön hallitus teki kesäretken vuonna 1997 Liminganlahden lintukosteikolle. Vuoden 2003 kesäkokous pidettiin Kuusamossa Oulangan tutkimusasemalla. Matkalla pysähdyttiin Syötteellä kahville Juhani ja Tellervo Oksmanin loma-asunnolle. Vuonna 2006 Säätiön kesäretki tehtiin Kalajoen Maakallaan, jonne matkattiin kahdella moottoriveneellä. Merenkäynti oli kovaa ja veneen perässä istuneet Harri Haapasalo ja Vilho Lantto kastuivat läpimäriksi. Hallituksen kokous pidettiin Maakallan aurinkoisella rannalla. Toisinaan kesäkokouksissa oli myös hallituksen jäsenten esittämää ohjelmaa. Paavo Saari soitti baritonitorvea, Lauri Lajunen trumpettia ja Juhani Oksman lauloi.¹¹¹

¹¹¹ Lauri Lajunen 27.12.2020.

Säätiön hallitus tutustumassa Liminganlahden lintukosteikkoon Ulla Matturin johdolla (LL).

Kahvitauolla Oksmanien Uutelassa Syötteellä matkalla Kuusamoon vuonna 2003 (LLK).

Hallitus Oulangan Kiutaköngäällä (LL).

Kesäkokouksen yhteydessä Tuovilassa Korpilahdella vuonna 2001 Lauri Lajunen soitti trumpetilla Tuovi Tönningille ”Karjalan kunnaila” (LLK).

Merimatka Maakallaan. Harri Haapasalo ja Vilho Lantto veneen perässä merellisissä tunnelmissa (LL).

Säätiön hallituksen kokous Maakallan rannalla (LLK).

3. SÄÄTIÖN VARALLISUUDEN KEHITYS

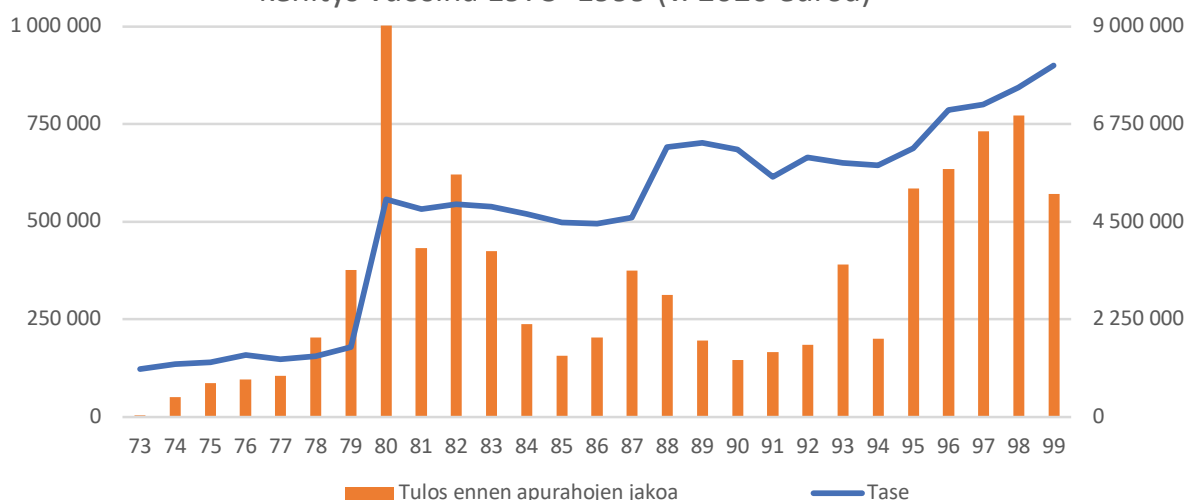
3.1. ASUNNOISTA LIIKEKIINTEISTÖIHIN JA OSAKKEISIIN

Säätiön perustajan tulee antaa säätiölle sen tarkoituksen toteuttamiseen riittävä varallisuus. Nykylainsäädännössä tämä määrä on vähintään 50 000 euroa.¹¹² Tauno Tönning lahjoitti perustamalleen Säätiölle sen perustamisvaiheessaan toukokuussa 1972 säädepääomaksi 33 600 markkaa,

mikä nykyrahassa vastaa noin 44 000 euroa. Tässä valossa Tauno Tönningin säätiön olemassaolo alkoi melko vaatimattoman varallisuuden varassa. Perustamista seuranneina vuosina Säätiö kuitenkin vastaanotti perustajaltaan lisää huomattavia lahjoituksia. Sitten Säätiön varallisuus karttui sen harjoittaman sijoitustoiminnan ylijäämänä. Kaavio 1 kuvaa Säätiön taseen ja tuloksen kehitystä sen ensimmäisestä tilinpäätöksestä vuonna 1973 vuosituhannen loppuun.

112 Suvikumpu (toim.) 2015, 11.

Kaavio 1. Tauno Tönningin säätiön taseen ja tuloksen kehitys vuosina 1973–1999 (v. 2020 euroa)

113

113 Toimintakertomukset 1973–1999. TTSA.

1970-luvun puolivälin lamavuodet, vuosikymmenen korkea inflaatio ja suhdannevaihtelut koettelivat monien säätiöiden taloutta hankaloittaen niiden pyrkimystä sijoittaa varansa turvallisesti ja tuottoisasti.¹¹⁴ Tässä vaiheessa Tauno Tönningin säätiön omaisuuden kartuttaminen lahjoituksilla oli vielä kesken. Säätiön varallisuuden perustan 1970-luvulla muodostivat sen lahjoituksena saamat asunto-osakkeet ja sen tulos perustui vastaavasti niistä saatuihin vuokratuloihin.¹¹⁵

Oulun Rakennus Oy:n toimitusjohtajana toiminut Tauno Tönning halusi 1970-luvun lopulla jättäytyä pois rakennustoiminnasta ja alkoi hakea yritykselle ostajaa. Ostajaksi löytyi Puolimatka Oy, jolle Oulun Rakennus Oy ja Oulun rakennuskone Oy myytiin kokonaisuudessaan. Säätiö sai myymistään osakkeista 6,3 miljoonan markan kauppahinnan, joten sen varallisuus kasvoi merkittävästi.¹¹⁶ Kaaviossa 1 tämä näkyy säätiön tuloksen suurena ylijäämänä ja taseen kasvuna vuonna 1980.

Kaupasta saadun tulon turvin Säätiö ryhtyi merkittäviin liikekiinteistöinvestointeihin. Säätiö rakennutti tekemänsä sopimuksen mukaisesti Pohjanmaa Oy:lle liikekiinteistön Oulun Kaukovainiolle. Tämän valmistuttua Säätiö rakennutti Oulun Mäntylään liikekiinteistön, joka valmistui 1984. Jo ennen näitä rakennushankkeita Säätiö oli vuonna 1975 osakkaana osallistunut Tori-Albertti-nimisen kiinteistöyhtiön perustamiseen. Säätiö hankki myös liikehuoneistoja. Vuonna 1982 se osti liikehuoneiston Torikatu 24:stä, vuonna 1984 toimisto-osakkeita Uusikatu 35:stä ja vuonna 1986 liikehuoneiston Puistokatu 32:sta.¹¹⁷

Säätiön Oulun Mäntylään rakennuttama liikekiinteistö valmistui vuonna 1984 (LL).

Tauno Tönningin säätiö oli alkanut myydä lahjoituksina saamiaan asunto-osakkeita jo 1970-luvun puolivälissä. Samaan aikaan se päätti alkaa sijoittaa varojaan teollisuusosakkeisiin.¹¹⁸ Säätiön sijoitusten rakenne ja tulonlähteet muuttuivatkin 1980-luvulle tultaessa siten, että alkujaan tärkeät asunto-osakkeet menettivät keskeisen merkityksensä ja liikekiinteistöistä ja -huoneistoista tuli Säätiön tärkein omaisuus ja tulonlähde. Esimerkiksi vuonna 1982 ne muodostivat sen sijoituksista jo 65 prosenttia. Säätiön omaisuusrakenteessa osuuttaan kasvattaneet arvopaperit muodostivat 21 ja merkitystään menettäneet asunto-osakkeet enää 14 prosenttia sijoituksista.¹¹⁹

118 Kokouspöytäkirja 18.3.1975. TTSA; Kokouspöytäkirja 29.4.1976; Kokouspöytäkirja 15.2.1979. TTSA; Kokouspöytäkirja 15.2.1982. TTSA.

119 Kokouspöytäkirja 10.7.1980. TTSA; Sopimus liikerakennuksen rakentamisesta Pohjanmaa Oy:n käyttöön 28.8.1980; Toimintakertomus 1983. TTSA; Toimintakertomus 1984. TTSA; Tervonen 1992, 11; Tilinpäätös 1982. TTSA.

114 Tiitta 2018, 113.

115 Tervonen 1992, 10–11; Tase-Erittely 31.12.1975. TTSA; Toimintakertomus 1977. TTSA; Tauno Tönningin Säätiö on toiminut 35 vuotta. TTSA.

116 Kokouspöytäkirja 21.4.1980. TTSA; Tönning 1982, 174–176; Tervonen 1992, 11.

117 Kokouspöytäkirja 2.12.1982. TTSA; Toimintakertomus 1984. TTSA; Kokouspöytäkirja 15.11.1984. TTSA; Kokouspöytäkirja 3.3.1986. TTSA.

Vuonna 1981 säätiö osti Korpilahdelta 100 hehtaarin ja seuraavana vuonna 120 hehtaarin metsätilan. Kuvassa Korpilahden Tuovila (LL).

Allan Tiitta toteaa tutkimuksessaan Suomen itenäisyyden ajan säätiöiden tyypillisesti hoitaneen talouttaan hyvin. Niiden taloudenhoidon menestyksen taustalla on ollut varovaisuus ja pyrkimys vakaaseen ja turvattuun tuottoon. Tärkeintä säätiöiden omaisuudenhoidossa on ollut jatkuvuuden turvaaminen eli hieman kohentuneen varallisuuden siirtäminen seuraavalle sukupolvelle.¹²⁰ Myös Tauno Tönning piti tärkeänä nimeänsä kantavan Säätiön varojen sijoittamista pitkäjänteisiin ja varmoihin kohteisiin. Hänen keskeinen tavoitteensa oli hankkia pitkäaikaiseksi perusvarallisuudeksi 1 000 hehtaaria hyviä metsiä. Tönning oli jo yksityisesti ostanut Pyykön, Kanervan ja Lepolan tilat, joita käsitellään myöhemmin tässä kirjassa. Lisäksi hän oli ostanut Kuhmon Kellojärven rannalta 180 hehtaarin kokoisen Vattuniemen metsätilan. Nämä tilat Tauno ja Tuovi Tönning lahjoittivat Säätiölle vuosina

1975–1977. Tauno Tönningin johdolla Säätiö alkoi hankkia muitakin hyväksi sijoituskohteeksi nähtyjä metsäkiinteistöjä.¹²¹ Vuonna 1981 Säätiö osti Korpilahdelta 100 hehtaarin ja seuraavana vuonna 120 hehtaarin metsätilat. Vuonna 1984 se osti Juuasta 117 hehtaarin Peltolan tilan. Metsät saavuttivatkin 1980-luvun puoliväliin mennessä tärkeän sijan Säätiön taloudessa.¹²² Säätiö odotti hyvää tuottoa myös näistä pitkäaikaisista kiinteistä sijoituksistaan ja pyrki hoitamaan metsäomaisuuttaan erityisen hyvin.¹²³

121 Lauri Vesala Oulun raastuvanoikeudelle 26.1.1987. TTSA; Tönning 1982, 163–164; Tauno Tönningin säätiö 1972–2002; Kokouspöytäkirja 2.11.1977. TTSA.

122 Kokouspöytäkirja 2.4.1981. TTSA; Kokouspöytäkirja 2.12.1982. TTSA; Toimintakertomus 1984. TTSA; Tervonen 1992, 10–12.

123 Lauri Vesala Oulun raastuvanoikeudelle 26.1.1987. TTSA.

120 Tiitta 2018, 165.

Kaaviossa 1 nähtävän 1980-luvun lopulla Säätiön taseessa ja tuloksessa tapahtuneen nousun taustalla oli Tori-Albertti Oy:n osakkeiden myynti vuonna 1988. Tämä antoi jälleen merkittävän sysäyksen Säätiön taloudelle. Sijoitukset jatkuivat Tauno Tönningin viitoittamilla linjoilla ja saatu kauppavoitto sijoitettiin K-noutotukun rakennuttamiseen Kajaniin.¹²⁴ Säätiö rahoitti rakennuksen ja siihen kuuluvat tontit. Kesko sitoutui maksamaan Säätiölle yhdeksän prosentin korkoa rakennusajan kustannuksista ja sen jälkeen vuokraamaan rakennuksen vähintään 10 vuodeksi. Rakennus valmistui syksyllä 1989 ja sen kustannukset nousivat 8,5 miljoonaan markkaan.¹²⁵ Samana vuonna Säätiö aloitti Pohjanmaa Oy:lle markettitilaksi vuokrattavan liikerakennuksen rakennuttamisen Oulun Kuivasjärven kaupunginosaan. Vuonna 1990 valmistuneen rakennuksen koko oli 600 neliometriä ja rakennuskustannukset noin 3,9 miljoonaa markkaa.¹²⁶ Liikekiinteistöjen rooli Säätiön omaisuusrakenteessa tuli nyt aikaisempaakin keskeisemmäksi, ja niistä saatava vuokratulo muodosti merkittävimmän osan sen tuloksesta.¹²⁷ Nousukauden innoittamana Tauno Tönningin säätiö teki 1980-luvun lopulla myös sijoituksia pörssiosakkeisiin Tervapörssi Oy:n kautta. Näiden sijoitusten määrä oli vuonna 1988 jo 2,2 miljoonaa markkaa.¹²⁸

124 Toimintakertomus 1988. TTSA; Kokouspöytäkirja 9.8.1988. TTSA.

125 Kokouspöytäkirja 24.1.1989. TTSA; Toimintakertomus 1989. TTSA.

126 Toimintakertomus 1989. TTSA; Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 8.5.1989. TTSA; Kokouspöytäkirja 20.4.1990. TTSA; Toimintakertomus 1990. TTSA.

127 Tervonen 1992, 12.

128 Jaakko Reinikainen Tauno Tönningin säätiön hallitukselle 31.3.1988. TTSA.

1990-luvun alun lama aiheutti säätiöille monenlaisia ongelmia. Kun pörssiyhtiöt joutuivat 1991–1993 luopumaan osinkojen maksamisesta, taloudellisiin vaikeuksiin joutuivat varsinkin ne säätiöt, joita vuonna 1990 käyttöön otettu osinkojen verotus oli jo koetellut. Lama myös heikensi kiinteistösijoitusten tuottoja, sillä yleinen vuokrataso laski ja liikehuoneistoja jäi kaupunkien keskustoissa tyhjiksi konkurssien jäljiltä. Yleensä säätiöt selvisivät kuitenkin kohtuullisen hyvin pörssikriisin ja laman seurauksista, jotka ulottuivat 1990-luvun puoliväliin asti.¹²⁹ Myös Tauno Tönningin säätiön tulokset olivat heikkoja 1990-luvun alun lamavuosina. Lama vaikutti Säätiön tulokseen erityisesti liikekiinteistöistä saatavien vuokratulojen alenemisen kautta.¹³⁰ Samoin vaikutti Säätiön omistamien arvopaperien arvon alentuminen. Kehitysyhtiö Teknoinvest Oy:n fuusioituttua osaksi Incap Oy:tä Säätiön yhtiöön tekemien yli 800 000 markan sijoitusten arvoksi realisoitiin vuoden 1992 tilinpäätöksessä 324 000 markkaa.¹³¹ Myöhemmin yhtiön listaudutta pörssiin sen osakkeiden arvo kuitenkin nousi huomattavasti ja Säätiö alkoi realisoida näitä omistuksiaan vuonna 1997.¹³²

129 Tiitta 2018, 131–135.

130 Toimintasuunnitelma vuodelle 1998. TTSA.

131 Toimintakertomus 1991. TTSA; Säätiön sijoituksista Teknoinvest yhtiöön 17.6.1992, TTSA; Toimintakertomus 1992. TTSA.

132 Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 22.5.1997. TTSA; Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 29.7.1997. TTSA; Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 7.10.1997. TTSA; Toimintasuunnitelma vuodelle 1998. TTSA.

1980-luvulla liikekiinteistöistä ja -huoneistoista tuli Säätiön tärkein omaisuus ja tulonlähde. Kuvassa Oulun Kymppi (LL).

Tauno Tönningin säätiö jatkoi 1990-luvulla huomattavien sijoitusten tekemistä liikehuoneistoihin. Vuonna 1993 se hankki Kastellin liikekeskuksen osakkeita.¹³³ Vuonna 1996 se osti kaksi liikehuoneistoa Oulun keskustassa sijaitsevasta Oy Oulun Kymppi -nimisestä yhtiöstä 3,4 miljoonan markan kauppahinnalla.¹³⁴ Seuraavana vuonna se osti Kiinteistö Oy Valkealinnan osakkeita 2,5 miljoonan markan kauppahinnalla.¹³⁵ Realiomaisuus eli liikekiinteistöt ja -osakkeet yhdessä metsien kanssa muodostivat vuonna 1997 jo 80 prosenttia säätiön sijoituksista.¹³⁶ Lähinnä korkoinstrumenteista koostuneen arvopaperisalkun osuus oli noin 18 pro-

senttia.¹³⁷ Seuraavana vuonna Säätiö hankki vielä lisää Kiinteistö Oy Valkealinnan liikeosakkeita 2,4 miljoonalla markalla sekä 81 neliömetrin suuruisen myymälähuoneiston 1,2 miljoonan markan hintaan.¹³⁸

Säätiö jatkoi myös Tauno Tönningin aikaan aloitettua metsien hankintaa. Vuonna 1990 se osti Korpi-lahdelta pienen maa-alueen omistamansa Tuovilan tilan sisältä. Utajärveltä säätiö osti Ilola -nimisen tilan.¹³⁹ Näiden hankintojen myötä Säätiön metsäkiinteistöt käsittivät nyt yhteensä 942 hehtaarin pinta-alan.¹⁴⁰ Metsien yhteenlaskettu pinta-ala tosin laski alle 800 hehtaariin, kun Säätiö vuonna

133 Kokouspöytäkirja 15.1.1993. TTSA; Toimintakertomus 1993. TTSA.

134 Toimintakertomus 1996. TTSA.

135 Kokouspöytäkirja 22.1.1997. TTSA; Toimintakertomus 1997. TTSA.

136 Kokouspöytäkirja 17.12.1997. TTSA; Toimintasuunnitelma vuodelle 1998. TTSA.

137 Toimintasuunnitelma vuodelle 1997. TTSA.

138 Kokouspöytäkirja 23.2.1998. TTSA; Toimintakertomus 1998. TTSA; Kokouspöytäkirja 28.5.1998. TTSA.

139 Toimintakertomus 1990. TTSA.

140 Kokouspöytäkirja 19.9.1991. TTSA; Kokouspöytäkirja 13.2.1992. TTSA; Kokouspöytäkirja 19.3.1992. TTSA; Tervonen 1992, 11.

Valkealinna, josta Säätiö hankki liikehuoneistoja (LL).

1992 myi Vattuniemen tilan valtiolle rantojensuojeluohjelmaan 1,7 miljoonan markan hintaan.¹⁴¹ Seuraavana vuonna metsäomaisuus kuitenkin jälleen kasvoi, kun se osti Korpilahdelta 142 hehtaarin suuruisen metsätilan.¹⁴² Vuonna 1994 Säätiö

141 Toimintakertomus 1992. TTSA; Kokouspöytäkirja 19.3.1992. TTSA.

142 Toimintakertomus 1993. TTSA.

osti samalta paikkakunnalta vielä kaksi pienempää metsätilaa.¹⁴³ Säätiön metsät olivat enimmäkseen runsaspuustoisia ja hyväkasvuisia ja niille kaikille oli laadittu metsätaloussuunnitelmat. Metsillä olikin huomattava taloudellinen merkitys Säätiölle. 1990-luvun puolivälissä ne edustivat viidennestä Säätiön taseesta, mutta niiden käypä arvo oli suurempi. Parhaimmillaan vuonna 1997 Säätiön metsistään saamat hakkuutulot nousivat 540 000 markkaan. Tuolloin arvioitiin, että metsien vuosituotto voitaisiin niiden kestäväällä hoidolla pitää 250 000–300 000 markan eli 4–5 prosentin tasolla.¹⁴⁴

143 Kokouspöytäkirja 14.11.1994. TTSA.

144 Tervonen 1992, 11; Kokouspöytäkirja 1.8.1996. TTSA; Kokouspöytäkirja 17.12.1997. TTSA; Toimintasuunnitelma vuodelle 1998. TTSA.

Metsät saavuttivat 1980-luvun puoliväliin mennessä tärkeän sijan Säätiön taloudessa. Säätiön hallitus Korpilahden metsiä katsastamassa (LLK).

1990-luvun suurlama osoitti säätiöiden omaksuman varovaisen taloudenhoidon viisauden. Säätiöt olivat hoitaneet varojaan vanhaan malliin eivätkä hamunneet suurvoittoja velkarakalla. Lama pakotti säätiöt kuitenkin tehostamaan sijoitustensa hoitoa.¹⁴⁵ Tauno Tönningin säätiön tapauksessa tämä merkitsi pyrkimystä alkaa alentaa sijoitusten reaaliomaisuusvaltaisuutta.¹⁴⁶ Vuodelle 1998 laaditussa toimintasuunnitelmassa liikekiinteistöille asetettiin erityiset tuottokriteerit. Kaupunkien ydinkeskustoissa sijaitseville kiinteistöille, joille oli odotettavissa arvonnousua, vaadittava tuotto oli 6–7 prosenttia ja keskustojen ulkopuolella sijaitseville kiinteistöille 9–11 prosenttia. Säätiön keskustasijoitukset Oulun Kymppi Oy, Valkealinna, Uusikatu 35 Oy, As Oy Torikatu 24 ja As Oy Puistokatu täyttivät nämä kriteerit, ja ne aiottiin pitää pitkällä tähtäyksellä Säätiön omistuksena. Kajaanin kiinteistö oli rajatapaus, josta oltiin valmiita luopumaan sopivalla kaupalla. Ongelmakiinteistöjä olivat Kaukovainion, Mäntylän, Kuivasjärven ja Kastellin kiinteistöt. Niiden tuottoprosentti jäi 5–6 prosentin tasolle ja ne suunniteltiin myytävän mahdollisuuksien mukaan.¹⁴⁷

Pörssiyhtiöt alkoivat 1990-luvun puolivälissä tehdä suuria voittoja Nokian johdolla varsinkin huipputeknologiaan perustuvan viennin ansiosta. Niiden jakamien osinkojen määrä viisinkertaistui vuosikymmenen puolivälissä vuosituhannen vaihteeseen tultaessa. Monet osakkeisiin sijoittaneet säätiöt keräsivätkin sijoituksistaan suuria voittoja vuosikymmenen jälkipuolella.¹⁴⁸ Myös Tauno Tönningin säätiön arvopaperisijoitukset tuottivat hyvin. Vuosina 1995 ja 1996 arvopaperisijoitusten ylijäämä muodosti yli puolet säätiön sijoitusten tuotoista, ja ne vaikuttivat siten keskeisellä tavalla Säätiön talouden nousuun.¹⁴⁹ Säätiö pyrki 1990-luvun lopulla sijoittamaan erityisesti osakerahastoihin. Vuonna 1997 se sijoitti Alfred Bergin, Gyllenbergin, Odinin ja Meritan osake- ja yhdistelmärahastoihin yhteensä

1,8 miljoonaa markkaa.¹⁵⁰ Vuonna 1998 Säätiö myi pitkään omistamansa pienet suorat osakesijoitukset ja sijoitti kauppojen tuottamat pääomat osakerahastoihin.¹⁵¹ Tavoitteena oli nostaa osakerahastojen osuus sijoituksista 20 prosenttiin vuoteen 2000 mennessä. Osakerahastoihin tehdyillä sijoituksilla tavoiteltiin pitkäaikaista yli 20 prosentin tuottotasoa pyrkien kuitenkin samalla minimoimaan sijoittamisen riskejä.¹⁵²

Huolimatta sijoituksista osakerahastoihin reaaliomaisuuden osuus Tauno Tönningin säätiön sijoituksista oli vuonna 1999 edelleen yli 80 prosenttia. Sijoitusrahasto, osake- ja korkoinstrumenttisijoitusten yhteismäärä oli 16,5 prosenttia.¹⁵³ Tauno Tönningin säätiön omaisuuden koostumus erosi siten melkoisesti Allan Tiitan tutkimien säätiöiden omaisuuden keskimääräisestä koostumuksesta. Osakkeiden osuus oli niillä noussut 1990-luvun aikana yli 60 prosenttiin, kiinteistöjen osuuden ollessa alle 20 prosenttia ja erilaisten korkoinstrumenttien noin 15 prosenttia. Tauno Tönningin säätiön kiinteistösijoitusten tuotot alkoivat kasvaa laman hellittäessä 1990-luvun puolivälissä. Arvopaperisijoitusten tuotot sen sijaan laskivat aivan vuosikymmenen lopulla. Siten kiinteistösijoituksista saadut tuotot nousivat jälleen selkeästi tärkeimmäksi tulonlähteeksi.¹⁵⁴

150 Toimintakertomus 1997. TTSA; Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 22.5.1997. TTSA; Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 7.10.1997. TTSA; Toimintasuunnitelma vuodelle 1998. TTSA.

151 Kokouspöytäkirja 23.2.1998. TTSA; Toimintasuunnitelma vuodelle 1998. TTSA.

152 Toimintasuunnitelma vuodelle 1998. TTSA.

153 Toimintakertomus 1999. TTSA.

154 Toimintakertomukset 1995–1999. TTSA.

145 Tiitta 2018, 135.

146 Toimintasuunnitelma vuodelle 1997. TTSA.

147 Toimintasuunnitelma vuodelle 1998. TTSA.

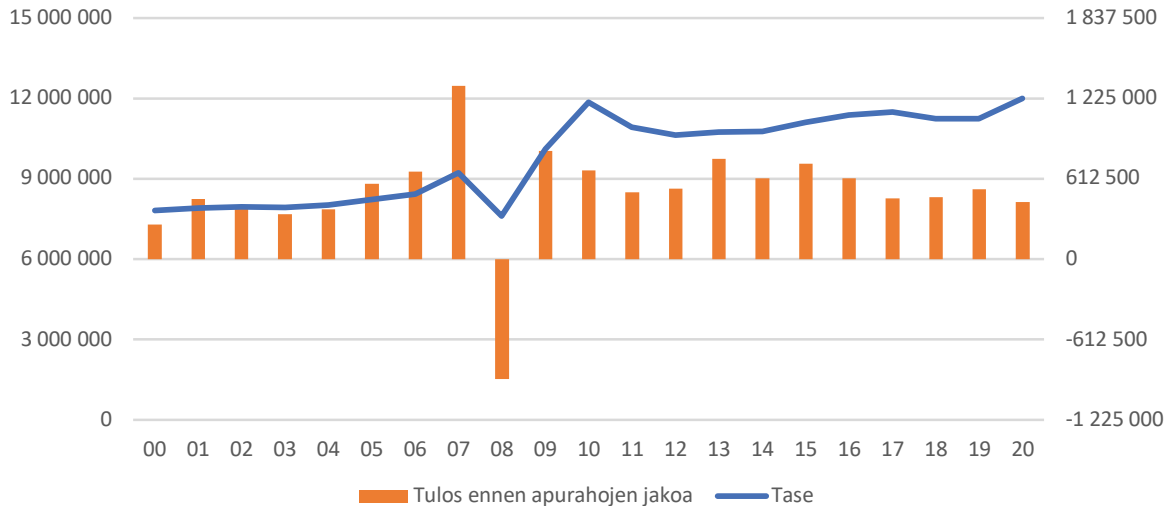
148 Tiitta 2018, 136.

149 Toimintakertomus 1996 TTSA; Yhteenvetomuistio 1.3.1995 suoritetusta alustavasta tilinpäätöstarkastuksesta. TTSA.

3.2. KIINTEISTÖ-, METSÄ- JA ARVOPAPERI-SIJOITUKSET 2000-LUVULLA

Tauno Tönningin säätiön tase ja tulos kehittyi 2000-luvulla Kaavion 2 kuvaamalla tavalla.

Kaavio 2. Tauno Tönningin säätiön taseen ja tuloksen kehitys vuosina 2000–2020 (v. 2020 euroa)

155

155 Toimintakertomukset 2000–2020. TTSA

Säätiö jatkoi sijoituksia sijoitusrahastoihin 2000-luvun alussa. Vuonna 2000 niihin investoitiin 400 000 markkaa ja seuraavana vuonna 1,8 miljoonaa markkaa.¹⁵⁶ Säätiössä alettiin kuitenkin nyt harkita myös viiden miljoonan markan suuruista hajautettua suorien sijoitusten salkkua. Tavoitteena oli säästää vuosittaisissa rahastopalkkioissa.¹⁵⁷ Vuonna 2002 tehtiin suoria pörssiosakesijoituksia 195 000 euron arvosta.¹⁵⁸ Seuraavana vuonna näiden suorien pörssiosakesijoitusten määrä nousi yli 500 000 euroon. Rahasto- ja joukkovelkakirjasijoituksia Säätiöllä oli tässä vaiheessa noin 1 150 000 euroa.¹⁵⁹ Säätiön

hallituksen omaksuman periaatteen mukaan arvopaperisijoituksissa pyrittiin mahdollisimman hyviin tuottoihin toiminnan riskit hyväksyen, koska reaaliomaisuuden suuri osuus edusti vakautta ja turvaavuutta.¹⁶⁰ Osakkeita hankittaessa pidettiin silmällä myös osinkotuottoja.¹⁶¹ Rahastoilla hoidettiin sal-
kun kansainvälisen hajauttamisen intressi.¹⁶²

160 Varapuheenjohtaja Paavo Saaren kirje toimitusjohtaja Jaakko Niemelälle 10.10.2006.

161 Asiamiehen kirje hallituksen jäsenille joulun alla 2004. TTSA.

162 Varapuheenjohtaja Paavo Saaren kirje toimitusjohtaja Jaakko Niemelälle 10.10.2006; Kokouspöytäkirja 12.8.2004. TTSA.

156 Toimintakertomus 2000. TTSA; Toimintakertomus 2001. TTSA.

157 Toimintasuunnitelma vuodelle 2000. TTSA.

158 Toimintakertomus 2002. TTSA.

159 Toimintakertomus 2003. TTSA.

Tauno Tönningin säätiö lisäsi suorien pörssiosakesijoitusten määrää edelleen seuraavina vuosina. Kokonaisuudessaan arvopaperisijoitukset muodostivat vuonna 2005 jo 30 prosenttia säätiön taseesta. Suorien pörssiosakesijoitusten määrä nousi yli 860 000 euroon.¹⁶³ Säätiöiden varallisuuden kasvu, sijoitusmarkkinoiden kehitys uusien monimutkaisempien ja riskipitoisempien sijoitusvaihtoehtojen myötä ja 2000-luvun alun haasteellinen talouskehitys tekivät säätiöiden sijoitustoiminnasta aiempaa vaativampaa. Useat säätiöt turvautuivat ulkopuolisiin varainhoitajiin, toiset lisäsivät omaa asiantuntemustaan, ja monet päätyivät yhdistämään nämä toimintamallit. Useimmat säätiöt joutuivat kokeilemaan erilaisia toimintamalleja hyvän ratkaisun löytämiseksi.¹⁶⁴ Tauno Tönningin säätiö siirtyi vuoden 2006 lopulla käyttämään arvopaperisalkun hoidossa EQ-pankin varainhoitopalvelua, jossa varainhoitaja teki esitykset ja Paavo Saari hallituksen valtuuttamana päätökset.¹⁶⁵ Arvopaperisijoituksille asetettiin vuosittaiset ja keskipitkän ajan tavoitteet. Säätiön tulokertymän sallimat sijoitukset oli tarkoitus suunnata pääosaksi suorina sijoituksina hyvän osingonmaksukyvyyn omaavien suomalaisten pörs-siyhtiöiden arvo-osakkeisiin. Rahastosijoituksia oli tarkoitus säilyttää edelleen kansainvälistä hajauttamista varten.¹⁶⁶

Säätiö jatkoi vuosituhannen vaihteessa myös metsäsijoitustensa lisäämistä hankkimalla pienempiä metsäpalstoja ja tiloja Korpilahdelta ja Utajärveltä.¹⁶⁷ Säätiö saavuttikin nyt Tauno Tönningin vanhan tavoitteen hankkia 1000 hehtaaria metsää.¹⁶⁸ Säätiön metsäasioiden hoito tehostui vuonna 2003, kun sen hallitukseen nimitettiin Niilo Piisilä.¹⁶⁹ Vuonna

2005 tehdyssä hallitusten jäsenten vastuualueiden jaossa hänelle keskitettiin virallisesti säätiön metsätalouden ohjaus ja valvonta.¹⁷⁰ Tässä vaiheessa hyväksytyn metsävastaavan toimenkuvan mukaan säätiön metsien hoidon pitkäjänteisenä tavoitteena oli metsien puuvaraston ja samalla puunmyyntitulojen lisääminen tulevana vuosikymmeninä. Säätiön metsiä hoidettiin metsäkeskusten laatimien metsätaloussuunnitelmien mukaisesti.¹⁷¹ Vuonna 2006 Piisilä kirjoitti katsauksen säätiön metsistä, joka antoi hallitukselle aiempaa paremmat mahdollisuudet säätiön metsätalouden suunnitteluun. Katsauksen mukaan metsiin sijoitetun pääoman tuotto oli 2,5–3 prosenttia. Korpilahden metsien osalta keskimääräinen tuotto nousi yli kaksinkertaiseksi eli noin 6,5 prosenttiin, mikä oli metsän tuotoksi korkea taso.¹⁷²

Säätiön arvopaperisijoitusten tuotot paranivat jälleen 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puoliväliin tultaessa heikompien vuosien jälkeen. Vuonna 2006 niiden osuus säätiön tuloksesta nousi 51 prosenttiin, kiinteistöjen toiminnallisen tuloksen ollessa siitä 34 prosenttia ja metsien 15 prosenttia. Vuoden 2007 yli 1,1 miljoonaa euroa ylijäämäinen tulos syntyi Kaukovainion liikekiinteistön myynnistä ja arvopapereista saaduista suurista myyntivoitoista. Säätiö lisäsi tässä vaiheessa edelleen suorien pörssiosakesijoitusten määrää 1,7 miljoonaan euroon. Sijoituksia rahastoihin sillä oli tässä vaiheessa noin miljoona euroa. Yhteensä nämä arvopaperisijoitukset muodostivat nyt lähes 36 prosenttia taseesta.¹⁷³ Vuonna 2008 iskeneen finanssi- ja pankkikriisin takia Säätiön arvopaperisalkun markkina-arvot putosivat yli 40 prosenttia hankinta-arvojen alapuolelle. Vuoden 2008 tilinpäätöksessä arvopaperisijoituksista tehtiin markkina-arvoihin perustuva lähes 1,2 miljoonan euron alaskirjaus ja Säätiön tulos painui voimakkaasti alijäämäiseksi.¹⁷⁴

163 Toimintakertomus 2004. TTSA; Toimintakertomus 2005. TTSA.

164 Tiitta 2018, 166.

165 Toimintakertomus 2007. TTSA.

166 Taloushallinnosta ja arvopaperisijoituksista vastaavan toimenkuva 13.2.2006. TTSA.

167 Kokouspöytäkirja 29.6.1999. TTSA; Kokouspöytäkirja 10.11.2000 TTSA; Kokouspöytäkirja 28.3.2001. TTSA; Kokouspöytäkirja 2.1.2002. TTSA; Kokouspöytäkirja 29.4.2002. TTSA; Toimintakertomus 1998. TTSA; Kokouspöytäkirja 28.5.1998. TTSA.

168 Tauno Tönningin säätiö 1972–2002.

169 Asiamiehen kirje hallituksen jäsenille joulun alla 2004. TTSA.

170 Kokouspöytäkirja 11.8.2005. TTSA.

171 Metsäkiinteistöistä vastaavan toimenkuva 30.3.2006. TTSA.

172 Paavo Saari Säätiön hallitukselle vuoden 2006 alussa. TTSA.

173 Toimintakertomus 2007. TTSA.

174 Toimintakertomus 2008. TTSA.

Rotuaarinportin Tauno Tönningin säätiö hankki yhdessä kahden muun säätiön kanssa. (LL).

Seuraavana vuonna 2009 kurssitaso parani huomattavasti. Arvopaperimarkkinoiden epävarmojen näkymien vuoksi Säätiön sijoitusten strateginen painopiste siirrettiin kuitenkin taas kiinteistöihin.¹⁷⁵ Jo vuosina 2007 ja 2008 Säätiö oli hankkinut katutason liikehuoneiston ja toimistohuoneen Oulun Valkea Linna Oy:stä.¹⁷⁶ Vuonna 2009 Säätiö teki historiansa suurimman sijoituksen, kun se hankki 40 prosenttia Rotuaarin Portti -nimisestä kiinteistöyhtiöstä. Tauno Tönningin säätiö hankki yhtiön yhdessä kahden muun oululaisen säätiön – Oulun läänin talousseuran maataloussäätiön ja Oulun yliopiston tukisäätiön – kanssa. Liikekiinteistön osto kasvatti säätiön tasetta lähes 2,2 miljoonalla eurolla. Velkarahoituksen lisäksi kiinteistökauppaa rahoitettiin

irrottamalla 800 000 euroa varoja säätiön arvopaperisalkusta. Kauppa merkitsikin sitä, että sijoitustoiminnan painopiste siirtyi jälleen voimakkaasti kiinteistöihin.¹⁷⁷ Vuonna 2010 säätiö hankki vielä kaksi liikehuoneistoa Kiinteistö Oy Oulun Kympestä. Liikekiinteistöjen osuus sijoituksista nousi siten 80 prosenttiin. Arvopaperi ja metsäsijoitukset täyttivät loput sijoitussalkusta.¹⁷⁸ Kiinteistösijoitusten tuotot muodostivatkin vuodesta 2009 lähtien jälleen selvästi suurimman osan Säätiön tuloksesta.

177 Toimintasuunnitelma 2010. TTSA; Toimintakertomus 2009. TTSA.

178 Toimintakertomus 2010. TTSA.

175 Toimintakertomus 2009. TTSA; Toimintakertomus 2008. TTSA.

176 Toimintakertomus 2007. TTSA; Toimintakertomus 2008. TTSA.

Rotuaarin Portti -kiinteistöyhtiön hankinnan jälkeen Säätiö pidättäytyi 2010-luvun alkuvuosina uusista kiinteistösijoituksista ja maksoi pois lainoja. Säätiö myi vuonna 2011 Kuivasjärvellä sijainneen liikekiinteistön runsaan puolen miljoonan euron hintaan ja käytti kauppahinnan lainojensa lyhennyksiin.¹⁷⁹ Arvopaperisijoituksiin säätiö ei ohjannut uusia varoja vuosikymmenen alussa, mutta pörsiosakkeista siirrettiin varoja hajautukseen käytettyihin rahastoihin.¹⁸⁰ Konsultoivan varainhoidon palvelun säätiö oli siirtänyt vuoden 2010 lopussa EQ-pankista Oulun Osuuspankin OP-Privateen.¹⁸¹ Vuonna 2013 säätiö siirtyi arvopaperisijoitusten hoidossa käyttämään täyden valtakirjan palvelua ja varainhoitajaksi valittiin OP-Private. Varat siirrettiin kansainvälisesti hajauttaen rahastoihin. Säätiön vanhaan suorien sijoitusten salkkuun jätettiin vain Nokian, Outokummun ja Rautaruukin osakkeet, joiden alhaisia kurssitasoja ei haluttu realisoida.¹⁸² Vuonna 2014 sijoitusrahastojen salkun kirjanpitoarvo oli noin 1 600 000 euroa ja suorien sijoitusten salkun kirjanpitoarvo enää vajaat 120 000 euroa.¹⁸³ Seuraavana vuonna sijoitusrahastojen salkku realisoitiin ja jaettiin sopimuksin yhtä suuriin osiin kahdelle varainhoitajalle.¹⁸⁴

Säätiö teki uuden kiinteistösijoituksen vuonna 2016, kun se osti Kiinteistö Oy Oulun Kuvernöörin pinta-alaltaan yhteensä 321 neliön kokoiset tilat Isokadulta. Toisaalta säätiö myi vuoden aikana kaksi Kastellin Liikekeskus Oy:n liikehuoneistoa.¹⁸⁵ Säätiö-

ön kiinteistösijoitukset muodostuivat siten nyt kahdesta liikekiinteistöstä, viidestätoista liiketilasta, yhdestä kiinteistöyhtiön 40 prosentin omistusosuudesta sekä yhdestä asunnosta. Kohteiden kokonaispinta-ala oli 5 368 neliömetriä, josta 74 prosenttia sijaitsi Oulun keskustassa. Vuonna 2018 säätiö myi Kiinteistö Oy Uusikatu 35:ssä sijainneen liikehuoneiston.¹⁸⁶ Vuoden 2020 lopulla Säätiö hankki yhdessä Oulun läänin talousseuran maataloussäätiön ja Oulun yliopiston tukisäätiön kanssa Rotuaarilta kiinteistöosakkeita Kiinteistö Oy Kirkkokatu 8:sta.¹⁸⁷

Sijoitusrahastojen salkun kasvattamisen takia Säätiön sijoitusten kiinteistövaltaisuus laski vuosikymmenen edetessä jälleen siten, että vuonna 2018 kiinteistö- ja liikehuoneistosijoitusten osuus sen taseesta oli noin 67 prosenttia eli runsaat 7 miljoonaa euroa.¹⁸⁸ Arvopapereiden ja käteisen osuus Säätiön taseesta oli 23 prosenttia eli noin 2,5 miljoonaa euroa. Metsien osuus Säätiön taseesta oli 10 prosenttia eli noin 1,1 miljoonaa euroa.¹⁸⁹ Säätiön metsien hoitaminen pitkäjänteisten hakkuu- ja hoitosuunnitelmien mukaan mahdollisti sille lähes vuosittaiset puunmyyntitulot 2010-luvulla.¹⁹⁰ Metsien toiminnallinen tulos oli suurimmillaan 264 000 euroa vuonna 2010. Tuolloin niistä saatava tuotto muodosti kolmasosan Säätiön tuloksesta. 2010-luvulla metsäsijoitusten tuottojen osuus tuloksesta on keskimäärin ollut runsaat 10 prosenttia. Vuonna 2017 Säätiö osti Utajärveltä Pyykön rajanaapurista metsää 69 hehtaaria ja sen metsätilojen pinta-alan nousi 1100 hehtaariin.¹⁹¹ Säätiö harkitsee jatkossakin uusien metsätilojen hankintaa aiempien omistusten läheisyydestä.¹⁹²

179 Toimintakertomus 2010. TTSA; Toimintakertomus 2011. TTSA; Toimintakertomus 2012. TTSA; Toimintakertomus 2013. TTSA; Toimintakertomus 2014. TTSA.

180 Toimintakertomus 2012. TTSA.

181 Toimintakertomus 2010. TTSA.

182 Toimintakertomus 2013. TTSA.

183 Toimintakertomus 2014. TTSA.

184 Toimintakertomus 2015. TTSA.

185 Toimintakertomus 2016. TTSA.

186 Toimintakertomus 2018. TTSA.

187 Toimintakertomus 2020. TTSA.

188 Toimintakertomus 2017. TTSA; Toimintakertomus 2018. TTSA.

189 Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

190 Toimintakertomus 2012. TTSA; Toimintakertomus 2013. TTSA; Toimintakertomus 2014. TTSA. Toimintakertomus 2015. TTSA; Toimintakertomus 2016. TTSA.

191 Toimintakertomus 2017. TTSA.

192 Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

Säätiö osti vuonna 2016 Kiinteistö Oy Oulun Kuvernöörin pinta-alaltaan yhteensä 321 neliön kokoiset tilat Isokadulta (LL).

Tauno Tönningin säätiön strategiassa vuosille 2019–2021 kiinteistöt, arvopaperi- ja rahastosijoitukset sekä metsät määriteltiin sen strategiseksi sijoituskohteiksi. Kiinteistösijoitusten eduksi todettiin kohtuulliset ja vakaat tuotot sekä sijainnista riippuva mahdollinen arvonnousu. Arvopaperi- ja rahastosijoitusten etu on puolestaan se, että ne ovat likvidejä ja tarjoavat osinkotuottoja. Pitkällä tähtäyksellä niiltä voidaan odottaa arvonnousua. Säätiön metsätalouden todettiin strategiassa olevan vakaalla pohjalla, koska muovin korvaaminen puupohjaisilla pakkausmateriaaleilla ja puurakentamisen suosion kasvu lisäävät puun kysyntää niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Säätiön sijoitusten painopiste on strategian mukaan jatkossakin tarkoitus säilyttää kiinteistöissä ja liikehuoneistoissa niiden kohtuullisen hyvien ja riskittömien tuottojen vuoksi. Epäedullisen sijainnin takia mahdollisesti myytävistä kiinteistöistä saatavat varat sijoitetaan joko uusiin kiinteistöihin ja liikehuoneistoihin tai arvo-

paperisijoituksiin. Strategisena tavoitteena Säätiöllä on, että arvopaperisijoitukset muodostavat 20–30 prosentin osuuden sen kokonaissijoituksista.¹⁹³

Lahjoitusvaiheen päättyessä vuonna 1979 Säätiön taseen loppusumma oli nykyrahassa noin 1,6 miljoonaa euroa. Vuonna 2020 se oli noussut jo lähes 12 miljoonaan euroon. Tuloksen ylijäämä ennen apurahojen jakoa on 2010-luvulla vaihdellut nykyrahassa noin 460 000 ja 770 000 euron välillä. Säätiön taloudenhoito on sen historian aikana onnistunut hyvin laajentamaan edellytyksiä Säätiön tarkoituksen toteuttamiselle.

193 Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

Vuoden 2020 lopulla Säätiö hankki yhdessä Oulun läänin talousseuran säätiön ja Oulun yliopiston tukisäätiön kanssa Rotuaarilta kiinteistöosakkeita Kiinteistö Oy Kirkkokatu 8:sta (LL).

4. TUKITOIMINTA 1970-LUVULTA VUOSITUHANNEN ALKUUN

4.1. TOIMINNAN ALKU JA MÄÄRÄLLINEN KEHITYS

Tauno Tönningin säätiön säädekirjan toinen pykälä määrittelee sen tarkoitukseksi edistää ja tukea teknillistieteellistä ja muuta taloudelliseen kasvuun tähtäävää tieteellistä tutkimustoimintaa. Tätä tarkoitusta Säätiö saattaa pykälän mukaan toteuttaa jakamalla apurahoja, suorittamalla tieteellisiä tutkimuksia ja selvityksiä sekä harjoittamalla tieteellistä julkaisutoimintaa.¹⁹⁴ Säädekirjan määritelmä Säätiön tarkoituksesta ja keinoista sen toteuttamiseen on melko väljä. Säätiön tarkoituksen riittävä laaja-alaisuus on etu, sillä se mahdollistaa toiminnan kehittämisen toimintaympäristön muuttuessa vuosikymmenten kuluessa.¹⁹⁵ Säätiön tarkoituksen toteuttamistapoja tarkennettiin vielä sen toiminnan alkuvaiheessa tehdyillä periaatepäätöksillä. Apurahat päätettiin suunnata pääasiassa varttuneille tutkijoille teknillisen tutkimustyön tukemiseen, kuten aputyövoiman palkkaukseen, materiaali-, kirjallisuus ja laitehankintoihin, julkaisutoiminnan aiheuttamiin menoihin sekä opinto-, kongressi- ja tutkimusmatkojen kuluihin. Lisäksi katsottiin mahdolliseksi jakaa henkilökohtaisia apurahoja liseniaatti- ja väitöskirjatöiden tekijöille. Säätiön

tukemien tutkimusaiheiden piiriin päätettiin ottaa myös luonnonsuojeluun liittyvät luonnontieteelliset tutkimukset.¹⁹⁶

Säätiön hallituksen kokouksissa alkuvuonna 1974 päätettiin monia apurahojen jakamiseen liittyviä käytännön asioita. Säätiön apurahat päätettiin julistaa vuosittain haettavaksi maaliskuun alussa siten, että hakuaikaa on maaliskuun loppuun saakka. Ilmoitus apurahoista päätettiin julkistaa *Kalevassa*, *Liitossa*, *Pohjolan Työssä*, *Lapin Kansassa*, ja *Kainuun Sanomissa*. Lisäksi päätettiin toimittaa ilmoitukset Oulun yliopiston laitosten ilmoitustauluille. Säätiön ensimmäistä apurahojen jakotilaisuutta vuonna 1974 suunniteltiin Tauno Tönningin syntymäpäivälle 29. huhtikuuta, mutta lopulta tilaisuus päätettiin pitää kyseisen kuun 23. päivänä. Tämä historiallinen Säätiön ensimmäinen apurahojen jakotilaisuus pidettiin Hotelli Vaakunassa.¹⁹⁷

196 Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA.

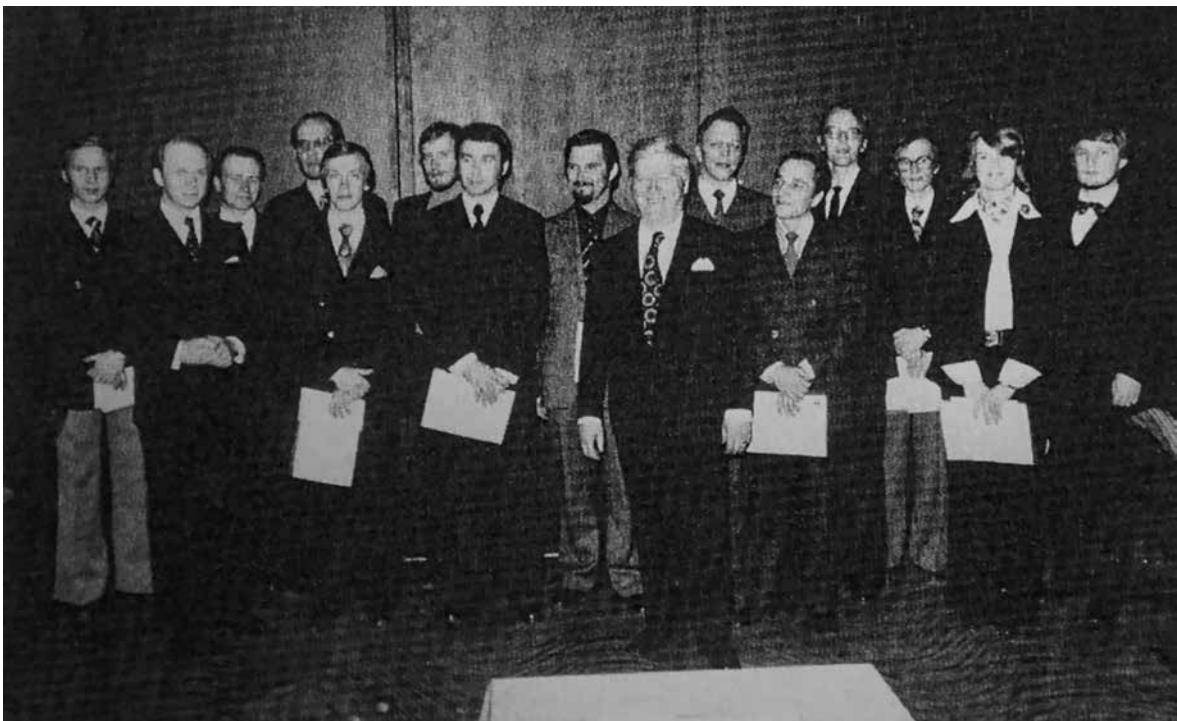
197 Kokouspöytäkirja 22.1.1974. TTSA; Kokouspöytäkirja 1.3.1974. TTSA; Tervonen 1992, 13.

194 Säädekirja. TTSA.

195 Suvikumpu (toim.) 2015, 11.

Historiallinen Säätiön ensimmäinen apurahojen jakotilaisuus pidettiin vuonna 1974 Hotelli Vaakunassa. Apurahoja jakamassa yliopiston rehtori Markku Mannerkoski (TTK).

Ensimmäiset apurahansaajat yhteiskuvassa Tauno Tönningin ja Markku Mannerkosken kanssa (TTK).

Apurahasäätiöiden tukipäätöksistä vastaavien henkilöiden haastava tehtävä on aina ollut löytää parhaat hakijat ja innovaatiot, joille jakaa kysyntään nähden vähäiset apurahat.¹⁹⁸ Säätiöt hyödyntävätkin tyypillisesti rahoituskohteiden arvioinnissa akateemisen yhteisön asiantuntemusta.¹⁹⁹ Tauno Tönningin säätiön toiminnan alkuvaiheessa hakuprosessi hoidettiin siten, että Säätiön asiamies laati saamansa määräyksen mukaisesti ilmoituksen Säätiön jaettavista apurahoista. Tutkijoiden tuli hakea apurahaa Säätiön hallitukselta ilmoitettuun maalistai huhtikuussa olleeseen määräpäivään mennessä ja liittää hakemukseensa tutkimussuunnitelma. Hakemuksista hankittiin asiantuntijalausuntoja ja asiamies valmisti ehdotuksen hallitukselle, joka teki lopulliset päätökset apurahojen myöntämisestä.²⁰⁰

Tauno Tönningin säätiön tapauksessa apurahojen tehokkaan kohdentamisen edellytyksenä on ollut yhteydenpito Oulun yliopistoon. Vaikka Säätiön säännöissä ei nimetty tuettavia tiedelaitoksia kohdistui tuki alusta alkaen pääasiassa Oulun yliopiston piiriin, joskin alkuvuosina apurahoja myönnettiin vähäisessä määrin myös muualle. Jakoa valmistellessa Säätiö hyödynsi jo varhain tiedekuntien dekaanien asiantuntemusta.²⁰¹ Säätiön yhteys Oulun yliopistoon on ollut aina hyvin tiivis, sillä sen hallituksen jäsenenä on vuosien varrella olleet yliopiston rehtorit Markku Mannerkoski, Paavo Uronen, Juhani Oksman, Lauri Lajunen sekä professori Vilho Lantto.²⁰² 1990-luvulla Säätiön apurahaprosessi eteni siten, että hakemuksista pyydettiin yliopiston teknillisen, luonnontieteellisen ja taloustieteiden tiedekunnan dekaanien välityksellä lausunnot, jois-

sa ne pisteytettiin yhdestä viiteen. Apurahanjaon valmistelijat eli hallituksen professorijäsen ja asiamies laativat sitten lausuntojen perusteella pohjaesityksen etukäteen päätetyn rahamäärän puitteissa hallituksen päätettäväksi.²⁰³

Säätiön ensimmäisessä toimintakertomuksessa julkilausuttu tavoite vuosittain jaettavien apurahojen määrästä oli vielä melko vaatimaton, 15 000 markkaa. Tämä tavoite perustui Säätiön pääomaksi tuolloin kaavailtuun 600 000 markkaan, jonka arvioidusta 30 000 markan vuosituotosta oli siis tarkoitus jakaa puolet.²⁰⁴ Säätiön ensimmäisessä jaossa vuonna 1974 jaettiin kuitenkin jo 44 000 markkaa, joka jakaantui 11 hakemukselle.²⁰⁵ Säätiön jakamien apurahojen määrä ja kokonaissumma nousivat merkittävästi sen kolmannessa jaossa vuonna 1976, jolloin se jakoi 18 hakemuksen perusteella 96 500 markkaa eli nykyrahassa runsaat 70 000 euroa.

Kaaviossa 3 on kuvattu Säätiön apurahatoiminnan määrällinen kehitys vuoden 1974 ensimmäisestä jaosta vuoteen 2001 asti.

203 Kokouspöytäkirja 27.3.1998. TTSA; Säätiön apurahojen hakumenettelyn kehittäminen. 12.8.2003. TTSA.

204 Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA.

205 Kokouspöytäkirja 21.9.1973. TTSA; Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA; Kokouspöytäkirja 22.1.1974. TTSA; Kokouspöytäkirja 1.3.1974. TTSA; Tervonen 1992, 13.

198 Tiitta 2018, 132.

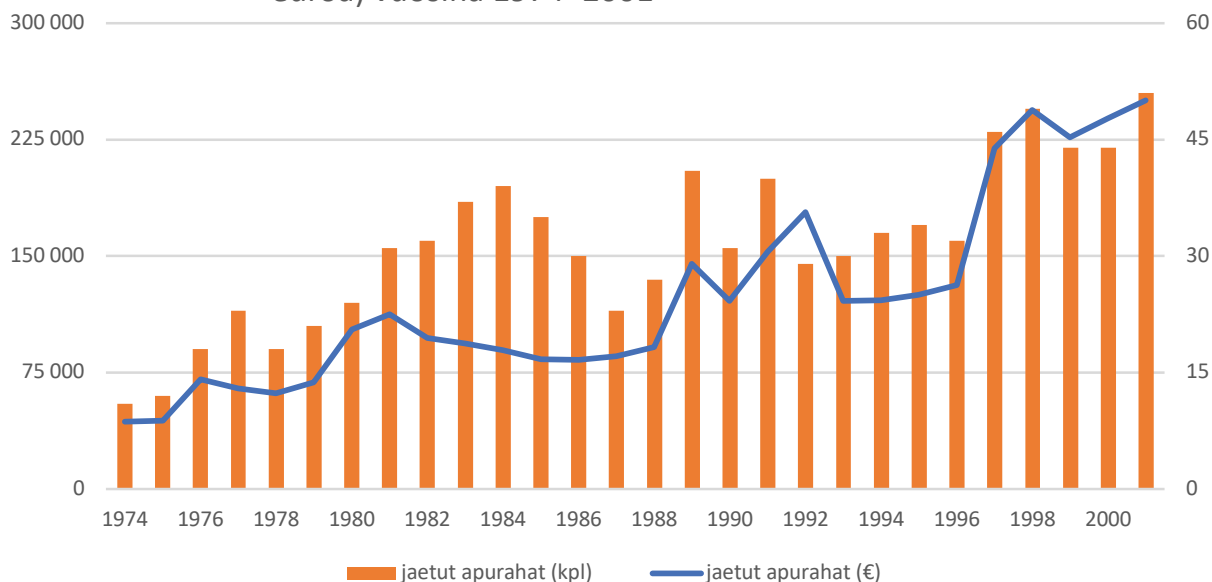
199 Suvikumpu & Tikka (toim.) 2014, 9.

200 Lauri Vesala Oulun raastuvanoikeudelle 10.8.1987. TTSA.

201 Tervonen 1992, 18; Juhani Oksman Tauno Tönningin säätiön merkityksestä Oulun yliopistolle. TTSA

202 Juhani Oksman Tauno Tönningin säätiön merkityksestä Oulun yliopistolle. TTSA.

Kaavio 3. Tauno Tönningin säätiön jakamien apurahojen määrä (kpl) ja kokonaissumma (v. 2020 euroa) vuosina 1974–2001

206

Tauno Tönningin säätiö aloitti toimintansa aikana, jolloin opetusministeriö otti vastuulleen koko korkeakoululaitoksen ja jolloin valtiollisten elinten ja hieman myöhemmin myös yritysten osuus tieteen- ja tutkimustoiminnan rahoituksesta nousi nopeasti. Säätiöiden merkitys pysyi kuitenkin 1970-luvulla suurena, sillä uudet tutkimustarpeet ja tieteellisen tutkimuksen volyymin kasvu lisäsivät painetta apurahoja kohtaan.²⁰⁷

Oulun yliopiston toiminta oli perustunut alusta alkaen lähes yksinomaan valtion myöntämään budjettirahoitukseen.²⁰⁸ Sen piirissä tehtävän tutkimuksen kehitystä jarrutti kuitenkin 1970-luvun puolivälissä valtiontalouden notkahduksen myötä pienenneet määrärahat.²⁰⁹ Kiinnostus ja tarve toimintansa aloittaneen Tauno Tönningin säätiön apurahoja kohtaan nousi nopeasti sillä, sen vuosittain

vastaanottamien apurahahakemusten määrä kasvoi vuosien 1974 ja 1975 alle 40:stä yli sataan vuonna 1977. Säätiön talouden voimakas vahvistuminen 1970- ja 1980-lukujen taitteessa mahdollisti vuosittaisen apurahasumman kasvattamisen nykyrahassa noin 60 000–70 000 euron tasolta yli 100 000 euron tasolle. Tästä jaettu rahamäärä laski jonkin verran 1980-luvun puoliväliin tultaessa, mikä käy ilmi varsinkin rahan arvon muutoksen huomioon ottavassa kaaviossa 3.

Säätiöt pystyivät yleisesti lisäämään 1980-luvun lopulla vuosittain jaettujen apurahojen määrää pörsurssien huiman nousun kasvatettua niiden varallisuutta.²¹⁰ Tauno Tönningin säätiönkin vuosittain jakamien apurahojen arvo nousi 1980-luvun lopulla sen talouden edelleen vahvistuttua nykyrahassa tarkasteltuna jo lähelle 150 000 euroa.²¹¹ Vuonna 1992 säätiön jakama rahamäärä saavutti siihenastisen ennätyksensä 180 000 euroa.

206 Toimintakertomukset 1974–2001. TTSA.

207 Tiitta 2018, 132.

208 Salo & Lackman 1998, 176; 335; 180.

209 Salo & Lackman 1998, 176; 335; 180.

210 Tiitta 2018, 202.

211 Ks. Tervonen 1992, 13–14.

Yleishyödyllisten säätiöiden sijoitustoiminta on lähtökohtaisesti verovapaata. Yleishyödyllisyyden edellytys on se, että säätiö toimii yksinomaan yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä. Apurahoja jakamalla tarkoitustaan toteuttavan säätiön tulee käyttää niihin vuosittain huomattava osa tuotostaan.²¹² Allan Tiitan mukaan säätiöiden välillä on kuitenkin ollut suuria eroja sen suhteen, miten suuri osa tuotosta on jaettu. Useissa säätiöissä jaettiin 1970- ja 1980-luvuilla keskimäärin viidennes tuotosta.²¹³ Tauno Tönningin säätiön apurahapolitiikan periaatteena oli tuohon aikaan jakaa vuosittain apurahoina noin puolet sijoitusten tuotosta.²¹⁴

212 Suvikumpu (toim.) 2015, 20–21; 35–36.

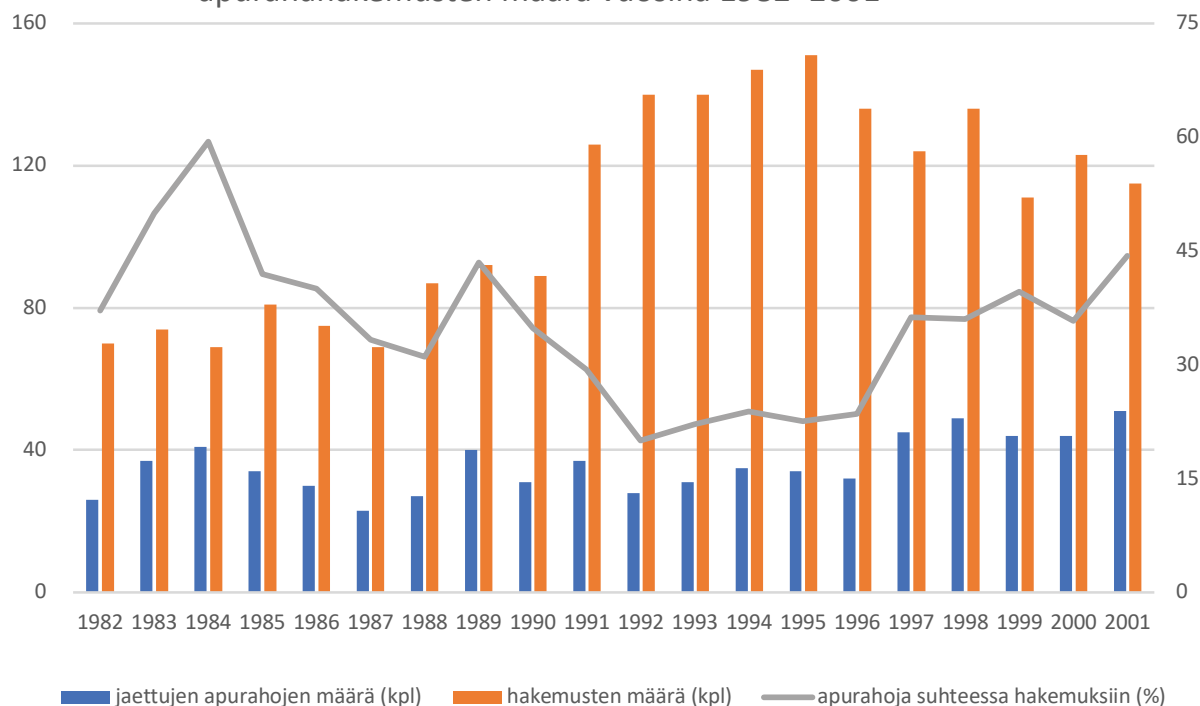
213 Tiitta 2018, 114.

214 Tauno Tönningin säätiö 1972–2002.

Osuus kuitenkin vaihteli huomattavasti. Säätiön toiminnan alkuvaiheessa, kun sen varallisuutta vielä kartutettiin lahjoituksin ja tuotot olivat pieniä, jakoi Säätiö jopa yli 80 prosenttia sijoitustensa tuotoista. Vuonna 1980 Säätiön saadessa suuren kertaluontoisen tuoton jaettujen apurahojen osuus laski muutamaa prosenttiin. Keskimäärin Säätiön tuloksesta jaettiin apurahoina 1970- ja 1980-luvuilla runsaat 40 prosenttia.²¹⁵

215 Toimintakertomukset 1974–1989. TTSA.

Kaavio 4. Tauno Tönningin jakamien tutkimusapurahojen lukumäärä ja apurahahakemusten määrä vuosina 1982–2001

216

216 Toimintakertomukset 1982–2001. TTSA.

Kaavio 4 esittää Tauno Tönningin säätiön vuosittain jakamien apurahojen lukumäärää ja sen vastaanottamien hakemusten määrää. 1990-luvun lamavuodet kasvattivat voimakkaasti painetta säätiöiden apurahoja kohtaan.²¹⁷ Tutkimushenkilökunnan määrä oli kasvanut voimakkaasti 1970-luvulta lähtien. Yliopistojen, tutkimuslaitosten ja yritysten karsies- sa sekä vakituisten työpaikkojen että lyhytaikaisten työsuhteitten määrää varsinkin opiskelijat ja uransa alkuvaiheessa olevat tutkijat joutuivat vaikeuksiin. Oulun yliopistossakin ulkopuolisella rahoituksella oli ratkaiseva merkitys tutkimusaktiviteetin säilyltämiselle.²¹⁸

Tauno Tönningin säätiön vuosittain saamien apurahahakemusten määrä lähes kaksinkertaistui 1990-luvun alkuvuosina edelliselle vuosikymmenelle tyypillisestä 70–90 hakemuksesta. Huippuvuonna 1995 Säätiö vastaanotti 151 hakemusta. Koska myönnettyjen apurahojen määrää ei lamavuosina lisätty merkitsi tämä sitä, että kilpailu myös Tauno Tönningin säätiön apurahoista koveni. Alimmillaan vuonna 1992 vain 20 prosenttia hakijoista sai myönteisen päätöksen, kun osuus edellisellä vuosikymmenellä oli vaihdellut 31 ja 59 prosentin välillä olleen keskimäärin noin 40 prosenttia.²¹⁹ 1990-luvun lopun voimakkaan talouskasvun aikana Tauno Tönningin säätiön vuosittain jakamien apurahojen raha- ja lukumäärä jälleen kasvoi. Kun hakupaine samalla hieman aleni, sai jälleen suurempi osa hakijoista 1990-luvun lopulla ja vuosituhannen alussa myönteisen apurahapäätöksen.

Vuonna 1997 säätiö jakoi ennätysmäärän, nykyrahassa noin 220 000 euroa yhteensä 46 saajalle. Suurella määrällä juhlistettiin säätiön 25-vuotisjuhlaa. Merkkivuoden lähestyessä Säätiössä suunniteltiin myös uusia keinoja rohkaista ja kannustaa Pohjois-Suomen kehitystä tukevaa tutkimustoimintaa. Esillä oli vuosittaisen Tönning-palkinnon jakaminen innovatiivisimmalle ja Säätiön päämääriä parhaiten palvelevalle tutkimukselle, projektille tai henkilölle. Pohdittiin myös tutkimustarjousten pyy-

tämistä etukäteen nimetyistä tutkimuskohteista.²²⁰ Säätiö päätyi juhlistamaan juhlavuottaan antamalla Oulun yliopistolle 200 000 markan suuruisen apurahan lääketieteen tekniikan ohjelman käynnistämiseen. Apurahalla palkattiin tutkija ja se mahdollisti ohjelman käynnistymisen vuotta suunniteltua aikaisemmin.²²¹

Tauno Tönningin säätiö jakoi 1990-luvulla keskimäärin lähes 50 prosenttia sijoitustensa tuotoista apurahoina. Vuosikymmenen alkuvuosina osuus oli noussut jopa yli 90 prosenttiin. Vuosikymmenen puolivälin jälkeen Säätiö omaksui tavan jakaa apurahoina noin kolmannes tuotoistaan pyrkien siten jaettujen apurahojen määrän kasvattamiseen tulevaisuudessa.²²² Säätiön jakamien apurahojen määrä oli jo tätä ennen kasvanut voimakkaasti pitkällä aikavälillä tarkasteltuna. Kun Säätiö kymmenvuotiskautena 1981–1990 jakoi nykyrahassa noin miljoona euroa, oli summa kymmenvuotiskautena 1991–2000 jo lähes 1,8 miljoonaa euroa.²²³

Tauno Tönningin säätiön linjana oli alusta alkaen jakaa pienehköjä apurahoja mahdollisimman monelle lahjakkaalle tutkijalle. Vuoden 1974 ensimmäisessä jaossa tyypillinen summa oli 3 000 markkaa. Suurin kyseisessä jaossa jaettu apuraha oli tekniikan tohtori Antti Tauriaisen johtamalle ultraäänianturien kehittämiseen tähtäävälle projektiryhmälle jaettu 10 000 markan apuraha. Jaettavan rahasumman kasvaessa Säätiö kasvatti jaettavien apurahojen lukumäärää. Apurahojen keskimääräinen suuruus säilyi siten nykyrahassa mitattuna melko samanlaisena läpi vuosien. Säätiön perustamisesta 1980-luvun alkuun asti jaettujen apurahojen keskimääräinen suuruus nykyrahassa mitattuna vaihteli vajaan 3 000 ja runsaan 4 000 euron välillä. Apurahojen suuruus tosin vaihteli melkoisesti. Esimerkiksi vuonna 1980 tyypillinen henkilökohtainen apuraha oli 4 000 markkaa, mutta säätiö jakoi myös

220 Toimintasuunnitelma vuodelle 1997. TTSA.

221 Kokouspöytäkirja 12.4.1997. TTSA; Simonen 2009, 12–14.

222 Toimintasuunnitelma vuodelle 1997. TTSA; Toimintasuunnitelma vuodelle 1998. TTSA.

223 Toimintakertomukset 1981–2001. TTSA.

217 Tiitta 2018, 134.

218 Mäntylä 2019, 373; Salo & Lackman 1998, 597.

219 Ks. Tiitta 2018, 138.

suurempia projektiapurahoja. Professori Esko Hyttisen liittorakenteiden epälineaarista käyttäytymistä tarkastelevalle tutkimusprojektille jaettiin 35 000 markkaa ja professorien Risto Aarion ja Seppo Euleran johtamalle Pohjois-Suomen soiden turvekerrostumia tarkastelevalle tutkimusprojektille 23 000 markkaa.²²⁴

1980-luvun puoliväliin tultaessa jaettujen apurahojen lukumäärää kasvatettiin samalla, kun jaettu summa varsinkin nykyrahassa tarkasteltuna pieneä. Siten jaettujen apurahojen keskimääräinen suuruus laski nykyrahassa noin 2 300–2 800 euroon, mutta nousi jälleen 3 400–3 900 euroon vuosikymmenen lopulla. Vuonna 1992, jolloin säätiön jakama summa saavutti siihenastisen ennätyksensä, nousi apurahojen keskimääräinen suuruus peräti 4600 euroon, vaikka jätettäisiinkin huomiotta suuri teknologiakylien maailmankonferenssille myönnetty avustus. Tyypilliset apurahat kyseisessä jaossa olivat suuruudeltaan 20 000 markkaa. Tämän jälkeen jaettujen apurahojen keskimääräinen suuruus vaihteli nykyrahassa 3 600–4 900 euron välillä, kunnes se vuonna 2000 nousi jo 5 500 euroon. Tuolloin jaetut apurahat olivat tyypillisesti suuruudeltaan 20 000 markkaa. Suurin avustus oli tietoverkkoliiketoiminnan tutkimus- ja kehittämiskeskus PROeNETille myönnetty 80 000 markkaa.²²⁵

4.2. VAIKUTTAVAA TUKEA VARTTUNEILLE TUTKIJOILLE JA JATKO-OPISKELIJOILLE

Historiallisesti tarkasteltuna säätiörahaa on tieteenaloista eniten saanut Suomessa lääketiede, jonka osuus itsenäisyyden ajalla on ollut lähes 30 prosenttia kokonaistuesta. Luonnontieteiden osuus samaan aikaan on ollut noin 12,5 ja humanististen tieteiden runsaat 11 prosenttia apurahoista. Taloustieteet ovat saaneet runsaat 10 ja tekniset tieteet vajaat 9 prosenttia.²²⁶ Tauno Tönningin säätiö on sääntöjensä mukaisesti tukenut eniten tekniikan

alan tutkimusta. Se on saanut läpi Säätiön historian yleensä yli 50 prosenttia myönnetyistä apurahoista sekä lukumääräisesti että euromääräisesti mitattuna. 1970- ja 80-luvuilla tekniikan alan osuus oli yleensä yli 60 prosenttia. Muita Säätiön laajemmin tukemia tieteenaloja ovat olleet luonnontiede ja taloustiede. 1970-luvulta 1990-luvun alkuun tultaessa apurahojen jakaantuminen eri tieteen alojen kesken kehittyi siten, että alkuaikoina keskeisen luonnontieteellisen tutkimuksen osuus vähentyi ja taloustieteellisen tutkimuksen osuus vastaavasti lisääntyi.²²⁷

Säätiöiden on aina toteutettava niitä tarkoituksia, joita lahjoittajat ovat niiden sääntöihin kirjauttaneet. Toisaalta ollakseen tehokasta ja tuloksellista säätiön täytyy reagoida toimintaympäristössään tapahtuviin muutoksiin ja ottaa apurahojen jaossa huomioon yhteiskunnan ja tuettavien alojen tarpeet.²²⁸ Tauno Tönningin säätiön tukemien tutkimusten aiheet heijastavat Oulun yliopistossa tehdyn tutkimuksen painopisteen muutoksia. Tutkimuksen suuria linjoja ovat puolestaan alusta lähtien ohjanneet yhteiskunnan kohtaamat haasteet ja tarpeet.²²⁹

Oulun yliopiston luonnontieteellisessä tiedekunnassa tehty tutkimustyö painottui 1970-luvulla yliopistolle annetun tehtävän mukaisesti pitkälti Pohjois-Suomen ja pohjoisten alueiden luontoon, luonnonvaroihin ja elinkeinoihin liittyviin aiheisiin.²³⁰ Sittemmin luonnontieteellisen tiedekunnan painopistealoja olivat avaruustutkimus, biotekniikka, aistitoimintojen tutkimus ja ympäristötutkimus.²³¹ Luonnontieteellisistä tutkimuksista Tauno Tönningin säätiö tuki 1970- ja 1980-luvuilla tyypillisesti prosessitekniikkaan liittyviä kemian alan tutkimuksia.²³²

227 Simonen 2009, 12–14; Tervonen 1992, 15–16; Tauno Tönningin säätiö 1972–2002.

228 Tiitta 2018, 14; Suvikumpu (toim.) 2015, 20–21.

229 Salo & Lackman 1998, 592–593.

230 Salo & Lackman 1998, 401.

231 Salo & Lackman 1998, 402.

232 Tervonen 1992, 15.

224 Luettelo apurahojen saajista 1974–1986. TTSA.

225 Luettelo apurahojen saajista 1974–1986. TTSA. Luettelot apurahojen saajista 1988–2001. TTSA.

226 Tiitta 2018, 225; 227; 229.

Säätiö tuki alusta lähtien runsaasti myös ympäristökysymyksiin ja luonnonsuojeluun liittyviä maantieteen ja biologian alan tutkimuksia.²³³ Vuoden 1974 ensimmäisessä jaossa tuettiin muun muassa ravinnekuormituksen vaikutusta Perämeren kasviplanktoniin ja pohjaeläimistöön tarkastelevaa tutkimusta. Säätiö myönsi 1970-luvulla useita apurahoja Pohjois-Suomen linnuston tutkimukseen. Näistä voidaan mainita esimerkiksi professori Erkki Pulliaiselle Iin Kruunien luonnonsuojelualueen linnuston tutkimukseen myönnetty apurahat. Vuonna 1981 säätiö rahoitti Eero Kaakisen johtamaa projektia, jossa kehitettiin menetelmiä alueiden luonnonsuojeluarvojen määrittämiseksi kasvillisuus- ja kasvilajistotietojen pohjalta. Vuonna 1982 Säätiö jakoi apurahan Kuhmon metsäseuran suojeluprojektiin ja 1990-luvulla se rahoitti muun muassa selvityksiä Itä-Kainuun ja Kemi-Tornion seudun uhanalaisten kasvien tilanteesta.²³⁴

Oulun yliopiston teknillisen tiedekunnan tutkimuksessa painotettiin alkuvaiheessa sellaisia aloja, jotka kuuluivat sille valtakunnallisen työnjaon perusteella. Tällaisia teknillisen tiedekunnan erikoisaloja olivat 1970-luvulla paperikonetekniikka, mittaustekniikka, metallifysiikka ja mekaaninen prosessitekniikka. Energiakriisi ja kohonnut energian hinta aiheuttivat 1970-luvulla teollisuudelle suuria ongelmia, joten teknillisessä tiedekunnassa katsottiin tarpeelliseksi aloittaa energiatutkimukset.²³⁵ Monet edellä mainituista tutkimusaloista saivat tukea myös Tauno Tönningin säätiön ensimmäisessä apurahajaossa vuonna 1974, jolloin tuettujen tutkimuksen aiheina oli muun muassa paperikoneen teräsputkirunkoisten telojen värähtely, ultraäänianturien kehittäminen ja turpeen mekaaninen kuivaus. 1970-luvulla Säätiö katsoi apurahapäätöksiä tehdessään erityisansioksi tutkimuskohteen liittymisen kotimaisten energiavaihtoehtojen hyödyntämiseen. Samoin ansio oli tutkimuksen liittyminen Pohjois-Suomeen. Alueelliset kysymykset painot-

tuivat myös Säätiön tukemissa taloustieteen tutkimuksissa. Esimerkiksi vuoden 1974 jaossa tuetut taloustieteelliset tutkimukset käsittelivät pellonvaraustoiminnan taloudellisia vaikutuksia ja saamelaisalueen väestön tulonmuodostusta.²³⁶

Suomen tiede- ja teknologiapolitiikassa alkoi uusi kausi 1970–1980-luvun vaihteessa. Sitä vauhdittivat tarve teollisuuden teknologisen tason nostamiseen ja informaatioteknologian nopea kehitys, jonka uskottiin tarjoavan mahdollisuuden taloudelliseen kasvuun. Uudelle aikakaudelle oli ominaista teknologiset innovaatiot, kansainvälinen kilpailu ja hyödyn odottaminen tutkimukselta.²³⁷ Oulun yliopistossa aloitettiin jo 1980-luvulla, rehtori Markku Mannerkosken kauden lopulla, tutkimuksen painalojen hakeminen. Tällaiseksi yliopiston erityisvahvuudeksi nousi tieto- ja tietoliikennetekniikka.²³⁸ Tauno Tönningin säätiön jakaman tuen painopiste siirtyi tätä kehitystä mukaillen prosessitekniikasta elektroniikkaan ja sähkötekniikkaan sekä niitä lähellä oleviin tekniikan alueisiin.²³⁹ Vuonna 1987 Tauno Tönningin säätiö päätti alkaa myöntää suuruudeltaan 20 000 markkaa vuodessa olevia kolmivuotisia apurahoja Oulun yliopistossa automaatio- ja tietotekniikan aloilla opetusassistentteina toimivien henkilöiden tieteellisen jatkokoulutuksen ja siihen liittyvän tutkimustyön tukemiseen. Yhteensä yhdeksän tutkijaa valmisti lisensiaatintöitään tai väitöskirjojaan Säätiön kolmivuotisten apurahojen tukemana vuosina 1987–1993.²⁴⁰

236 Luettelo apurahojen saajista 1974–1986. TTSA; Tervonen 1992, 15.

237 Tiitta 2018, 119–120.

238 Salo & Lackman 1998, 156; Mäntylä 2019, 53; 87.

239 Tervonen 1992, 16.

240 Kokouspöytäkirja 23.1.1987. TTSA; Luettelot apurahojen saajista 1987–1993 TTSA; Tervonen 1992, 13–14.

233 Tervonen 1992, 15.

234 Luettelo apurahojen saajista 1974–1986. TTSA.

235 Salo & Lackman 1998, 508–509.

Tietotekniikan nousu näkyi voimakkaasti säätiön tukemien tutkimusten aiheissa. Esimerkiksi vuonna 2000 tuettujen tutkimusten joukossa oli kyllä edelleen esimerkiksi metalli- ja paperiteollisuuden liittyviä tutkimuksia, mutta huomattava osa tutkimuksista liittyi nyt tietoliikennetekniikkaan ja ohjelmistotuotantoon. Ala näkyi myös tuetuissa taloustieteellisissä tutkimuksissa, joissa tutkittiin esimerkiksi pohjoissuomalaisen ohjelmistoyritysten toimintaprosessien muutosta ja telekommunikaation merkitystä toimialojen tuottavuudelle. Vuosina 1998 ja 2000 Säätiö myönsi nykyrahassa yhteensä 62 000 euron arvoiset avustukset tietoverkkoliiketoiminnan kehittämiskeskus PROeNETille.²⁴¹

Tauno Tönningin säätiö kohdisti tukensa toimintansa alkuvaiheessa tekemänsä periaatepäätöksen mukaisesti ensisijaisesti niin sanotuille varttuneille tutkijoille.²⁴² Tämä ratkaisu edusti vanhaa 1950-luvulle asti säätiöiden tiedepolitiikkaa hallinnutta näkemystä, jonka mukaan kokeneille tutkijoille suunnatut apurahat parhaiten edistivät tieteellistä tutkimusta. Säätiöt eivät tässä vaiheessa kokeneet päätehtäväkseen tutkijakoulutuksen edistämistä eivätkä katsoneet aiheelliseksi myöntää apurahoja oppiarvojen saamiseksi. Kuitenkin Tiitan mukaan väitöskirjantekijöiden tukeminen nousi jo 1950-luvulla säätiöiden keskeiseksi tavoitteeksi.²⁴³ Tauno Tönningin säätiön alkuvaiheessa omaksutussa periaatteessa henkilökohtaisten apurahojen jakamisen lisensiaatti- ja väitöskirjatöiden tekijöille mainittiin kyllä olevan mahdollista, mutta painopiste asetettiin kuitenkin varttuneiden tutkijoiden tukemiseen. Jatkotutkintoja suoritettiin tässä vaiheessa vielä ylipäättään vähän erityisesti Säätiön runsaasti tuemalla tekniikan alalla.²⁴⁴

241 Luettelot apurahojen saajista 1987–2001. TTSA; Simonen 2009, 12–14.

242 Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA; Tervonen 1992, 14.

243 Tiitta 2018, 179–180; 189.

244 Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA.

Säätiön periaatepäätöksen mukaisesti jatkotutkintojen suorittamiseen myönnettyjen apurahojen osuus oli toiminnan alkuvaiheessa vähäinen. Tästä poikkeuksen muodostaa Säätiön ensimmäinen apurahanjako vuonna 1974, jossa jaetuista 11 apurahasta kolmen mainittiin olevan väitöskirjatutkimukseen ja kolmen lisensiaattityöhön. Periaatepäätös varttuneiden tutkijoiden tukemisesta ei välttämättä ollut tämän kanssa ristiriidassa sillä, väitöstutkimukseen tukea sai esimerkiksi tekniikan lisensiaatti ja virkaa toimittava professori Teuvo Julkunen, aiheenaan paperikoneen teräspuutkirunkoisten telojen värähtely ja tasapainotus. Muut tuetut väitöstutkimukset olivat filosofian lisensiaatti Esko Saaren tutkimus ”The electrode reactions between rare earth oxides and carbon in optical emission spectrography and volatilization of the reaction products” ja filosofian lisensiaatti Eino Siuruaisen tutkimus Suomen saamelaisalueen väestön tulonmuodostuksesta ja luontaiselinkeinojen merkityksestä. Tuetut lisensiaatin työt käsittelivät viskoelastoplastisen jääkentän ja kimmoisen tornin keskinäistä vuorovaikutusta, jätevesiä ja tietokonesäädölle kehitettyjä säätöalgoritmeja.²⁴⁵

Ensimmäisen jaon jälkeen jatkotutkintojen suorittamiseen osoitettujen apurahojen määrä oli vähäinen. Seuraavana vuonna 1975 jaetuista 12 apurahasta yhdenkään ei mainittu olleen lisensiaattityöhön tai väitöskirjatutkimukseen ja esimerkiksi vuonna 1980 jaetuista 24 apurahasta jatkotutkintoihin oli osoitettu vain kolme. Tauno Tönningin säätiön vaikuttavuutta tutkinut Harri Simonen tosin arvelee, että suuri osa Oulun yliopistossa toimivien professorien johtamissa tutkimusprojekteissa toimineille tutkijoille myönnettyistä henkilökohtaisista apurahoista oli tarkoitettu väitös- ja lisensiaattitöiden tekemiseen, vaikka se ei hakemuksissa suoraan käynyt esille. 1970-luvulla tällaisten apurahojen osuus oli 40–60 prosenttia myönnettyistä apurahoista. Kaikkiaan tutkimusryhmille ja projekteille myönnettiin 1990-luvun alkuun mennessä myönnettyistä apurahoista 17 prosenttia.²⁴⁶

245 Luettelo apurahojen saajista 1974–1986. TTSA.

246 Simonen 2009, 16–17. Tervonen 1992, 14.

Vielä 1970-luvun alussa Suomessa valmistui vuosittain vain noin 150 tohtoria. Runsaan 20 vuoden kuluttua vuosittainen määrä oli jo noin 400 tohtoria ja tutkijakoulujärjestelmän synty 1994 moninkertaisti määrän nopeasti.²⁴⁷ Jatko-opiskelijoiden ja suoritettujen jatkotutkintojen määrä alkoi kasvaa myös Oulun yliopistossa 1980-luvulla. Yliopistojen siirtyminen niin sanottuun tulosbudjetointiin kannusti niitä lisäämään suoritettujen jatkotutkintojen määrää, 1990-luvun alun vaikea työllisyystilanne lisäsi jatkokoulutuksen houkuttavuutta ja toisaalta jatkokoulutetun työvoiman kysyntä huipputeknologian aloilla lisääntyi. Tieteellisistä jatko-opinnoista pyrittiin 1990-luvulla tekemään eräänlainen tutkijakouluputki, jossa tutkijanalun odotettiin valmistuvan nopeasti. Tässä tavoitteessa auttoi se, että erilaista rahoitusta oli tarjolla melko runsaasti.²⁴⁸ Lisensiaatin- ja tohtorintutkintojen kokonaismäärä Oulun yliopistossa puolitoistakertaistui vuosina 1993–1999. Kasvu oli nopeampaa kuin yliopistolaitoksessa keskimäärin ja se painottui nimenomaan tohtorintutkintoihin. 1990-luvun puolivälin jälkeen tohtorintutkintojen määrä ylitti Oulun yliopistossa lisensiaatintutkintojen määrän.²⁴⁹

Myös Tauno Tönningin säätiön apurahojen painopiste alkoi 1980-luvulla siirtyä lisensiaatti- tai väitöskirjatyötä tekevien nuorten tutkijoiden suuntaan.²⁵⁰ Esimerkiksi vuonna 1985 jaetuista 34 apurahasta jatkotutkintojen suorittamiseen oli tarkoitettu jo 17. Vuonna 1990 jatkotutkintoihin oli tarkoitettu 30 apurahasta 18 ja vuonna 1995 jo 30 jaetuista 34 apurahasta. Aluksi enemmistönä olivat lisensiaatintyöt, mutta 1990-luvulla painopiste siirtyi Oulun yliopistossa tapahtunutta kehitystä seuraten nimenomaan väitöskirjatutkimuksiin. Vuonna 1985 niitä oli tuettujen tutkimusten joukossa vain neljä. Vuonna 1990 jatkotutkintojen suorittamiseen tarkoitettua 18 apurahaa jakaantuivat jo tasaisesti siten että lisensiaatintutkimuksiin oli tarkoitettu 11 ja väitöskirjatutkimuksiin seitsemän. Vuonna

1995 apurahat jakaantuivat tasan väitöskirjojen ja lisensiaatintutkimusten kesken.²⁵¹ Tasokkaiden väitöskirjatutkimusten määrän edelleen kasvaessa Tauno Tönningin säätiö päätti vuonna 1997 alkaa pyrkiä jakamaan noin 80 prosenttia tuestaan niiden tekemiseen. Muiden hakemusten vähentämiseksi apurahakuulutuksiin lisättiin maininta Säätiön tarkoituksesta tukea erityisesti väitöskirjatutkimuksia.²⁵² Vuonna 2000 säätiön jakamista 44 apurahasta väitöskirjatutkimuksiin meni jo 35. Lisensiaatintutkimuksia ei kyseisenä vuonna ollut enää lainkaan tuettujen tutkimusten joukossa.²⁵³

Jatkotutkintojen suorittamiseen jaetuilla apurahoilla on myös ollut vaikuttavuutta. Jaakko Simosen *Säätiötoiminnan vaikuttavuuden tutkimuksen* perusteella akateemiseen jatkotutkintoon Tauno Tönningin säätiöltä vuosina 1974–2008 apurahaa saaneista 59 prosenttia oli myös suorittanut kyseisen tutkinnon. Jättämällä pois muutaman edeltävän vuoden apurahat ja tarkastelemalla vastaavaa osuutta vain vuoteen 2002 asti, nousi tutkinnon suorittaneiden osuus 72 prosenttiin. Siten jatkotutkintojen suorittamisen tukemiseen myönnettyjen apurahojen voi katsoa täyttäneen tarkoituksensa hyvin. Simonen toteutti osana Säätiön vaikuttavuuden tutkimusta myös kyselytutkimuksen vuosina 1995–2002 Tauno Tönningin säätiöltä apurahaa saaneille, myöntöhetkellä tutkijoina Oulun yliopiston teknillisessä, luonnontieteellisessä tai taloustieteellisessä tiedekunnassa toimineille henkilöille.

251 Luettelo apurahojen saajista 1974–1986. TTSA; Luettelot apurahojen saajista 1987–2001. TTSA; Simonen 2009, 16–17.

252 Kokouspöytäkirja 8.8.1997. TTSA; Paavo Saari hallituksen jäsenille 22.3.2000. TTSA; Tauno Tönningin säätiö 1972–2002; Toimintasuunnitelma vuodelle 2000. TTSA; Paavo Saari hallituksen jäsenille 22.3.2000. TTSA.

253 Luettelo apurahojen saajista 2000. TTSA

247 Tiitta 2018, 185.

248 Mäntylä 2019, 81.

249 Salo & Lackman 1998, 339; 509; 78–79. Mäntylä 2019, 78–80; 199.

250 Juhani Oksman Tauno Tönningin säätiön merkityksestä Oulun yliopistolle. TTSA.

Kolmella neljäsosalla vastaajista säätiöiltä saaduilla apurahoilla oli ollut merkittävä tai erittäin merkittävä vaikutus jatkotutkimuksen toteutukseen. Vastaajista 65 prosenttia piti Tauno Tönningin säätiöltä saatua tukea joko merkittävänä tai erittäin merkittävänä muilta säätiöiltä saatuun tukeen verrattuna. Apurahoilla oli monien vastaajien mukaan ollut myös merkittävä psykologinen kannustusvaikutus tutkimuksen eteenpäin viemisessä.²⁵⁴ Apurahan saaminen ei merkitsekään vain rahaa, vaan se on myös tunnustus arvostuksesta ja lahjakkuudesta.²⁵⁵

Tauno Tönningin säätiön toiminnan alkuaikoina apurahan saajat olivat pääasiassa miehiä. Naisten osuus apurahojen saajista oli 1970- ja 1980-luvuilla keskimäärin vajaat 10 prosenttia. Tiitan tutkimien säätiöiden apurahoista naiset saivat vuonna 1980 neljänneksen. Tauno Tönningin säätiön apurahoista naiset saivat kyseisenä vuonna vain yhden eli noin 4 prosenttia.²⁵⁶ Naisten osuus säätiöiden apurahojen saajista kasvoi siten, että vuonna 1990 naiset saivat jo runsaan kolmanneksen ja vuonna 2000 jo lähes puolet jaetuista apurahoista.²⁵⁷ Syynä tähän oli naisten osuuden voimakas lisääntyminen tutkijoiden joukossa. Naisten osuus myös Tauno Tönningin säätiön apurahan saajissa alkoi kasvaa selkeästi 1990-luvun alusta alkaen. 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä naisten osuus apurahojen saajista oli jo 30 prosentin luokkaa.²⁵⁸ Naisten osuus Tauno Tönningin säätiön apurahojen saajissa on siten ollut jonkin verran pienempi kuin Allan Tiitan tutkimien säätiöiden apurahojen saajissa.²⁵⁹ Tätä selittää Säätiön keskittyminen perinteisesti miesvaltaisen teknillisen alan tukemiseen.

254 Simonen 2009, 20; 26.

255 Tiitta 2018, 186.

256 Simonen 2009, 10; Tiitta 2018, 254; Luettelo apurahojen saajista 1974–1986. TTSA.

257 Tiitta 2018, 255.

258 Simonen 2009, 10.

259 Tiitta 2018, 16.

4.3. TIETEEN KANSAINVÄLISTYMISEN EDISTÄMINEN

Oulun yliopisto oli pyrkinyt laajentamaan kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä jo 1960-luvulta alkaen. Tätä rajoitti kuitenkin pitkään määrärahojen vähäisyys.²⁶⁰ Tauno Tönningin säätiön tuki tätä kehitystä toimintansa alkuvaiheessa muutamalla varsinaisen apurahojen jaon ulkopuolella jaetulla avustuksella. Tällaisen sai esimerkiksi vuonna 1974 yliopiston rehtori Markku Mannerkoski Kiinan tiedeakatemia virallisesta kutsusta tapahtuvaa matkaa varten.²⁶¹ Samana vuonna Säätiö pyrki edistämään tieteen kansainvälistymistä myös liittymällä kannattajajäseneksi Teknillisten Tieteiden Akatemiaan. Teknillisten Tieteiden Akatemia on yhteistoimintaelin, joka pyrkii kohottamaan teknillisten tieteiden asemaa Suomessa ja rakentamaan yhteyksiä ulkomaisiin tiedejärjestöihin. Sen välityksellä Säätiö sai informaatiota tiedepolitiikan kehityksestä. 1970-luvulla Säätiö tuki Oulun yliopiston edustajien osallistumista Akatemian kokouksiin kustantamalla heidän matkakulujaan.²⁶² Myöhemmin Säätiö tuki Teknillisten tieteiden akatemiaa vuonna 1999 myöntämällä sille 20 000 markan apurahan kansainvälisen tiedepalkinnon rahoitusta varten.²⁶³

Ensimmäinen Säätiön apurahajaossa jaettu selkeästi tieteen kansainvälisyyttä edistävä apuraha oli professori Jorma Sohlolle vuonna 1977 myönnetty matka-apuraha Englannissa järjestettyyn symposiumiin osallistumista varten. Säätiön tuki tieteen kansainvälisyydelle laajeni vuonna 1979, jolloin jaetuista 21 apurahasta neljä oli tarkoitettu kansainvälisiin kongresseihin osallistumista, ulkomaille tehtävää tutkimusmatkaa tai ulkomailta suoritettavia jatko-opintoja varten.²⁶⁴ Korkeakoulupolitiikas-

260 Salo & Lackman 1998, 337.

261 Kokouspöytäkirja 1.3.1974. TTSA; Kokouspöytäkirja 21.11.1978. TTSA; Kokouspöytäkirja 29.4.1982. TTSA.

262 Teknillisten Tieteiden Akatemia 2011; Kokouspöytäkirja 22.1.1974. TTSA; Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA; Toimintakertomukset 1974–1980, TTSA.

263 Teknillistieteellisten akatemioiden kirje Tauno Tönningin säätiölle 20.5.1999. TTSA; Kokouspöytäkirja 29.6.1999. TTSA.

264 Luettelo apurahojen saajista 1974–1986. TTSA.

sa alettiin 1980-luvulla painottaa kansainvälisen yhteistyön lisäämistä, ja Oulun yliopistonkin tutkijoiden kansainväliset kontaktit lisääntyivät vuosikymmenen kuluessa. Vuosikymmenen puolivälissä yliopistosta tehtiin vuosittain noin 600 vierailua tai konferenssimatkaa ulkomaille ja muualta Ouluun noin 200 vierailua. Kansainvälistymiskehitystä hidasti kuitenkin edelleen määrärahojen puute.²⁶⁵ Tauno Tönningin säätiö pyrki osaltaan helpottamaan tilannetta painottamalla jaossaan tutkimustoiminnan kansainvälisten yhteyksien tukemista. Kansainvälistymistä edistävien apurahojen määrä kasvoi 1980-luvun puolivälin tienoilla. Esimerkiksi vuonna 1986 jaetuista 30 apurahasta kuusi oli tarkoitettu ulkomailla tapahtuvaan tieteelliseen työskentelyyn, opintoihin tai konferensseihin osallistumiseen. Matka-apurahojen osuus oli välillä jopa 30 prosenttia Säätiön jakamista apurahoista, mutta niistä kaikki eivät liittyneet kansainväliseen työskentelyyn.²⁶⁶

Suomen EU-jäsenyyden antama mahdollisuus kiihdyttää tieteen kansainvälistymistä oli säätiöiden mieleen. Kun valtiovalta ryhtyi tukemaan aiempaa voimakkaammin tieteen ulkomaisia yhteyksiä, myös säätiöt lisäsivät matka-apurahojen määrää. Tiitan tutkimien säätiöiden myöntämien matka-apurahojen määrä kaksinkertaistui vuodesta 1990 vuoteen 2000 tultaessa.²⁶⁷ Tauno Tönningin säätiön tukitoiminta ei noudattanut tätä kehitystä, sillä matka-apurahojen osuus sen jakamista apurahoista putosi 1990-luvulla muutama prosenttiin.²⁶⁸ Kun esimerkiksi vuonna 1990 jaetuista 31 apurahasta matka-apurahoiksi mainittiin kolme ja näiden lisäksi tuettiin neljää ulkomailla toteutettavaa tutkimusta, vuonna 1995 jaetuista 34 apurahasta matka-apurahoja oli vain yksi. Kehityksen syynä

oli Tauno Tönningin säätiön keskittyminen yliopistolle merkitystään kasvattaneiden väitöskirjatutkimusten tukemiseen. Lisäksi yliopiston uusi budjetointi mahdollisti sen, että yliopisto alkoi maksaa matkat.²⁶⁹

4.4. TEKNOLOGIAKYLÄ JA TUNNUSTUSPALKINNOT

Tauno Tönningin säätiö on pyrkinyt edistämään Pohjois-Suomen taloudellista kehitystä tieteelliseen tutkimukseen jaettujen apurahojen ohella myös muilla tavoin. Vuonna 1977 säätiö tuki Oulussa järjestettyä Jokilaakso -konferenssia varsinaisen apurahaprosessinsa ulkopuolella annetulla avustuksella.²⁷⁰ Vuonna 1978 se antoi apurahan Tuottava Idea -kilpailun Pohjois-Suomen sarjan voittaneelle Raahelaiselle tietokonealan yhtiölle Datamic Oy:lle.²⁷¹ Pyrkimys taloudellisen kehityksen edistämiseen vaikutti taustalla myös, kun Tauno Tönningin säätiö ryhtyi Oulun teknologiakylä Oy:n osakkaaksi.²⁷²

Oulussa jo 1960-luvun lopulta asti esillä ollut toive elektroniikkayrityksille tarkoitettu teollisuuskylästä, pohjoisen omasta Silicon Valleystä, toteutui kun Oulun teknologiakylä aloitti toimintansa vuonna 1982.²⁷³ Oulun teknologiakylä Oy oli luonteeltaan sekä kiinteistö- että palveluyhtiö, joka pyrki kokoamaan tekniikan huippuosajat saman katon alle.²⁷⁴ Sen kehittymisen kannalta oli olennaista asianmukaisten rakennusten saaminen Linnanmaalle. Niiden rahoittamiseksi yhtiön osakepääomaa korotettiin vuonna 1984 kahdeksaan miljoonaan markkaan. Yhtiö järjesti myös tätä seuranneina vuosina osakeanteja kylän laajentamisen rahoittamiseksi.²⁷⁵ Tauno Tönningin säätiö ryhtyi Teknologiakylän osakkaaksi vuonna 1984 merki-

265 Salo & Lackman 1998, 148; 163.

266 Luettelot jaetuista apurahoista 1974–1986; Kokouspöytäkirja 3.4.1984. TTSA; Tervonen 1992, 14–16; Simonen 2009, 16–17.

267 Tiitta 2018, 243.

268 Simonen 2009, 16.

269 Luettelot jaetuista apurahoista 1990–2000. TTSA; Lauri Lajunen 31.5.2021.

270 Kokouspöytäkirja 15.11.1977. TTSA.

271 Kokouspöytäkirja 21.11.1978. TTSA.

272 Tervonen 1992, 12.

273 Arokylä 2012, 16–17.

274 Salo & Lackman 1998, 594.

275 Salo & Lackman 1998, 583; Arokylä 2012, 47.

ten sen osakkeita 25 000 markalla. Säätiö osallistui Teknologia kylän osakeanteihin vielä vuosina 1987 ja 1989.²⁷⁶

Teknologia kylä perustettiin, jotta Oulun yliopiston, VTT:n elektroniikan laboratorion ja elektroniikkayritysten kasvattamaa osaamista voitaisiin hyödyntää paremmin.²⁷⁷ Huipputekniikan tutkiminen ja osaaminen keskittyivätkin vastaisuudessa teknologia kylään tai lähelle sen aluetta. Teknologia kylän perustaminen oli merkittävä askel elinkeinoelämän ja Oulun yliopiston yhteistyön lisäämisessä ja korkean teknologian tuotekehityksen laajenemisessa. Yliopiston laitoksista, teknologia kylästä ja alueella olevista VTT:n laitoksista alettiin käyttää yhteisnimitystä Teknopolis Oulu. 1990-luvulla teknologia kylässä toimi jo yli 90 yritystä.²⁷⁸ Teknologia kylä oli tärkeä osa Oulun ja Oulun yliopistonkin uutta imagoa, jota leimasi kehittyneisyys ja nykyaikainen teknillinen osaaminen.²⁷⁹ Oulusta tuli pääkaupunkiseudun ohella maan tärkein tietotekniikan alan keskittymä ja pian alettiin puhua yleisesti Oulu-ilmiöstä.²⁸⁰ Tauno Tönningin säätiön 20-vuotisjuhlan lähestyessä se suunnitteli tukevasa Oulussa järjestettävää korkeatasoista teknillistaloudelliseen tutkimukseen liittyvää kongressia.²⁸¹ Säätiö päätyi myöntämään juhluvuotensa kunniaksi 200 000 markkaa kesäkuussa 1992 järjestettyjen Teknologia kylien maailmankonferenssin järjestelykuluihin.²⁸²

Oulun teknologia kylä muutti vuonna 1997 nimensä Technopolis Ouluksi ja listautui pörssiin vuonna 1999 helpottaakseen rahoituksen hankkimista. Säätiö päätti pitää 151 000 markan arvoiset Teknologia kylän osakkeet sen siirtyessä pörssiin. Sitten Technopolis kehittyi valtakunnalliseksi ja lopulta kansainväliseksi toimintaympäristöihin erikoistu-

neeksi yhtiöksi. Alun perin se oli Oulun kaupungin huipputekniikan toimialan kehittämisen ja elinkeinopolitiikan väline.²⁸³ Tauno Tönningin säätiön kannalta siihen sijoittamisessa oli kysymys merkittävässä määrin pohjoissuomalaisen teknillisen tutkimuksen sekä Oulun teknologia kaupunkikuvan kehittämisestä ja siten pohjimmiltaan Säätiön tarkoitusperiä palvelevasta toiminnasta.²⁸⁴ Samankaltaiset syyt vaikuttivat säätiön päätökseen lähteä perustajaosakkaaksi Teknoinvest Oy -nimiseen osakeyhtiöön 200 000 markan pääomaosuudella vuonna 1984. Säätiö osallistui yhtiön osakeanteihin vielä vuosina 1986 ja 1989.²⁸⁵

Säätiöt voivat sääntöjensä puitteissa myöntää apurahojen ohella myös kunniapalkintoja kiitokseksi ansiokkaasta elämäntyöstä ja huomattavista tieteellisistä saavutuksista. Perinteen aloitti 1920-luvulla Kordelinin säätiö, jonka ensimmäisen tieteen kunniapalkinnon sai vuonna 1925 ansiokas historian tutkija J. R. Danielson-Kalmari. Myöhemmin myös useat muut säätiöt ryhtyivät jakamaan kunniapalkintoja sekä niihin vertautuvia suur- ja tunnustuspalkintoja. Nämä palkinnot ovat tunnustuksia jo tehdystä työstä, erotukseksi apurahoista, joilla rahoitetaan tulevaa työskentelyä.²⁸⁶

Tauno Tönningin säätiö on historiansa aikana myöntänyt kuusi tunnustuspalkintoa Pohjois-Suomen kehittämisen hyväksi tehdyssä työssä erityisiä ansioita osoittaneille henkilöille.²⁸⁷ Jo vuonna 1973 keskusteltiin palkintojen myöntämisestä tunnustukseksi arvokkaista saavutuksista teknillisten tieteiden edistämisessä.²⁸⁸ Kysymys erityisistä tunnustuspalkinnoista nousi uudelleen esiin loppuvuodesta 1978.²⁸⁹ Vuonna 1979 päätettiinkin myöntää

283 Arokylä 2012, 10; 48–52; 92.

284 Tervonen 1992, 12.

285 Toimintakertomus 1984. TTSA; Kokouspöytäkirja 19.12.1986. TTSA; Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 8.5.1989. TTSA.

286 Tiitta 2018, 223; Suvikumpu (toim.) 2015, 21.

287 Juhani Oksman Tauno Tönningin säätiön merkityksestä Oulun yliopistolle. TTSA.

288 Toimintakertomus ensimmäiseltä, 31.12.1973 päättyneeltä toimintakaudelta. TTSA.

289 Kokouspöytäkirja 21.11.1978. TTSA; Kokouspöytäkirja 23.2.1979. TTSA.

276 Toimintakertomus 1984. TTSA; Kokouspöytäkirja 27.3.1987. TTSA; Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 8.5.1989. TTSA.

277 Arokylä 2012, 9; 12.

278 Salo & Lackman 1998, 594; 596.

279 Salo & Lackman 1998, 583; Arokylä 2012, 47; Arokylä 2012, 12; Arokylä 2012, 9.

280 Mäntylä 2019, 122.

281 Kutsu neuvotteluun 16.5.1991. TTSA; Kokouspöytäkirja 19.9.1991. TTSA.

282 Toimintakertomus 1992. TTSA; Tervonen 1992, 13–14.

ensimmäinen, 15 000 markan suuruinen, tunnustuspalkinto professori Uolevi Konttiselle luovan koneenrakennuksen ja konesuunnitteluopin opetuksen hyväksi suoritetusta pitkäaikaisesta ja arvokkaasta työstä.²⁹⁰

Vuonna 1982 päätettiin myöntää 20 000 markan arvoinen tunnustuspalkinto Oulun yliopiston entiselle rehtorille ja arkkitehtuurin emeritusprofessorille Erkki Koiso-Kanttilalle. Palkinnon perusteluna oli Koiso-Kanttilan mittava työ Oulun yliopiston rakentamisen hyväksi.²⁹¹ Koiso-Kanttilan toimiesä Oulun yliopiston rehtorina vuosina 1965–1968 tehtiin yliopistoalueita koskevat perusratkaisut ja aloitettiin yliopiston rakentaminen.²⁹² Vuonna 1985 myönnettiin 15 000 markan tunnustuspalkinto professori Matti Otalalle ansioista Pohjois-Suomessa tehdyn elektroniikka-alan tutkimuksen, tuotekehityksen ja tuotannon hyväksi tehdyssä työssä.²⁹³ Kaikkien edellä mainittujen tunnustuspalkintojen myöntämisessä aloitteen tekijänä oli Oulun yliopiston rehtori ja Tauno Tönningin säätiön hallituksen jäsen Markku Mannerkoski. Vuonna 1989 säätiö myönsi 25 000 markan tunnustuspalkinnon VTT:n pääjohtajaksi siirtyneelle Mannerkoskelle itselleen. Hänen ansioikseen Säätiö katsoi toiminnan Oulun yliopiston rehtorina koko Pohjois-Suomen hyväksi ja säätiön tarkoituksien toteuttamiseksi.²⁹⁴ Vain 31-vuotiaana Oulun yliopiston rehtoriksi valittu Mannerkoski hoiti tehtävää lähes 19 vuotta. Rehtori Mannerkoski oli rehtorikaudellaan aktiivinen tiede- ja korkeakoulupoliittinen vaikuttaja. 1980-luvulla hän korosti uusien tieteen ja tekniikan alojen kehittämistä ja vaati tiedon siirtämistä korkeakouluista tuotantoon. Mannerkosken rooli oli ratkaiseva Oulun yliopiston kehittämisessä pienestä maakuntayliopistosta maan kakkosyliopistoksi.²⁹⁵

Tunnustuspalkintojen jakaminen sai jatkoa Tauno Tönningin säätiön 25-vuotisjuhlavuonna 1997, kun se myönsi 50 000 markan arvoisen palkinnon insinööri Timo Patjalle. Patja oli toiminut ansiokkaasti Oulun Teknologiakylän ensimmäisenä toimitusjohtajana antaen ratkaisevan panoksen sen toiminnan käynnistämisessä ja puitteiden luomisessa.²⁹⁶ Viimeisin tunnustuspalkinto, 10 000 euroa, myönnettiin säätiön 30-vuotisjuhlavuonna 2012 emeritusprofessori Juhani Oksmanille tunnustukseksi hänen toiminnastaan tieteen hyväksi.²⁹⁷ Professori Oksmanilla oli merkittävä osuus Oulun teknologiakylän ja Oulun seudun tietotekniikkateollisuuden synnyssä. Oksmanin rehtorikautta leimasivat Oulun yliopiston aikaisempaa tiiviimpi kansainvälistymisen muun muassa lisääntyneen opiskelijavaihdon muodossa ja toisaalta yliopiston alkava sopeuttamisen valtiontalouden laman tuomiin muutoksiin.²⁹⁸

296 Tauno Tönningin säätiö 1972–2002; Kokouspöytäkirja 12.4.1997. TTSA.

297 Kokouspöytäkirja 28.3.2012. TTSA.

298 Salo & Lackman 1998, 67.

290 Kokouspöytäkirja 20.4.1979. TTSA.

291 Kokouspöytäkirja 16.4.1982. TTSA.

292 Tervonen 1992, 16; Salo & Lackman 1998, 60–61.

293 Toimintakertomus 1985. TTSA; Tervonen 1992, 16.

294 Tervonen 1992, 16; Toimintakertomus 1989. TTSA; Kokouspöytäkirja 13.4.1989. TTSA.

295 Salo & Lackman 1998, 64.

5. TUKITOIMINNAN KEHITYS 2000-LUVULLA

5.1. HAKUPROSESSI JA TUEN MÄÄRÄ

Säätiöiden jakamien apurahojen määrän voimakas kasvu 2000-luvun alussa johti myös hakemusten käsittelyn vaatiman työmäärän kasvuun. Koska Suomessa asiantuntijoiden määrä on rajallinen, varsinkin isot säätiöt pyrkivät sopimaan käytännöistä, joiden avulla voitaisiin turvata hakemusten luotettava käsittely.²⁹⁹ Myös Tauno Tönningin säätiössä pohdittiin vuonna 2003 ennen sen 30:ttä apurahanjakoa hakuprosessin kehittämistä.³⁰⁰ Oulun yliopiston ratkaisevan tärkeä rooli Pohjois-Pohjanmaan kehittämisessä innovatiiviseksi kasvualueeksi oli vuosituhaten vaihteessa selvää. Se oli edelläkävijä teknologian ja osaamisen siirrossa elinkeinoelämää hyödyttämään.³⁰¹ Siten Tauno Tönningin säätiö saattoi hyvällä syyllä todeta Oulun yliopiston teknillisessä, luonnontieteellisessä ja taloustieteiden tiedekunnassa tehtävän tutkimuksen tukemisen toteuttavan hyvin säädekirjassa määrättyä tarkoitusta tukea Pohjois-Suomen taloudellista kehitystä.³⁰² Jaakko Simosen *Säätiötoiminnan vaikuttavuuden tutkimuksen* loppupäätelmä puolestaan oli, että myöntämänsä tuen kautta Tauno Tönningin säätiö oli merkittävällä tavalla edistänyt näissä tiedekun-

nissa tehtyä tutkimusta.³⁰³ Säätiön tuki oli Oulun yliopiston vaikuttavuuden kasvaessa kohdistunut käytännössä vain sen piiriin. Siksi säätiön apurahakuulutukseen päätettiin nyt liittää maininta, että tarkoituksena oli tukea vain Oulun yliopistossa suoritettavaa tutkimusta.³⁰⁴

Tauno Tönningin säätiö sai vuosittain huomattavan määrän hakemuksia samoilta tutkijoilta kuin toinen merkittävä yliopistossa tehdyn tutkimuksen tuki- ja, Oulun yliopiston tukisäätiö. Päällekkäisen työn poistamiseksi niin säätiöiden kuin apurahojen hakijoidenkin osalta hakuprosessi yhdistettiin vuonna

303 Simonen 2009, 29–30.

304 Säätiön apurahojen hakumenettelyn kehittäminen. 12.8.2003. TTSA.

299 Tiitta 2018, 163.

300 Säätiön apurahojen hakumenettelyn kehittäminen. 12.8.2003. TTSA.

301 Salo & Lackman 1998, 594; 600; Mäntylä 2019, 82; 100; 104; 119.

302 Säätiön apurahojen hakumenettelyn kehittäminen. 12.8.2003. TTSA.

FT Jaakko Simonen tutki Säätiön vuosina 1974–2008 myöntämien apurahojen vaikuttavuutta (LL).

2004 tukisäätiön kanssa siten, että apurahaa saattoi hakea molemmilta säätiöiltä samoilla perustiedoilla ja liitteillä.³⁰⁵ Tässä vaiheessa haku myös siirrettiin internettiin.³⁰⁶ Myöhemmin yhdistettyyn hakuprosessiin liittyi myös Oulun läänin talousseuran maataloussäätiö.³⁰⁷ Uudistuksen jälkeen hakuprosessi eteni siten, että tammikuussa julkaistiin tukisäätiön kanssa yhteinen apurahakuulutus. Apurahojen hakijat täyttivät hakemuksensa verkkopalvelussa. Tukisäätiön sihteeri toimitti hakemukset maaliskuun alussa tiedekuntien dekaaneille, joille varattiin aikaa lausuntoihin noin kolme viikkoa. Lausuntokierroksella pisteytetyt hakemukset toimitettiin edelleen Säätiön asiamiehelle, joka yhdessä hallituksen professorijäsenen kanssa laati jakoesityksen hallitukselle. Hallitus päätti jaosta varsinaisessa kokouksessaan huhtikuun alussa.³⁰⁸

Vuoden 2015 säätiölaki velvoitti säätiöiden hallitukset muodostamaan säätiön strategian sen säännöissä määrätyn tarkoituksen ja sen toteuttamistapojen pohjalta.³⁰⁹ Tauno Tönningin säätiön uudessa strategiassa vuosille 2019–2021 se määrittellään tiedesäätiöksi, jonka tarkoituksena on tukea taloudelliseen kasvuun tähtäävää tutkimustoimintaa. Teknillistieteellisen tutkimuksen tavoitteena katsotaan jo sinällään olevan taloudellinen kasvu ja muiden tutkimusalojen kohdalla tuen edellytyksenä on tutkimuksen tähtääminen siihen.³¹⁰ Oulun yliopistossa tehtävän tutkimuksen tukeminen on hyvin sopusoinnussa tämän kanssa. Yliopiston keskeinen tavoite 2010-luvulla on ollut tiedeyliopiston profiiliin vahvistamisen ohella tutkimustulosten kaupallinen hyödyntäminen ja uuden tutkimukseen perustuvan liiketoiminnan synnyttäminen.³¹¹

305 Säätiön apurahojen hakumenettelyn kehittäminen. 12.8.2003. TTSA; Kokouspöytäkirja 25.8.2003. TTSA.

306 Kokouspöytäkirja 31.3.2004. TTSA; Toimintakertomus 2004. TTSA.

307 Oikarinen 2017, 64.

308 Muistio apurahaprosessin työvaiheista 26.8.2005. TTSA.

309 Suvikumpu (toim.) 2015, 20.

310 Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

311 Mäntylä 2019, 342.

Uusi säätiölaki velvoitti säätiöt kiinnittämään hakemusten käsittelyssä erityistä huomiota esteellisyys- ja jääviyskysymyksiin. Arvioijat tai hallituksen jäsenet joutuvat ilmoittamaan päätöksentekoon vaikuttavat mahdolliset sidonnaisuudet, eivätkä eturistiriitatilanteissa voi osallistua apurahojen myöntämistä koskeviin ratkaisuihin.³¹² Myös Tauno Tönningin säätiön hakuprosessissa kiinnitetään nykyisin erityistä huomiota mahdollisiin jääviyssuhteisiin ja asiantuntija-arvioijilta edellytetään mahdollisten esteellisyyksiensä merkitsemistä jokaiseen hakemukseen ja vakuutusta omien jääviyksiensä huomioimisesta. Asiantuntija-arvioinnin ja pisteytyksen jälkeen hakemuksia käsitellään nykyisin Säätiön hallituksen sisäisessä työryhmässä, johon kuuluvat hallituksen kaksi tutkimuksesta ja tieteestä erityisvastuussa olevaa jäsentä. Tämä työryhmä huomioi Säätiön hallitukselle tekemässään jakoehdotuksessa hakemusten tieteellisen laadun lisäksi myös niiden merkityksen Pohjois-Suomen taloudelle. Jotta säätiön vaikuttavuutta tässä suhteessa voitaisiin arvioida entistä paremmin, on myös apurahan hakijoilta alettu edellyttää hakemuksissaan perusteluita tutkimuksiensa vaikuttavuudesta Pohjois-Suomen taloudelliseen kasvuun.³¹³

Säätiöiden varallisuuden kasvun ansiosta niiden myöntämien apurahojen kokonaissumma kasvoi 2000-luvun alussa huomattavasti.³¹⁴ Tauno Tönningin säätiönkin viimeisessä markkamääräisessä jaossa vuonna 2001 jaettiin siihen saakka suurin rahamäärä 1 176 000 markkaa eli nykyrahassa noin 250 000 euroa. Seuraavan vuoden 2002 euromääräisessä jaossa jaettiin vielä suurempi summa, nykyrahassa 300 000 euroa. Säätiö oli apurahantarpeen kasvaessa vuosituhaten vaihteessa ottanut jälleen tavoitteekseen jakaa apurahoita puolet tuloksestaan. Vuosina 2002 ja 2003 jaettu summa nousi yli 70 prosenttiin säätiön tuloksesta.³¹⁵

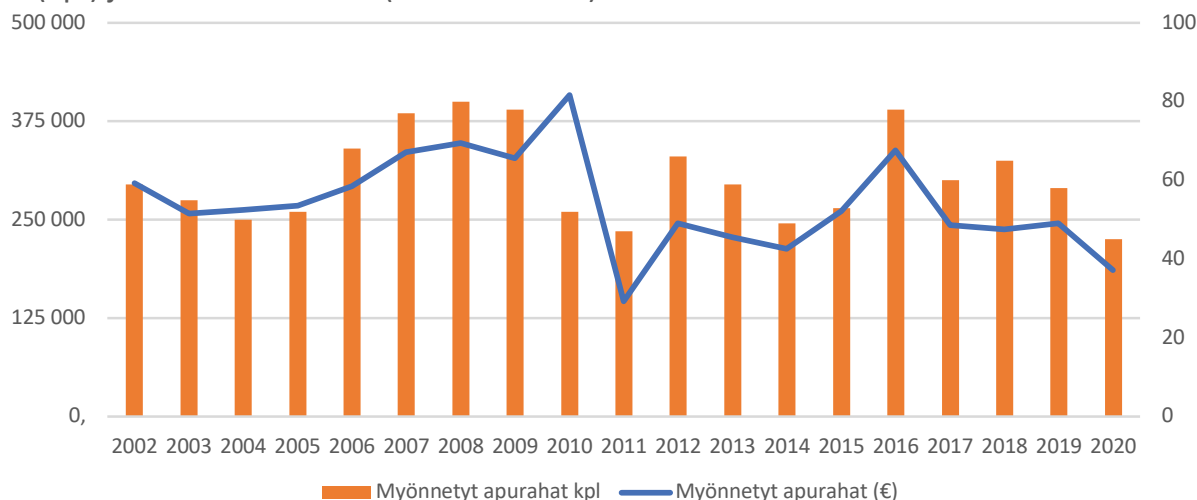
312 Tiitta 2018, 162.

313 Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

314 Tiitta 2018, 169.

315 Toimintasuunnitelma vuodelle 2000. TTSA.

Kaavio 5. Tauno Tönningin säätiön jakamien apurahojen määrä (kpl) ja kokonaissumma (v. 2020 euroa) vuosina 2002–2020

Kaaviossa 5 on kuvattu Tauno Tönningin säätiön apurahatoiminnan määrällinen kehitys vuodesta 2002 vuoteen 2020. Kuten säätiöiden myöntämien tieteen apurahojen yhteissumma, myös Tauno Tönningin säätiön jakamien apurahojen summa kasvoi jälleen vuodesta 2003 alkaen vuoteen 2008.³¹⁶ Uudet ennätykset jaettujen apurahojen määrässä saavutettiin vuosina 2007 ja 2008. Jälkimmäisenä vuonna Tauno Tönningin säätiön jakamien apurahojen yhteissumma nousi nykyrahassa noin 350 000 euroon.³¹⁷ 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkipuoliskolla esiin nousi, että Säätiön yleishyödyllisen luonteen korostamiseksi sääntöjen mukaiseen tarkoitukseen käytettäisiin noin 70 prosenttia niin sanotuista juoksevista, toistuvaluonteisista tuloista.³¹⁸ Säätiön toimintakertomuksissa alettiinkin nyt ilmoittaa apurahojen osuus näistä tuloista. Esimerkiksi vuonna 2007 jaetut apurahat olivat noin 85 prosenttia Säätiön toistuvaluonteisista tuloista.³¹⁹

Paine säätiöiden maksamia apurahoja kohtaan lisääntyi 2000-luvulla tutkimuksen julkisen tuen rajojen leikkausten takia.³²⁰ Kuten kaavio 6 osoittaa, hakupaine myös Tauno Tönningin säätiön apurahojen kohtaan kasvoi merkittävästi vuonna 2004, jolloin säätiö otti vastaan 244 apurahahakemusta. Edellisenä vuonna hakemuksia oli ollut 156. Hakemusten määrän kasvuun vaikutti tässä huomattavasti myös edellä mainittu hakuprosessin uudistus.³²¹ Apurahojen merkityksen kasvu tutkijanvirkojen vähennytyä tuli kuitenkin ilmi myös Oulun yliopiston tiedekuntien dekaanien haastatteluissa, jotka tehtiin Tauno Tönningin säätiön vaikuttavuustutkimuksen yhteydessä. Säätiöiden jakamat apurahat mahdollistivat tutkimuksen jatkamisen yliopistojen projektityyppisessä tutkimustyössä tavallisten katkosvaiheiden aikana. Niillä oli usein suuri merkitys myös jatkotutkimusta aloitettaessa.³²²

316 Tiitta 2018, 204.

317 Kokouspöytäkirja 31.3.2004. TTSA; Toimintakertomus 2004. TTSA.

318 Varapuheenjohtaja Paavo Saaren kirje toimitusjohtaja Jaako Niemelälle 10.10.2006; Toimintakertomus 2010. TTSA.

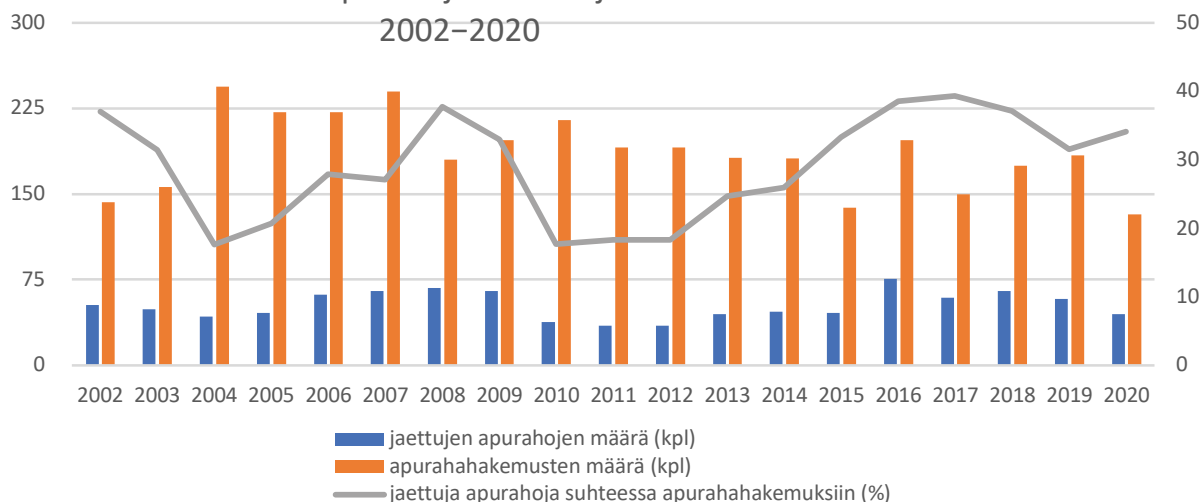
319 Toimintakertomus 2007. TTSA.

320 Tiitta 2018, 186.

321 Kokouspöytäkirja 31.3.2004. TTSA; Toimintakertomus 2004. TTSA.

322 Simonen 2009, 5; 27.

Kaavio 6. Tauno Tönningin säätiön jakamien tutkimusapurahojen määrä ja hakemusten määrä

Säätiöt kykenivät yleensä 2000-luvun alussa rahoittamaan arvioiden mukaan vain noin 12–17 prosenttia apurahaa hakeneista, mutta vaihtelu oli suurta alasta ja säätiöstä riippuen.³²³ Tauno Tönningin säätiöltä apurahan sai vuosina 2002–2010 vuosittain 18–38 prosenttia hakijoista. Alhaisimmillaan osuus oli vuosina 2004, jolloin hakijoiden määrä kasvoi paljon ja vuonna 2010 jolloin myönnettyjen apurahojen määrä laski huomattavasti aiemmista vuosista.

Vuoden 2008 pörssinotkahdus johti säätiöiden myöntämän kokonaistuen hetkelliseen vähentymiseen.³²⁴ Tiitan tutkimien säätiöiden apurahamäärät laskivat vuoteen 2012 tultaessa yli 20 prosenttia vuoden 2008 huippuarvosta.³²⁵ Tauno Tönningin säätiön tapauksessa pudotus myönnettyjen apurahojen summassa tapahtui vuonna 2011. Vuonna 2010 säätiön jakamien apurahojen lukumäärä aleni edellisen vuoden 78:sta 52:een, mutta jaettu summa kasvoi yliopistorahastoon tehdyn suuren lahjoituksen takia nykyrahassa 414 000 euroon. Vuonna 2011 Säätiön jakama summa aleni 148 000 euroon.

Tässä vaiheessa Säätiö hoiti apurahatoiminnan pitkäjänteisen kehityksen mahdollistavaa merkittävää kiinteistöinhankintaa varten otettua lainaa. Vuoden 2011 jälkeen jaettu summa nousi jälleen selvästi yli 200 000 euron tasolle ja esimerkiksi vuonna 2016 Säätiö jakoi 342 000 euroa. Tauno Tönningin säätiö on 2010-luvulla jakanut apurahoina keskimäärin noin 40 prosenttia vuotuisista tuloistaan. Osuus nousee, jos huomioidaan vain niin sanotut juoksevat tulot. Strategiassaan vuosille 2019–2021 Säätiö asetti tavoitteekseen jakaa vuosittain 50–70 prosenttia toistuviin tuloihin perustuvasta ylijäämästään.³²⁶

Allan Tiitan mukaan säätiörahoituksen houkuttelevuus heikkeni 2000-luvun kuluessa, mikä näkyi suurten säätiöiden saamien tieteen apurahahakemusten määrän laskemisena vuonna 2017. Yleensä säätiöt olivat joutuneet uusimaan apurahapolitiikkaansa sen vuoksi, että hakemuksia tuli liikaa resursseihin nähden. Nyt niiden oli Tiitan mukaan

326 Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

323 Tiitta 2018, 186.

324 Tiitta 2018, 167.

325 Tiitta 2018, 204.

ryhdyttävä miettimään uusia ratkaisuja taataksien sen, että apurahat kiinnostavat edelleen lupaavimpia tutkijoita.³²⁷ Tauno Tönningin säätiökään vastaanottamien apurahahakemusten määrä ei 2010-luvulla yltänyt edellisen vuosikymmenen huippuvuosien tasolle. Vuonna 2015 säätiö vastaanotti 138 hakemusta, mikä oli alhaisin määrä sitten 2000-luvun alun. Vastaanotettujen hakemusten määrässä on kuitenkin ollut suurta vaihtelua, esimerkiksi vuonna 2016 säätiö sai jälleen lähes 200 hakemusta. 2010-luvulla Tauno Tönningin säätiöltä apurahaa sai vuosittain 18–39 prosenttia hakijoista. Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna Tauno Tönningin säätiön jakaman tuen määrä on kasvanut voimakkaasti. Kun Säätiö kymmenvuotiskaudella 1981–1990 jakoi nykyrahassa yhteensä noin miljoona euroa, kasvoi summa seuraavalla vuosikymmenellä jo 1,76 miljoonaan euroon. Vuosina 2001–2010 säätiö jakoi noin 3,05 miljoonaa euroa. Yhteensä Tauno Tönningin säätiö on toimintansa aikana vuodesta 1974 vuoteen 2020 mennessä jakanut apurahoja yli 8,6 miljoonaa euroa.

327 Tiitta 2018, 188.

5.2. TUKI ERI TIETEENALOJEN VÄITÖSTUTKIMUKSILLE

Teknillisten tieteiden osuus Säätiön myöntämistä apurahoista oli 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä noin 50 prosenttia. Luonnontieteiden osuus Tauno Tönningin säätiön jakamista apurahoista alkoi kasvaa 1990-luvun lopulta alkaen olleen 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä noin 30 prosenttia. Taloustieteiden osuus myönnetyistä apurahoista oli samaan aikaan noin 10–15 prosenttia.³²⁸ Muille tieteentaloille jaettujen apurahojen määrä on aina ollut vähäinen. Vuodesta 2006 lähtien Säätiö on tukenut myös lääketieteen tutkimusta. Vuonna 2008 myönnettiin yksi apuraha humanistisessa tiedekunnassa tehtävään väitöskirjatutkimukseen.³²⁹ Simonen kysyi tutkimuksessaan tiedekuntien dekaaneilta Tauno Tönningin säätiön myöntämien apurahojen vaikuttavuudesta. Haastattelujen perusteella useimmat luonnontieteiden

328 Simonen 2009, 12–14; Paavo Saari hallituksen jäsenille 28.3.2002: TTSA; Tauno Tönningin säätiö 1972–2002.

329 Simonen 2009, 12–14.

Luonnontieteilijät saavat apurahansa vuonna 2007. Apurahoja jakavat asiamies Harri Haapasalo ja puheenjohtaja Tuovi Tönning (LL).

ja taloustieteiden jatko-opiskelijoista olivat jossain vaiheessa saaneet Säätiön myöntämää tukea ja dekaanit arvelivat sen myöntämän tuen joissain tapauksissa jopa houkutelleen tutkijoita Pohjois-Suomen kehitystä tarkastelevan tutkimuksen pariin. Tässä suhteessa säätiön toiminnan vaikuttavuutta Pohjois-Suomen tekniseen ja taloudelliseen kehitykseen voitiin pitää erittäin merkittävänä.³³⁰ Kiitoksena vuosia kestäneestä merkittävästä tuesta Oulun yliopisto nimesi yhden Linnanmaan kampuksen isoista luentosaleista Tönning-saliksi vuonna 2010.³³¹

Taloudellisen ja teknisen kehityksen rinnalla Säätiö pyrki uudella vuosituhanella edelleen voimakkaasti edistämään myös ympäristön puhtautta ja luonnonsuojelua. Yksi tärkeä tukikohde tässä suhteessa on ollut niin sanottuun vihreään kemiaan lukeutuvat tutkimukset. Esimerkiksi vuonna 2003

Säätiö rahoitti tutkimuksia ympäristöystävällisten ionisten liuottimien valmistuksesta ja biohajoavien muovien kehittämisestä. 2010-luvulla tuettuja vihreän kemian tutkimuksia ovat olleet muun muassa Johanna Kutunivan tutkimus kaivoksen ja teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämisestä ja tuotteistamisesta pilaantuneiden vesistöjen puhdistamiseen sekä Tuula Selkälän tutkimus ympäristöystävällisten selluloosapohjaisten vedenkäsittelykemikaalien valmistamisesta. Säätiö on tukenut monenlaisia muitakin vesistöjen suojeluun ja kunnostamiseen liittyviä tutkimuksia. Viime vuosina nämä ovat liittyneet arktisilla merialueilla käytettävien öljyntorjuntamenetelmien kehittämiseen. Säätiön tukemaan ympäristötutkimukseen kuuluu myös ilmastotutkimus. Esimerkiksi vuonna 2006 Säätiö tuki Juho Junntilan merenpohjan sedimenttiaineistoon perustuvaa tutkimusta polaarialueiden lasiaali- ja ilmastohistoriasta ja Teija Kekosen Huippuvuorten jäänäytteisiin perustunutta ympäristötutkimusta.³³²

330 Simonen 2009, 30.

331 Toimintakertomus 2009. TTSA; Toimintakertomus 2010. TTSA.

332 Luettelot apurahojen saajista 2002–2018. TTSA.

Vuosina 2009–2018 Tauno Tönningin säätiön jakamat apurahat jakaantuivat eri tieteenoille seuraavan aselman mukaisesti:

	luonnontieteet	kauppatieteet	teknilliset tieteet	muut
2009	22 %	11 %	59 %	8 %
2010	26 %	11 %	58 %	5 %
2011	23 %	9 %	63 %	6 %
2012	16 %	10 %	73 %	2 %
2013	18 %	11 %	69 %	2 %
2014	15 %	13 %	70 %	2 %
2015	11 %	13 %	74 %	2 %
2016	11 %	11 %	72 %	7 %
2017	17 %	13 %	58 %	12 %
2018	11 %	12 %	68 %	9 %

Säätiön vuosijuhlan yleisöä vuonna 2019 Saalastinsalissa (LL).

Oulun yliopiston tiedekuntarakenne uudistui vuonna 2014, kun toimintansa aloittivat arkkitehtuurin tiedekunta, biokemian ja molekyyli- ja lääketieteen tiedekunta, tieto- ja sähkötekniikan tiedekunta sekä kaivosalan Oulu Mining School.³³³ Asetelmassa tieto- ja sähkötekniikan tiedekunta on kuitenkin esitetty edelleen osana teknillistä tiedekuntaa. Taloustieteiden osuus on pysynyt suunnilleen samana kuin edellisellä vuosikymmenellä. Asetelmassa näkyvä luonnontieteiden osuuden pieneneminen ja teknillisten tieteiden osuuden kasvaminen johtuu tiedekuntarakenteen muutoksesta. Asetelman kohta muut koostuu pääasiassa lääketieteellisen tiedekunnan tutkijoille myönnettyistä apurahoista, jotka enimmäkseen ovat muodostaneet 5 prosenttia myönnettyistä apurahoista. Uuden kaivannaissal-
lan tiedekunnan tutkijat saivat apurahoja vuosina 2017 ja 2018. Säätiö myönsi tämän lisäksi vuonna 2014 tiedekunnan tutkimustoimintaan 25 000 eu-

ron avustuksen. Yksittäiset apurahat myönnettiin vuosina 2015 ja 2016 arkkitehtuurin tiedekunnassa tehtäville tutkimuksille ja vuonna 2017 kasvatustieteiden tiedekunnassa tehtävälle tutkimukselle.³³⁴

Tauno Tönningin säätiön apurahat kohdistuivat 2000-luvulla pääasiassa väitöskirjatyöntekijöille. Esimerkiksi vuonna 2008 säätiön apurahoista noin 95 prosenttia meni sekä määrällisesti että rahallisesti mitattuna väitöskirjatyöntekijöille.³³⁵ Lisensiaatin-
tutkintojen suorittajat Oulun yliopistossa alkoivat käydä 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä yleensä vähiin ja niiden osuus supistuikin olemattomiin myös Tauno Tönningin säätiön tukemien tutkimusten joukossa. Tutkimusprojekteille tukea myönnettiin 2000-luvun alusta lähtien vain satunnaisesti.³³⁶

334 Toimintakertomus 2015. TTSA; Luettelot apurahojen saajista 2002–2018. TTSA.

335 Simonen 2009, 16–17.

336 Salo & Lackman 1998, 339; 509; 78–79. Mäntylä 2019, 78–80; 199; Simonen 2009, 16–17.

333 Mäntylä 2019, 372.

Vuoden 2019 apurahansaajia (LL).

Puheenjohtaja Niilo Piisilä jakamassa apurahoja asiamies Harri Haapasalon avustamana vuonna 2019 (LL).

Vuoden 2021 apurahan saaneet tuotantotalouden tohtorikoulutettavat palaverissa. Vasemmalta Elina Jääskä, Iqra Khan ja Solmaz Mansoori (LL).

Tohtorintutkimintojen määrän nopea kasvu Suomessa johti siihen, että vain pieni osa uusista tutkijoista sai koulutustaan vastaavan työtehtävän tai rahoitusta jatkotutkimuksilleen. Tämän vuoksi monet säätiöt alkoivat pohtia rahoituksen painopisteen siirtämistä väitöskirjantekijöistä post doc -tutkijoihin.³³⁷ Tauno Tönningin säätiössä post doc -tutkimuksen tukemisen on ainakin toistaiseksi katsottu vaativan liian suuria panostuksia Säätiön resursseihin nähden. Simosen vuonna 2008 haastattelemat Oulun yliopiston tiedekuntien dekaanit pitivät oikeana Säätiön linjaa jakaa apurahoja nimenomaan lahjakkaille väitöskirjatyöntekijöille. Oikeana pidettiin myös Säätiön tapaa jakaa noin 5 000 euron apurahoja vuosittain useille kymmenille tutkijoille suurien kokovuotisten apurahojen sijaan.³³⁸

337 Tiitta 2018, 189.

338 Simonen 2009, 27–30; Kokouspöytäkirja 25.5.2014. TTSA.

Monet säätiöt lisäsivät Suomen EU-jäsenyyden ja globalisaation voimistumisen takia matka-apurahojensa ja ulkomailla tapahtuvaan työskentelyyn tarkoitettujen apurahojen määrää. Apurahoja ryhdyttiin myöntämään myös Suomessa toimiville ulkomaisille tutkijoille ja opiskelijoille. 2000-luvulla nämä trendit voimistuivat entisestään ja säätiöt ryhtyivät jälleen aktiivisesti edistämään Suomen tieteen kansainvälistymistä.³³⁹ Myös Oulun yliopisto kehittyi edelleen tiedeyliopistona liittyen entistä vahvemmin kansainväliseen verkostoon.³⁴⁰ Yliopistossa alettiin uudella vuosituhanella panostaa entistä enemmän kansainvälistymiseen. Kansainvälistymisen keinoiksi määriteltiin muun muassa kansainvälisten verkostojen monipuolisempi hyväksikäyttö, ulkomaisten asiantuntijoiden rekrytoinnin

339 Tiitta 2018, 136.

340 Mäntylä 2019, 364.

Säätiö myönsi 10 000 euron määrärahan yhden tai kahden Hokkaidon yliopiston tutkijan kutsumiseksi työskentelemään Oulun yliopistoon noin kuukaudeksi. Kuvassa Paavo Saari ja Tuovi Tönnning sekä Oulun yliopiston rehtori Lauri Lajunen ja Hokkaidon yliopiston rehtori Mutsuo Nakamura (LLK).

tehostaminen, tutkimusprojektien kansainvälisen rahoituksen kasvattaminen sekä ulkomaisten opiskelijoiden ja opiskelijavaihtojen lisääminen.³⁴¹

Tauno Tönningin säätiön jakamista apurahoista matka-apurahojen osuus on 2000-luvulla ollut vähäinen. Esimerkiksi vuonna 2003 jaetuista 49 apurahasta matka-apurahoja oli vain kaksi. Lisäksi tuettiin yhtä väitöskirjatyötä, joka oli määrä toteuttaa ulkomaisessa yliopistossa. Vuonna 2008 säätiön jakamista 68 apurahasta matka-apurahoja oli vain yksi ja lisäksi tuettiin yhtä ulkomaisessa yliopistossa toteutettua tutkimusta.³⁴² Tauno Tönningin säätiö pyrki kuitenkin edelleen edistämään tieteen kansainvälisyyttä. Vuonna 2005 Säätiö edisti uuden aikakauden alkamista yliopistojen kansainvälisessä

yhteistyössä, kun se myönsi 10 000 euron määrärahan käytettäväksi yhden tai kahden Hokkaidon yliopiston tutkijan kutsumiseen työskentelemään Oulun yliopistoon.³⁴³ Vuonna 2007 Säätiö myönsi 15 000 euroa Oulun yliopistolle kansainvälisten tohtorihelmien valmisteluun ja toteuttamiseen.³⁴⁴ Vuonna 2008 Säätiö myönsi 10 000 euron avustuksen Rotarypiiri 1400:n piirirahastoon käytettäväksi apurahoina yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden tai juuri tutkinnon suorittaneiden jatko-opiskeluun ulkomailla.³⁴⁵ Simosen vuonna 2009 tekemän tutkimuksen perusteella Säätiön linja jakaa vain pienehkö osa tuestaan matka-apurahoina oli tiedekuntien dekaanien mielestä tarkoituksenmukainen.³⁴⁶

341 Mäntylä 2019, 239–240.

342 Luettelot apurahojen saajista 2002–2018. TTSA.

343 Kokouspöytäkirja 6.9.2005. TTSA.

344 Toimintakertomus 2007. TTSA.

345 Toimintakertomus 2008. TTSA. (dig)

346 Simonen 2009, 27–28.

Uutena toimintamuotona Säätiö alkoi vuonna 2000 palkita parhaiten perustutkintonsa suorittaneita opiskelijoita erityisillä 10 000 markan, sittemmin 1 700 euron, suuruisilla tunnustusstipendeillä. Nii- tä myönnettiin aluksi vuosittain kuusi kappaleta, joista kolme teknillisestä tiedekunnasta valmistu- neille diplomi-insinööreille, kaksi luonnontieteel- lisen tiedekunnan maistereille sekä yksi taloustie- teiden tiedekunnan maisterille tai ekonomille.³⁴⁷ Vuodesta 2007 lähtien myönnettyjen stipendien määrä nostettiin 12 kappaleeseen. Säätiö pyrki stipendejä jakamalla paitsi tekemään itseään tun- netuksi myös houkuttelemaan lahjakkaita opiske- lijoi- ta jatko-opintojen pariin. Jatko-opiskelijoiden määrän kasvettua Säätiö luopui perustutkinto opis- kelijoiden palkitsemisesta vuoden 2013 jälkeen.³⁴⁸

347 Tauno Tönningin säätiö 1972–2002; Kokouspöytäkirja 29.4.2002. TTSA; Tauno Tönningin Säätiö on toiminut 35 vuotta. TTSA; Kokouspöytäkirja 7.4.2005. TTSA; Kokous- pöytäkirja 26.3.2003. TTSA; Toimintakertomus 2006. TTSA. (dig)

348 Toimintakertomus 2007. TTSA; Toimintakertomus 2008. TTSA; Toimintakertomus 2009. TTSA; Toimintakertomus 2010. TTSA; Toimintakertomus 2012. TTSA. (dig); Toiminta- kertomus 2013. TTSA; Lauri Lajunen 31.5.2021.

5.3. OULUN YLIOPISTON VARAINHANKINTA JA PROFESSORIPOLLI

Vuoden 2010 alussa voimaan tullut uusi yliopisto- laki teki yliopistoista julkisoikeudellisia laitoksia ja toi niiden uusiksi rahoitusmuodoiksi varainhankin- nan ja sijoitustoiminnan.³⁴⁹ Oulun yliopistollekin varainhankinnasta tuli sen yhteiskunnallisen vuo- rovaikutuksen ja yhteiskuntasuhteiden rakentami- sen keskeinen muoto. Oulun yliopisto aloitti uuden asemansa edellyttämän pääoman kartuttamisen en- simmäisellä varainhankintakampanjallaan vuonna 2009. Valtio kannusti yliopistoja varainkeruuseen sitoutumalla maksamaan 2,5-kertaisen vastinra- hoituksen niiden keräämälle yksityiselle pääomal- le. Oulun yliopiston ensimmäinen varainhankinta menestyi hyvin. Varainhankintaa varten perustet- tuun Oulun yliopistorahastoon kertyi runsaasti lah- joituksia yrityksiltä, säätiöiltä, yhdistyksiltä, kun- tayhteisöiltä ja yksityishenkilöiltä. Ensimmäisessä varainhankintakampanja onnistuttiin keräämään 11,4 miljoonaa euroa. Valtion maksaman vastinra- hoituksen määräksi tuli lopulta 23,1 miljoonaa eu- roa.³⁵⁰

Säätiöiden panos yliopistojen varainhankinnan on- nistumisessa oli ratkaiseva. Yhteensä ne lahjoittivat suomalaisille yliopistoille lähes 175 miljoonaa eu- roa.³⁵¹ Tauno Tönningin säätiö tuki Oulun yliopis- ton varainhankintaa myöntämällä sen yliopisto- rahastoon vuosina 2009 ja 2010 yhteensä 225 000 euroa.³⁵² Lahjoituksen merkitystä kasvatti se, että se omalta osaltaan oli synnyttämässä Suomeen uutta lahjoituskulttuuria.³⁵³ Tauno Tönningin sää- tiön suureksi pettymykseksi valtio ei kuitenkaan myöntänyt vastinrahoitusta sen lahjoittamalle pää- omalle, koska Säätiön katsottiin keskittyneen vain Oulun yliopiston tukemiseen. Tämän vuoksi Säätiö ei osallistunut yliopiston seuraavaan varainhan-

349 Mäntylä 2019, 283; 374.

350 Mäntylä 2019, 335.

351 Tiitta 2018, 151.

352 Toimintakertomus 2009. TTSA; Toimintakertomus 2010. TTSA.

353 Vrt. Mäntylä 2019, 336.

kintakampanjaan.³⁵⁴ Vuonna 2013 yliopisto päätti ensimmäistä kertaa käyttää sijoitustoimintansa tuottoa strategiansa kannalta keskeisten toimien tukemiseen. Varainhankinnalla kerätyn pääoman tuotoilla muun muassa tehtiin avainrekrytointeja, uudistettiin tutkimus- ja oppimisympäristöjä, edistettiin opiskelijoiden ja tutkijoiden kansainvälistä liikkuvuutta sekä vahvistettiin yrittäjyyttä ja innovaatiotoimintaa.³⁵⁵

Tauno Tönningin säätiön uusi merkittävä tukimuoto 2010-luvulla oli osallistuminen professoripooliin. Yliopistojen opiskelija- ja tutkintomäärien kasvu ja hallinnollisten tehtävien lisääntyminen olivat jo vuosituhannen alussa johtaneet professorien työmäärän kasvuun. Suomen Akatemian luovuttua professoreille tarkoitetuista varttuneiden tutkijoiden apurahoista Suomen parhailla tutkijoilla oli yhä vähemmän aikaa tutkimukseen. Tämä lisäsi vaatimuksia siitä, että maahan olisi luotava useissa muissa maissa käytössä ollut sapattivapaaajärjestelmä, jossa professorit voisivat säännöllisesti pitää vapaavuoden opetuksesta ja hallinnosta. Useat yliopistot ja Professoriliitto ryhtyivät suunnittelemaan professoreille sapattivapaaajärjestelmää, mutta yliopistouudistus ja vaikea taloudellinen tilanne veivät edellytykset hankkeen etenemiseltä.³⁵⁶

Vuoden 2011 syksyllä 17 säätiötä yhdistivät Suomen Kulttuurirahaston aloitteesta voimansa ongelman ratkaisemiseksi ja perustivat Säätiöiden professoripoolin. Suomen Kulttuurirahaston ohella mukaan tulivat Alfred Kordelinin rahasto, Alli Paasikiven säätiö, Ella och Georg Ehrnrooths stiftelse, Emil Aaltosen säätiö, Jenny ja Antti Wihurin rahasto, Kaupallisten ja teknillisten tieteiden tukisäätiö, Maj ja Tor Nesslingin säätiö, OP-Pohjola-ryhmän tutkimussäätiö, Orionin Tutkimussäätiö, Paulon säätiö, Suomen Parkinson-säätiö, Svenska kulturfonden, Svenska litteratursällskapet, Yksityisyrittäjien säätiö, Yrjö Jahnssonin säätiö sekä Tauno Tönningin säätiö. Yhteensä säätiöt varasivat tarkoitukseen vuosittain käytettäväksi 2 225 000 euroa.³⁵⁷

Professoripoolin tavoite oli luoda professoreille mahdollisuus 12 kuukautta kestäväan tutkimusjaksoon. Tutkimusjakson aikana professorin työnantajana ollut yliopisto maksoi hänen bruttopalkastaan 55 prosenttia säätiöiden myöntämän 25 000–27 000 euron apurahan kattaessa loput. Tutkimuskausijärjestely auttoi myös nuoria tutkijoita, sillä sen avaamat sijaisuudet tarjosivat heille mahdollisuuksia pätevytymiseen. Pooli järjesti vuosina 2011–2015 kaikkiaan viisi hakukierrosta, joiden kautta myönnettiin apuraha lähes 400 professorille. Säätiöiden professoripooli oli tarkoitettu välivaiheen rahoitusmuodoksi, jonka toivottiin kannustavan yliopistoja käynnistämään omat tutkimusvapaaohjelmansa. Viimeiset tutkimusvapaat käytettiin lukuvuonna 2016–2017.³⁵⁸ Tauno Tönningin säätiö osallistui vuosien 2012–2016 ajan professoripooliin 25 000 euron vuotuisella summalla. Säätiön professoripoolin apurahoja saivat Oulun yliopiston professorit Juha Vaara, Matti Pietikäinen, Erkki Thuneberg, Janne Heikkilä ja Olli Silven.³⁵⁹

358 Tiitta 2018, 193.

359 Kokouspöytäkirja 13.9.2011. TTSA; Toimintakertomus 2013. TTSA; Toimintakertomus 2014. TTSA; Toimintakertomus 2014. TTSA; Toimintakertomus 2015. TTSA; Toimintakertomus 2016. TTSA; Toimintakertomus 2017. TTSA.

354 Lauri Lajunen 27.12.2020.

355 Mäntylä 2019, 336.

356 Tiitta 2018, 192.

357 Tiitta 2018, 192.

Gagliano-viulun ensimmäinen haltija Päivyt Rajamäki (TTK).

6. KULTTUURIAVUSTUKSET, RAKENNUS- PERINTÖKOHTEET JA LUONNONSUOJELU

6.1. ALESSANDRO GAGLIANO -BAROKKI- VIULU JA MUU TUKI KULTTUURILLE

Tieteellisen tutkimuksen ohella Tauno Tönningin säätiö on tukenut myös kulttuurin piiriin luettavia asioita. Säätiön ehdottomasti merkittävin teko tällä alalla on ollut italialaisen barokkiviulun hankkiminen vuonna 1982.³⁶⁰ Kyseisen soittimen rakensi Alessandro Gagliano (1660–1725) vuonna 1704. Gagliano oli napolilaisen viulunrakentajakoulun päämies ja työskennellyt Stradivariuksen oppilaina.³⁶¹ Aloitteen viulun hankkimisesta Säätiölle teki kuuluisa sellisti ja Kuhmon kamarimusiikkifestivaalin taiteellinen johtaja Seppo Kimanen, joka oli löytänyt viulun Lontoosta ja etsi Pohjois-Suomesta mesenaattia viulun hankintaa varten.³⁶²

Säätiön hallitus ei katsonut näin laajamittaisen kulttuurin tukemisen kuuluvan sen toiminnan piiriin. Viulu oli kuitenkin saatavissa kohtuulliseen hintaan ja Kimanen vakuutti sen arvon nousevan tulevaisuudessa. Viulun hankinta voitiin siten katsoa hyväksi sijoitukseksi. Lisäksi arvoviulun omistamisen katsottiin tuovan myönteistä julkisuutta.³⁶³ Säätiön hallitus päättikin kesäkuussa 1982 ostaa antiikkiviulun Lontoosta Mr. Vandyliltä 25 000 pun-

nan kauppahinnalla. Samalla viulu päätettiin alkaa luovuttaa neljäksi vuodeksi kerrallaan taitonsa jo osoittaneen nuoren pohjoissuomalaisen viulistin käyttöön. Ensimmäiseksi kaudeksi 1982–1986 viulu luovutettiin Päivyt Rajamäelle. Myöhemmin Rajamäen lainasopimusta jatkettiin vielä kahdella vuodella.³⁶⁴

Säätiön Alessandro Gagliano antiikkiviulun haltijoita ovat vuosien kuluessa olleet:³⁶⁵

Päivyt Rajamäki	1982–1988
Leena Holma	1988–1996
Anna-Leena Haikola	1996–1999
Reeta Maalismaa	1999–2001
Antti Tikkanen	2001–2005
Timo Vanhamäki	2005–2007
Elina Viitasaari	2007–2010
Hanna Holma	2010–2013
Vilma Perkiömäki	2013–2017
Matias Lahti	2017–2020
Sonja Tuomela	2020 – >

364 Tervonen 1992, 17; Kokouspöytäkirja 7.6.1982. TTSA.

365 Sopimukset Alessandro Gagliano -viulun lainaamisesta 21.6.1982; 14.4.1986; 4.7.1988; 13.11.1996; 28.4.1999; 31.3.2004; 17.6.2004; 2.11.2005; 8.11.2010. TTSA; Kokouspöytäkirjat 27.5.1988; 26.9.1996; 15.8.1998; 31.3.2004. TTSA; Toimintakertomukset 1992; 2007; 2010; 2016; 2017; 2018; 2020. TTSA.

360 Tervonen 1992, 17.

361 300-vuotias Gagliano-viulu soi maanantaina Oulun Musiikkijuhlilla. TTSA.

362 Tervonen 1992, 17.

363 Paavo Saaren laatima muistio 13.1.2020.

Gagliano viulun haltija vuosina 2017–2020 oli Matias Lahti. Hänen mukaansa viululle on ominaista loputtomat soinnin sävyt ja kerrokset, katvealueiden puuttuminen, kaunis ulkonäkö ja erinomainen kunto. (LL).

Pohjois-Suomen oloissa ainutlaatuinen arvoviulu herätti kiinnostusta niin musiikin harrastajien kuin ammattilaistenkin parissa. Oulun konservatorion opettajat lähestyivät Tauno Tönningin säätiötä päiväämättömällä kirjeellä todennäköisesti 1990-luvun alkupuolella toivomuksenaan, että Säätiö lainaisi viulua lyhyissä 1–3 vuoden jaksoissa, jotta useammat nuoret soittajat voisivat hyötyä huippusoittimesta.³⁶⁶ Viulun toinen haltija Leena Holma soitti viulua kaksi peräkkäistä neljän vuoden kautta. Sittemmin viulua lainattiin kahdeksi vuodeksi ja vuodesta 2010 lähtien kolmeksi vuodeksi kerrallaan.³⁶⁷

366 Oulun kaupungin konservatorion opettajien päiväämätön kirje. TTSA.

367 Tauno Tönningin Säätiö on toiminut 35 vuotta. TTSA; Viulun lainailmoitus 2010. TTSA.

Viuluhakemusten käsittely kuuluu Säätiön asiamiehen tehtäviin. Paavo Saari hoiti kuitenkin hakuprosessia myös asiamies kautensa jälkeen.³⁶⁸ Viulua on haettu vapaamuotoisilla hakemuksilla, joihin hakijat ovat liittäneet runsaasti suosituksia. Sopivimmiksi arvioituista viulun hakijoista Säätiö on lisäksi pyytänyt asiantuntijalausuntoja.³⁶⁹ Esimerkiksi vuonna 2007 asiantuntijoina kuultiin Säätiön viulua itsekin aikoinaan soittanutta professori Päivyt Melleriä (os. Rajamäki), lehtori Tero Latvalaa Sibelius Akatemiasta ja lehtori Silja Raitio-Heikinheimoa Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadiasta. Säätiö lainaa viuluaan lahjakkaalle, lahjansa jo osoittaneelle viulistille, joten luontevana on pidetty antaa se B-tutkinnon jo suorittaneelle A-tutkintoa eli loppututkintoa suorittavalle soittajalle. Säätiön tarjoama mahdollisuus soittaa huippuviulua on ollut lähes korvaamaton tuki monen nuoren viulistin kehitykselle.³⁷⁰ Arvoviulua vuosina 2017–2020 soittanut Matias Lahti toteaa sen etuna olevan soinnin sävyjen ja kerrosten loputon runsaus. Instrumentti ei muodosta lasikattoa muusikon ilmaisulle, vaan tämä kykenee luomaan millaisen tahansa kuvittelemansa soinnin. Muusikolle on myös tärkeää kokea kuuluvansa vuosisataiseen ketjuun, jossa ihminen toisensa jälkeen on ponnistellut yksilöllisen ja kollektiivisen kokemuksen herättämiseksi ja tajunnan laajentamiseksi.³⁷¹

Säätiöiden on tärkeää antaa itsestään julkisuudessa positiivinen mielikuva.³⁷² Arvoviulunsa kautta Tauno Tönningin säätiö on saanut huomiota mediassa. Esimerkiksi viulun 300-vuotisjuhlavuonna 2004 *Suomenmaassa* julkaistiin iso kuva viulusta ja sen silloisesta haltijasta Antti Tikkasesta. Tikkanen totesi artikkelissa, että oli kunnia saada pitää hallussaan Pohjois-Suomen ainoaa antiikkiviulua. Hän kertoi myös pyytävänsä jatkoaikaa viulun hallussapitoon.³⁷³ Monille Säätiön viulun lainaajille onkin

368 Esitys viulun lainaajaksi 30.7.2013. TTSA.

369 Paavo Saaren ehdotus viulun haltijaksi 17.10.2005. TTSA.

370 Paavo Saari säätiön hallitukselle 4.11.2007. TTSA.

371 Matias Lahti 30.6.2021.

372 Suvikumpu & Tikka (toim.) 2014, 10.

373 Suomenmaa 17.3.2004; Päivyt Rajamäen kirje 4.5.1988. TTSA; Kaleva 10.11.2005; Kaleva 14.4.2005; Kaleva 15.6.2004; Kaleva 3.4.2011. TTSA.

myönnetty jatkoajkoja, joiden perusteena on ollut esimerkiksi tietyn opinnäytekonserntin suorittamisen juuri tällä viululla.³⁷⁴

Tauno Tönningin säätiölle tärkeä keino myönteisen huomion saamiseen ja toiminnasta tiedottamiseen ovat sen historiassa olleet apurahojen jakotilaisuudet. Säätiön jakotilaisuuksia pidettiin 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa usein Oulun kaupungintalolla ja ne muodostuivat merkittäväksi julkiseksi kulttuuritapahtumaksi Oulun kaupungissa.³⁷⁵ Säätiön viulun lainausehtoihin kuuluu haltijan vuotuinen

esiintyminen Säätiön määrittelemässä tilaisuudessa. Viulun haltijan musiikkiesitys onkin tyypillisesti ollut osa apurahojen jakotilaisuuden ohjelmaa.³⁷⁶

2000-luvulla jakotilaisuudet on pidetty yliopiston tiloissa. Säätiön pohtiessa vuonna 2003 apurahaprosessin kehittämistä haluttiin hyvää palautetta saanut jakotilaisuus pitää ennallaan ja panostaa edelleen sen tasokkuuteen.³⁷⁷ Tärkeä osa jakotilaisuuksien ohjelmaa ovat olleet juhlaesitelmät. Vuosina 1997–2018 pidettyjen esitelmien pitäjät ja aiheet käyvät ilmi alla olevasta asetelmasta:

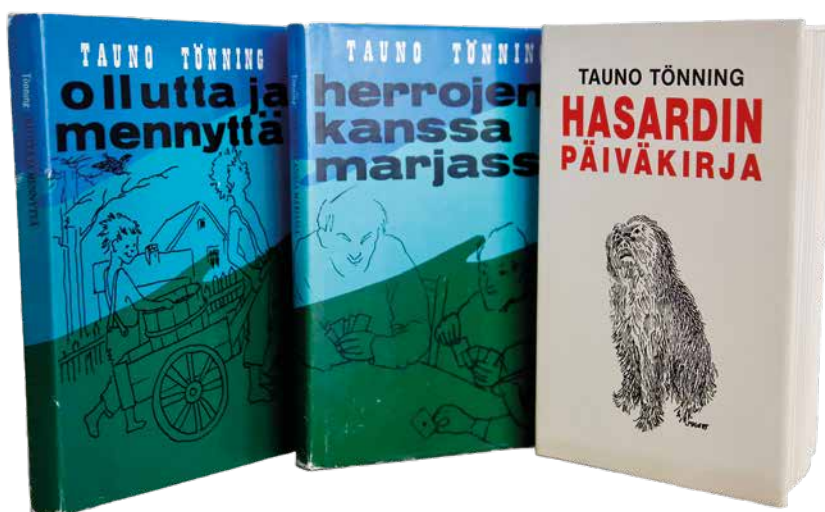
374 Paavo Saari säätiön hallitukselle 4.11.2007. TTSA.

375 Toimintakertomukset 1987–1992. TTSA; Lauri Vesala Oulun raastuvanoikeudelle 10.8.1987. TTSA.

376 Soittimen lainausehdot. TTSA; Paavo Saari säätiön hallitukselle 4.11.2007. TTSA

377 Säätiön apurahojen hakumenettelyn kehittäminen. 12.8.2003. TTSA.

1997	Paavo Saari	Tauno Tönningin säätiö 25 vuotta
1998	Rauli Svento	Tietoliikenneverkon kehittäminen Oulun alueella
1999	Matti Pietikäinen	Konenäkö tutkimus Oulun yliopistossa
2000	Matti Latva-aho	Tulevaisuuden matkapuhelinjärjestelmät
2001	Kari Laine	Mikä ohjaa ympäristötutkijaa?
2002	Juhani Oksman	30 vuotta täyttävän Tauno Tönningin säätiön toiminta
2003	Petri Pulli	tutkimustulosten havainnollistamisesta virtuaalitekniikan avulla
2004	Riitta Keiski	Tutkijanuran kansainvälistyminen
2005	Timo Jämsä	Hyvinvointiteknologian mahdollisuudet
2006	Paavo Saari	Tauno Tönningin elämäntyö ja säätiö
2007	Tytti Isohookana-Asunmaa	Tauno Tönning ja säätiö Pohjois-Suomen elinkeinoelämän ja tutkimuksen vauhdittajana
2008	Leena Yliniemi	Kaivos ja kaivannaisteollisuuden mahdollisuudet ja haasteet Pohjois-Suomessa sekä Oulun yliopistossa
2009	Lauri Lajunen	Yliopistouudistuksen tuomat mahdollisuudet Oulun yliopistolle
2010	Taina Pihlajaniemi	Oulun yliopiston uusi tutkimusstrategia
2011	Paavo Saari	Hintan pojasta tieteen mesenaatiksi – Tauno Tönningin syntymästä 95 v
2012	Paavo Saari	Rakennusneuvos Tauno Tönningin elämäntyö
2013	Juha Vaara	Fysiikan merkityksestä yhteiskunnassa ja innovaatiotoiminnassa
2014	Jouko Niinimäki	Biotalous – Suuri mahdollisuus Pohjois-Suomelle
2015	Maritta Perälä-Heape	Oulun Innovaatio Allianssin verkostoyhteistyö vahvistaa yliopiston yhteiskunnallista vaikuttavuutta
2016	Rainer Mahlamäki	Rakennettu ympäristö - historiaa ja nykypäivää
2017	Matti Latva-aho	Langaton tietoliikenne - neljännen teollisen vallankumouksen mahdollistaja
2018	Juha-Pekka Kallunki	Yritysvastuullinen liiketoiminta

Säätiö julkaisi 1980-luvun alussa kaksi Tauno Tönniingin kirjoittamaa muistelmateosta sekä novellikokoelman. Kirjojen kansitaiteesta vastasi suomalaisen exlibrismin uranuurtaja, taitelija Mirjam Kinosa (LL).

Juhlaesitelmien aiheet tarjoavat mielenkiintoisen katsauksen ajankohtaisiin teemoihin tieteessä viimeisen runsaan kahdenkymmenen vuoden ajalta. Tauno Tönniing ja hänen perustamansa Säätiö ovat luonnollisesti olleet esitelmien aiheena Säätiön tai sen perustajan juhlavuosina. Säätiön 35-vuotisjuhluvuonna vuonna 2007 Tytti Isohookana-Asunmaa päätti esitelmänsä toteamalla Tauno Tönniingin säätiön myös tulevana vuosina vauhdittavan Oulun yliopistossa tehtävää tutkimusta ja sen myötä koko Pohjois-Suomen taloudellista hyvinvointia.³⁷⁸

Viulun hankinnan ja lainaamisen ohella on Tauno Tönniingin säätiö muutenkin osallistunut kulttuurin tukemiseen. Esimerkiksi vuonna 1984 se osallistui 10 000 markalla V. A. Koskenniemen patsashankkeeseen.³⁷⁹ Vuonna 1986 Säätiö tuki Oulun Sotaveteraanit ry:n toimintaa ja vuonna 1994 Oulun suomalaissaksalaista yhdistystä saksankielisen päiväkodin ylläpitämisessä³⁸⁰ 2000-luvulla Säätiö avusti 1 000 – 5 000 euron avustuksilla muun muassa Kärsämäen seurakunnan paanukirkkohanketta, Oulun Voimisteluseuran 80-vuotishistoriikkia, UKI

Arkkitehdit Oy:n pohjoissuomalaisen arkkitehtuurin juhlateosta ja Oulun yliopiston ylioppilaskunnan 50-vuotishistorian kirjoittamista.³⁸¹

2010-luvulla säätiö avusti Pyhän Hildegardin seuraa, Via Dolorosa toimikuntaa, Päivi Honkakosken tervapolttoaiheista lastenkirjaa, Ahti Pekkalan elämäntyötä käsittelevää teosta, Oulun Konservatorion OKKO kamariorkesteria ja Oulun Sotaveteraanikuoron 30-vuotishistoriikkia.³⁸² Hyväntekeväisyysluontoisten anomusten käsittelyä muutettiin vuonna 2011 siten, että hallitus alkoi myöntää vuosittain määräsunnan, jonka puitteissa työvaliokunta saattoi jakaa avustuksia.³⁸³ Säätiölain uudistuksen jälkeen Tauno Tönniingin säätiö päätti luopua edellä kuvatun kaltaisten kulttuuriavustusten jakamisesta. Säätiön hallitus voi kuitenkin jakaa vuosittain erilisavustuksia enintään 10 000 euron edestä säätiön periaatteita noudattavin tarkoituksiin.³⁸⁴

381 Kokouspöytäkirja 25.8.2003. TTSA; Kokouspöytäkirja 3.4.2008. Liite 5. TTSA; Toimintakertomus 2008. TTSA.

382 Kokouspöytäkirja 17.5.2010. TTSA; Toimintakertomus 2010. TTSA; Kokouspöytäkirja 14.11.2011. TTSA; Toimintakertomus 2014. TTSA.

383 Kokouspöytäkirja 14.11.2011. TTSA.

384 Kokouspöytäkirja 11.1.2019. TTSA.

378 VTT Tytti Isohookana-Asunmaan juhlapuhe 27.4.2007.

379 Kokouspöytäkirja 3.4.1984. TTSA; Tervonen 1992, 17.

380 Kokouspöytäkirja 3.3.1986. TTSA; Kokouspöytäkirja 28.4.1994. TTSA.

Tauno Tönningin säätiöstä on aiemmin kirjoitettu lyhyet 20- ja 30-vuotishistoriat. (LL).

Tauno ja Tuovi Tönning lahjoittivat aikanaan Säätiölle kotinsa irtaimiston. Sen mukana Säätiön omistukseen siirtyi myös heidän taidekokoelmansa. Pääosaa niistä säilytettiin Säätiön toimistossa. Vuonna 2005 Säätiön hallituksessa syntyi ajatus taulujen sijoittamisesta yliopiston tiloihin siten että taulujen omistusoikeus kuitenkin jäisi Säätiölle. Luovutettavaa 37 taulua käsittävää kokoelmaa luonnehdittiin tyypilliseksi sotien jälkeen vaurastuneen oululaisen liikemiesperheen kotikokoelmaksi. Teokset olivat alueellisesti tunnettujen taiteilijoiden kuten Vilho Lammen, Åke Mattaksen, Paavo Leinosen, Juho Mäkelän, Olli Seppäsen sekä Eero Nelimarkan teelmiä.³⁸⁵ Sitten sopimus yliopiston kanssa purettiin ja Säätiön hallitus on päättänyt myydä taulukokoelman.³⁸⁶

Säätiön harjoittaman kulttuurityön piiriin voidaan lukea myös sen perustajien ja Säätiön oman toiminnan muistaminen. Vuonna 1975 Säätiö päätti maalauttaa seuraavana vuonna 60 vuotta täyttäneestä perustajastaan muotokuvan.³⁸⁷ Vuonna 1982 Säätiö kustansi Tauno Tönningin kirjoittamat muistelmateokset *Ollutta ja mennyttä* ja *Herrojen kanssa marjassa*. Vuonna 1985 säätiö kustansi vielä Tönningin omaelämäkerrallisia novelleja sisältäneen teoksen *Hasardin päiväkirja*. Tauno Tönningin muistelmien ovat elävää oululaista ja pohjoissuomalaista paikallishistoriaa ja ilmestyessään ne saivat runsaasti huomiota alueen tiedotusvälineissä.³⁸⁸ Innoitusta kirjoittamiseen Tönningille antoi toisen rakennusmestarin, Kalle Päätalon, tuotanto.³⁸⁹

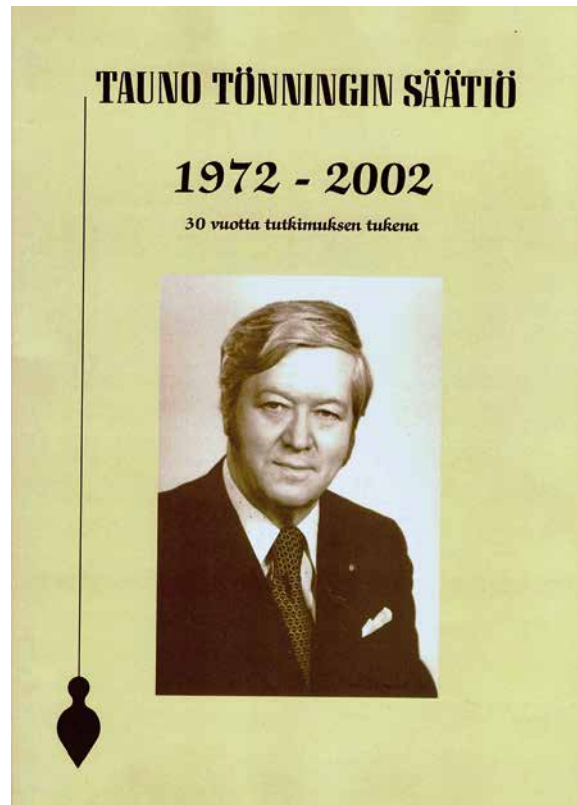
385 Säätiön taulujen luovutussopimuksen allekirjoitustilaisuus 26.1.2006. TTSA.

386 Lauri Lajunen 27.12.2020.

387 Kokouspöytäkirja 17.5.1975. TTSA.

388 Tervonen 1992, 17; Kokouspöytäkirja 15.2.1982. TTSA; Kokouspöytäkirja 2.12.1982. TTSA.

389 Tönning 1981, 7.

Vuonna 1992 Säätiö juhlisti 20-vuotisjuhlavuottaan julkaisemalla apurahojen jakopäivänä Antero Tervosen kirjoittaman lyhyen Säätiön historian.³⁹⁰ Vuonna 2002 julkaistiin Säätiön asiamiehen kirjoittama 30-vuotishistoria ja Esko Vesalan laaja Pyykön tilahistoria.³⁹¹ Säätiö on muistanut kaikkia sen piirissä toimineita henkilöitä. Tuovi Tönningin täyttäessä 75 vuotta järjestettiin Oulun lyseon juhlassa veteraanikonsertti. Konsertissa esiintyi muun muassa Oulun Karjalaseuran kuoro Käköset, jossa myös Tuovi Tönning itse lauloi. Juhltilaisuudessa syntymäpäiväsankarille soitti myös Paavo Saaren johtama puhallintrio. Vuonna 2010 Niilo Piisilää ja Hannu Rautiaista muistettiin Säätiön hallituksen kokouksen yhteydessä Pyykössä heidän molempien 60-vuotispäivien johdosta.³⁹²

390 Toimintakertomus 1992. TTSA.

391 Kokouspöytäkirja 2.1.2002. TTSA.

392 Lauri Lajunen 27.12.2020.

Käköset-kuoro esiintyy veteraanikonsertissa Oulun lyseon juhlasalissa (LL).

Puhallintrio soittaa Tuovi Tönningille Paavo Saaren johdolla (LL).

Niilo Piisilää ja Hannu Rautiaista onniteltiin Pyykössä vuonna 2010 heidän molempien 60-vuotispäivien johdosta (LL).

Säätiön 50-vuotishistorian kirjoittaja FM Kimmo Oikarinen (LL).

Säätiön vuonna 2022 vietettävien 50-vuotisjuhlien lähestyessä hallitus päätti kirjoituttaa Säätiöstä tämän historiateoksen. Merkkivuoden kunniaksi päätettiin myös teettää Tauno Tönningistä mitali sekä uusia Säätiön logo. Molempien suunnittelijaksi valittiin arkkitehtuurin ylioppilas Sini Korhonen. Logo valmistui vuonna 2019. Mitali tilattiin Keisun Koru OY:stä ja sitä painettiin 100 numeroitua kappaletta ja 200 numeroimatonta kappaletta. Mitali numero 1

päätettiin myöntää Säätiön kunniapuheenjohtajalle Tuovi Tönningille. Hän ei kuitenkaan ehtinyt saada sitä ennen kuolemaansa, koska Covid-19-pandemia esti vierailut hänen luonaan. Mitalien varsinainen jako aloitetaan Säätiön hallituksen vahvistaman jakosäännön mukaisesti keväällä 2022 säätiön 50-vuotisjuhlassa.³⁹³

393 Lauri Lajunen 27.12.2020.

Tauno Tönning -mitali. Suunnittelija Sini Korhonen (LL).

6.2. SÄÄTIÖN VANHAT MAALAISTALOT JA LUONNONSUOJELUALUEET

Säätiön lahjoituksina vastaanottamien metsätilojen mukana sen omistukseen tulivat myös niiden rakennukset. Tällaisia rakennuksia ovat Kanervan ja Pyykön vanhat maalaistalot sekä Lepola-niminen huvila. Lisäksi Säätiö rakennutti 1980-luvulla Tuovila-nimisen huvilan.³⁹⁴ Kanervan tila sijaitsee Paltamossa Kivesjärven rannalla Kovalanniemellä ja siinä on maata useassa eri palstassa yhteensä

noin 84 hehtaaria.³⁹⁵ Kanervan yksikerroksisessa 1900-luvun alussa rakennetussa päärakennuksessa on kaksi päätytupaa, joiden välissä on keittiö ja kamari. Näiden edessä on lautarakenteinen kuisti.³⁹⁶ Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi kolme aittaa ja navetta. Lisäksi hieman syrjempänä on suurikokoinen savusauna ja riihi. Samaisen Kivesjärven saarella sijaitseva Lepola on vanha kesä-asunto. Tauno ja Tuovi Tönning lahjoittivat Kanervan ja Lepolan säätiölle vuonna 1975.³⁹⁷

394 Tönning 1982, 163; Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

395 Tönning 1982, 164.

396 Yleissuunnitelma – Kanervan tila. Rakennusten korjaustarpeet ja korjaustöiden ajoitus. TTSA.

397 Toimintakertomus 1975. TTSA; Tönning 1982, 164.

Kanervan tila sijaitsee Paltamossa Kivesjärven rannalla Kovalanniemellä (LL).

Kanervan päärakennuksessa on kaksi päätytupaa, joiden välissä on keittiö ja kamari. Toinen päätytupa (LL).

Säätiön hallituksen miehet grillaamassa kokouksen jälkeen Kanervan pihalla vuonna 1998 (LL).

Kivesjärven Revonsaari, jossa vanha kesäasunto Lepola sijaitsee. (LL).

Lepolan kalustusta (LL).

Kahvihetki Lepolan pihalla (LL).

Tauno Tönning kunnostutti hankkimiensa kiinteistöjen usein hyvin huonossa kunnossa olleet rakennukset asuttavaan kuntoon. (LL).

Olli Pohjolan maalaama muotokuva Tauno Tönningistä on Pyykön pirtissä. (LL).

Oulujoen eteläisellä rannalla Utajärven Niskankylällä sijaitsevan Pyykön tilan Tauno Tönning osti vuonna 1974. Tuolloin sen pinta-ala oli 300 hehtaaria. Tauno Tönning kunnostutti hankkimiensa kiinteistöjen usein hyvin huonossa kunnossa olevat rakennukset asuttavaan kuntoon kattamalla ne uudelleen, maalaamalla ne ulkopuolelta ja korjaamalla sisätilat. Pyykön talon suureen pirttiin hän rakennutti 25 leivän leivinuunin. Tauno ja Tuovi Tönning viettivät Kanervan ja Pyykön tiloilla paljon vapaa-aikojaan. Kun tasavallan presidentti vuonna 1976 myönsi Tauno Tönningille rakennusneuvoksen arvonimen hänen ansioistaan rakentajana, järjestettiin juhlatilaisuus Pyykön tilan vanhassa kestkiekvaripirtissä. Tilojen siirryttyä Säätiön omistukseen pidätettiin Tauno ja Tuovi Tönningille niihin elinikäinen asumis- ja käyttöoikeus. Säätiö myös jatkoi rakennusten korjaustöitä.³⁹⁸

398 Tönning 1982, 163–165; Tervonen 1992, 7; Yleissuunnitelma – Pyykön tila. Rakennusten korjaustarpeet ja korjaustöiden ajoitus. TTSA; Toimintakertomus 1976. TTSA; Kokouspöytäkirja 14.1.1977. TTSA; Kokouspöytäkirja 2.12.1982. TTSA; Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

Tuovi Tönningin karjalainen vieraanvaraisuus näkyi siinä, että hänen ollessa puheenjohtajana hallituksen jäsenten ja muiden vieraiden ei koskaan tarvinnut lähteä kokouksesta nälkäisenä. Ruokailu kokouksen jälkeen Pyykön pirtissä (TTK).

Tauno Tönningin työhuone Pyykössä (LL).

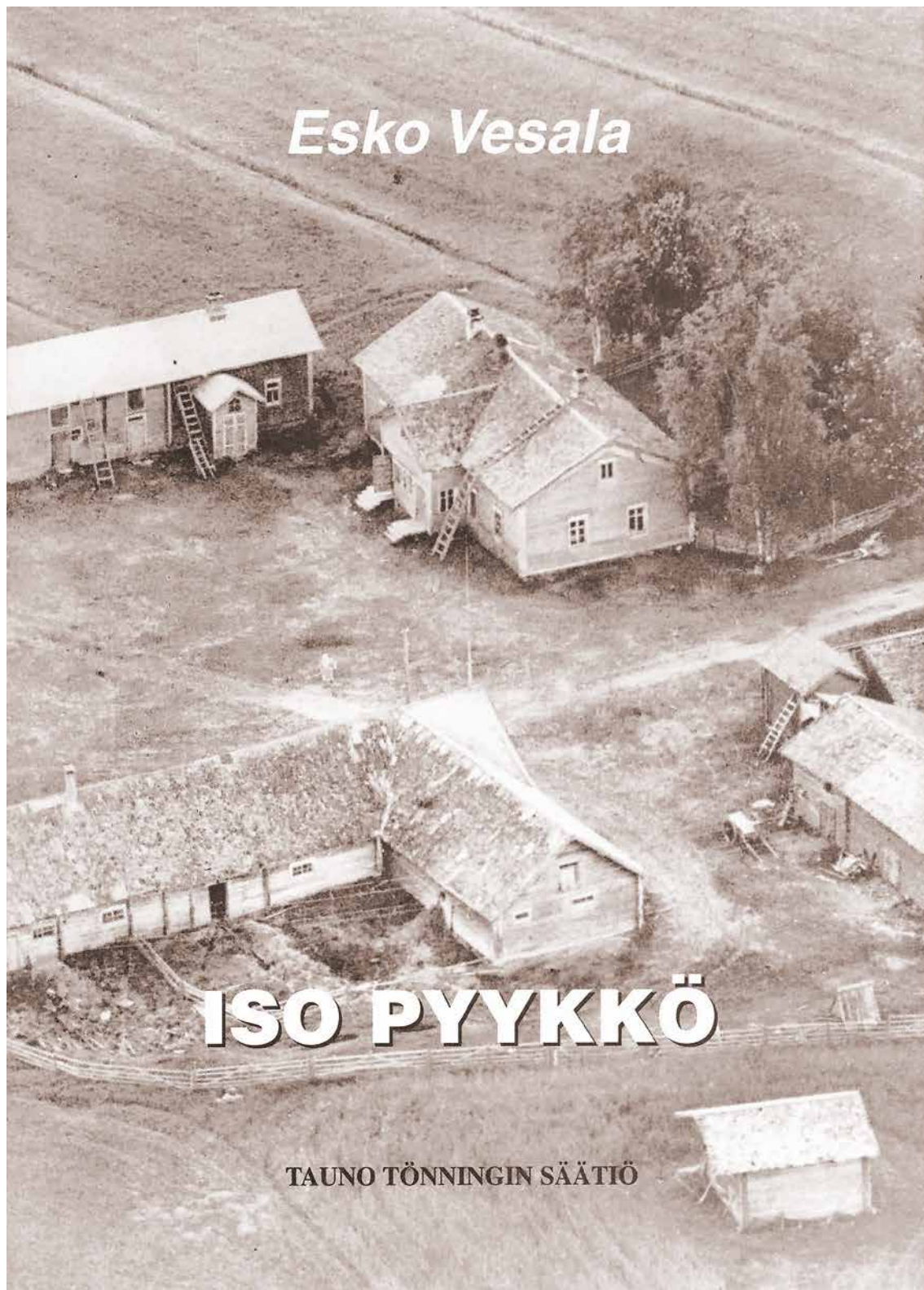

Kaija Pyykön vanha taikinasaaavi Pyykössä (LL).

Utajärven Niskankylällä sijaitsevan Pyykön tilan Tauno Tönning osti vuonna 1974 (LL).

Esko Vesala

ISO PYYKKÖ

TAUNO TÖNNINGIN SÄÄTIÖ

Esko Vesalan kirjoittama Pyykön tilan historia valmistui Säätiön 30-vuotisjuhlavuonna 2002 (LL).

Säätiön omassa käytössä oleviin rakennuksiin kuuluu myös sen vuonna 1982 Korpilahdelle rakennuttama Tuovila -niminen huvila. Se sijaitsee korkealla mäelle, josta avautuu hieno järvimaisema. Rakentamisvaiheessa rakennusta luonnehdittiin metsätilojen tarkkailuasemaksi.³⁹⁹ Säätiössä selvitetiinkin näihin aikoihin mahdollisuutta liittää metsäntutkimus säätiön tarkoitukseen. Tämä ei kuitenkaan johtanut käytännön tuloksiin.⁴⁰⁰

Tauno Tönning arvosti ostamiensa rakennusten historiaa ja niiden edustamaa perinteistä rakennuskulttuuria. Tässä hengessä säätiö juhlisti 30-vuotisjuhlavuottaan vuonna 2002 teettämällä Esko Vesalalla historiateoksen Pyykön tilasta. Alun perin noin 50-sivuiseksi suunniteltu teos paisui lopulta lähes 300-sivuiseksi kattaakseen Pyykön tilan koko kolmen ja puolen vuosisadan rikkaan historian.⁴⁰¹ Teoksesta selviää, että Pyykön tilan perusti Martti Hyry 1660-luvun alussa. Aluksi tilaa kutsuttiinkin Hyryksi, mutta Pyykkö nimi syrjäytti alkuperäisen nimen 1800-luvulle tultaessa.⁴⁰² Utajärvellä Isona Pyykkönä tunnettu tila toimi 1930-luvulle asti kestikievarina ja sen elämä pysyi vilkkaana vielä tämän jälkeenkin. Moninaisten vaiheiden jälkeen Pyykkö siirtyi viimeisiltä talonpoikaisilta omistajiltaan eräälle liikemiehelle. Tämä oli kuitenkin pahoin velkaantunut Oulun osuuspankille, jonka kiinteistökeskuksesta Tauno Tönningille ehdotettiin tilan ostamista. Tämä ihastui paikan rakennuksiin, ja koska Pyykössä oli myös runsaasti metsää, päätti ostaa tilan.⁴⁰³ Vesalan teos julkistettiin joulukuussa 2002 Pyykössä pidetyssä tilaisuudessa.⁴⁰⁴

Kanervan tilan kulttuurihistoriallisesti arvokkaat aitat ovat peräisin 1800-luvulta. (LL).

Pyykön tilan pihaympäristössä on monenlaisia vanhoja rakennuksia pajasta, vilja-aitoista ja talleista lohikellariin ja kestikievarina toimineeseen päärakennukseen. Rakennukset kuuluvat maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sekä kokonaisuutena, että tiettyjen yksittäisrakennusten osalta (LL).

399 Kokouspöytäkirja 2.12.1982. TTSA; Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

400 Tervonen 1992, 12; Kokouspöytäkirja 29.4.1981. TTSA.

401 Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 6.9.2000. TTSA; Kokouspöytäkirja 10.11.2000. TTSA. Toimintakertomus 2002. TTSA.

402 Vesala 2002, 28–29.

403 Vesala 2002, 178; 227.

404 Työvaliokunnan kokouspöytäkirja 6.9.2000. TTSA; Kokouspöytäkirja 10.11.2000. TTSA. Toimintakertomus 2002. TTSA.

Nuojuan maantien varrella sijaitsevaan Pyykön tilan muistometsään istutettiin yhdeksän eri puunlajin taimia yhteensä 400 kappaletta. Nyt muistometsän taimet ovat kasvaneet jo neljän metrin pituisiksi. Hirvet ja kauriit ovat tuhonneet lähes kaikki ulkolaiset puut, mutta joitakin mustakuusasia, lehtikuusasia ja yksi pihtakuusi on suomalaisten mäntyjen ja kuusien seassa. Muistometsän istuttamiseen vuonna 2007 osallistui 60 Utajärven peruskoulun oppilasta sekä kolme opettajaa (Niilo Piisilä).

Säätiön metsäkiinteistöillä pidettiin 1990-luvulla usein hallituksen kesäkokouksia. Esimerkiksi vuonna 1996 hallitus teki kesäretken Korpilahdelle, tarkasti metsiä ja piti kokouksen Tuovilassa. Vuosina 1998 ja 2000 kesäkokoukset pidettiin Paltamon Kanervassa.⁴⁰⁵ Säätiössä alettiin pohtia 2000-luvulla sen omistamien maalaistalojen arvoa ja kohtaloa. Vuonna 2006 sekä Kanervasta että Pyyköstä laadittiin yleissuunnitelmat, joissa kartoitettiin rakennusten korjaustarpeet. Kanervan päärakennus oli melko hyvässä kunnossa, mutta siinä ja muissa rakennuksissa oli monenlaisia korjaustarpeita. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaita olivat erityisesti Kanervan tilan kaksi aittaa 1800-luvulta. Pyykön tilan rakennukset – pihaympäristössä on vanhoja rakennuksia pajasta, vilja-aitoista ja talleista lohikellariin ja kestäkievarina toimineeseen päärakennukseen – todettiin kuuluvan maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sekä kokonaisuutena, että tiettyjen yksittäisrakennusten osalta. Pyykön tilan rakennuksista vanhimmat ovat 1800-luvulta. Pääosin ne olivat yleissuunnitelman mukaan kohtuullisessa kunnossa, mutta korjaustarpeita oli kuitenkin liki jokaisessa rakennuksessa. Pyykön rantapuoleksi kutsuttu päärakennus oli palanut 1970-luvulla, minkä jälkeen pihapiirin toinen asuinrakennus,

kestäkievarina toiminut Pyykön kangaspuoli, oli kunnostettu asuinrakennukseksi. Rakennus oli tässä vaiheessa tehtyjen muutosten myötä menettänyt osan historiallisesta arvostaan.⁴⁰⁶

Säätiö haki ja saikin 2000-luvulla Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselta pieniä avustuksia rakennusten kunnossapitoon.⁴⁰⁷ Rakennuksia esiteltiin eri yhdistyksien ja järjestöjen edustajille metsätiloille järjestettyjen retkien yhteydessä. Toukokuussa 2007 Säätiö järjesti yhdessä metsänhoitoyhdistyksen ja metsäkeskuksen kanssa Pyykössä tilaisuuden, jossa Utajärven peruskoulun yhdeksäs luokka istutti tilalle erityisen muistometsän. Tilaisuudessa jaettiin myös peruskoulujen Metsävisa-palkinnot sekä esiteltiin koululaisille Pyykön tilan historiaa ja Säätiön toimintaa. Säätiötä tilaisuudessa edustivat Tuovi Tönnning, Paavo Saari ja Niilo Piisilä.⁴⁰⁸

406 Yleissuunnitelma – Pyykön tila. Rakennusten korjaustarpeet ja korjaustöiden ajoitus. TTSA.

407 Kainuun ympäristökeskuksen päätös 15.6.2007. TTSA; Yleissuunnitelma – Kanervan tila. Rakennusten korjaustarpeet ja korjaustöiden ajoitus. TTSA.

408 Niilo Piisilä 19.5.2021.

405 Lauri Lajunen 27.12.2020.

Säätiön hallitus puiden istutustalkoissa Pyykössä. Tällä kertaa istutettiin mustakuusia (LLK).

Säätiön metsätilojen rakennusten käyttö on viime vuosina jäänyt hyvin vähäiseksi. Säätiöiden yleinen pyrkimys on pitää oman toimintansa menot mahdollisimman alhaisina jaettuun apurahamäärään nähden.⁴⁰⁹ Säätiön säädekirjan mukaiseen toimintaan varsinaisesti liittymättömien ja kustannuksia aiheuttavien kunnossapitotoimien vaativien rakennusten omistaminen on periaatteessa vastoin tätä pyrkimystä. Tauno Tönningin säätiö harkitseekin Paltamon ja Korpilahden rakennusten myymistä. Pyykön tilan Säätiö sen sijaan aikoo uuden strategiansa mukaisesti säilyttää omistuksessaan ja vaalia siten vanhaa rakennuskulttuuria ja Säätiön perustajan henkistä perintöä.⁴¹⁰

409 Tiitta 2018, 161.

410 Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

Ympäristökysymyksiin ja luonnonsuojeluun liittyvien tutkimusten tukemisen lisäksi Säätiö on vaalinut luontoarvoja myös omistuksiansa hallinnassa. Tämä juontaa juurensa jo Tauno Tönningin aikaan, jolloin Säätiö vuokrasi omistamiensa alueiden hirvi- ja petoeläinten metsästysoikeudet paikallisille metsästysseuroille. Tauno Tönningin nimenomaisesti vaatimuksesta kanalintujen tai muidenkaan lintujen metsästysoikeuksia ei vuokrattu.⁴¹¹ Hirvenmetsästys sallittiin, koska siten voitiin jonkin verran vähentää niiden metsille tekemiä vahinkoja. Esimerkiksi Tauno Tönningin johdolla 1970-luvulla Pyykön ja Kanervan pelloille istutetuista puiden taimista huomattava osa joutui hirvien syömäksi.⁴¹²

411 Niilo Piisilä 29.12.2020; Lauri Lajunen 27.12.2020.

412 Niilo Piisilä 29.12.2020.

Tuovilan tilalle perustetun suojelualan karuissa ja jäkälää kasvavissa kalliometsissä on huomattavan paljon vanhoja kilpikaarnamäntyjä (LL).

Säätiön 10-vuotiskausittain laadittavat metsäsuunnitelmat sisältävät hakkuu- ja metsänhoitokohteiden lisäksi myös tiedot säästettävistä luontokohteista sekä muista metsäluonnon arvokkaista elinympäristöistä.⁴¹³ Vuonna 2006 metsäkeskuksen neljä asiantuntijaa tarkasteli Pyykön tilan maille laadittua uutta metsäsuunnitelmaa. Pyykön 1960-luvulla ojitettujen suometsien pääpuulajin hieskoivun kasvun todettiin olevan selvästi taantumassa ja puustossa näkyi myös merkkejä pystyyn lahoamisesta. Tarkastuksen tuloksena viljavien kasvupaikkojen metsissä tehtiin uudistushakkuut ja niihin liittyvät vesien suojelutoimenpiteet. Karuimmat ojitetut suot jätettiin kaikkien toimenpiteiden ulkopuolelle ennallistumaan ja palautumaan takaisin luonnontilaan. Uudistushakkuualat istutettiin seuraavana vuonna

männylle ja kuuselle. Istutusmäärä, lähes 100 000 tainta, oli Säätiön historian suurin. Paikallinen metsänhoitoyhdistys joutuikin palkkaamaan istuttajia Pudasjärveltä saakka.⁴¹⁴

Myöhemmin nämä taimikot olivat metsäntutkimuksen, ympäristökeskuksen, metsäkeskuksen ja metsähallituksen asiantuntijoiden mielenkiinnon ja maastoretkeilyjen kohteena. Muualla maakunnassa ojitetut suometsät olivat samassa kehitysvaiheessa kuin Pyykön suot. Retkeilyjen teemana olivat suometsien erilaiset uudistamistavat ja vesien suojelu. Nykyään suometsien käsittelyn yhteydessä esillä olevaa turpeen hajoamisen ja hiilen sidonnan merkitystä ilmastonmuutokseen ei vielä silloin pohdittu.⁴¹⁵

413 Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

414 Niilo Piisilä 19.5.2021.

415 Niilo Piisilä 19.5.2021.

Kulttuuriperintö- ja luonnonmonimuotoisuus ry:n puheenjohtaja Janne Kotiaho ja sihteeri Jussi Päivinen esittelevät suojelun tavoitteita (LL).

Säätiö alkoi 2010-luvulla edistää luonnonsuojelua myös perustamalla omistamilleen maille luonnonsuojelualueita. Säätiön ensimmäinen luonnonsuojelualueiden perustamisiin liittyvä toimenpide tehtiin kuitenkin jo 12.3.2008, jolloin Säätiö ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus tekivät sopimuksen metsätilojen vaihdosta. Sopimuksella Säätiö luovutti valtiolle 9,1 hehtaarin kokoisen palstan Utajärvellä sijaitsevasta Ilolan tilasta. Palsta sijaitsi Natura-alueella Rokuan kansallispuiston läheisyydessä, johon se sittemmin liitettiin. Palstalta oli löydetty harvinaisen kangasajuruohon (*Thymus serpyllum*) esiintymä. Valtio luovutti Säätiölle vastineeksi Kiimingissä ja Iissä sijaitsevat yhteensä 17,4 hehtaarin kokoiset alueet.⁴¹⁶

416 Vaihtokirja 21.3.2008. TTSA. Niilo Piisilä 29.12.2020.

Vuonna 2010 tehtiin säätiön historiassa merkittävä päätös perustaa Jyväskylän kunnassa Korpilahdella sijaitsevalle Tuovilan tilalle runsaan 33 hehtaarin kokoinen Tauno Tönningin Säätiön luonnonsuojelualue. Suojelualue on maastoltaan hyvin vaihteleva. Alueella on korkeita kalliomäkiä, jyrkkiä rinteitä, lehtomaisia notkoja ja Päijänteen rantaa. Karuissa ja jäkälää kasvavissa kalliometsissä on huomattavan paljon vanhoja kilpikaarnamäntyjä. Kallioiden ja kivikoiden välissä olevat notkelmat ovat puolestaan reheviä. Siellä kasvaa hyvin järeitä haapoja, koivuja, tervaleppää ja paikoin myös metsälehmäksiä.⁴¹⁷ Alueen metsät ovat säilyneet vuosikymmeniä luonnontilaisina. Suojelualueen maapohja jäi Säätiön omistukseen ja puustosta ja

417 Päätös luonnonsuojelualueen perustamisesta 18.2.2010; Toimintakertomus 2015. TTSA.

taimikoista eli taloudellisen hyödyn menetyksestä se sai 192 000 euron korvauksen. Saadulla korvauksella päätettiin hankkia Säätiölle lisää metsätalousta.⁴¹⁸ Luonnonsuojelun perustaminen sai alueen mediassa voimakkaan positiivisen vastaanoton.⁴¹⁹

Säätiö jatkoi luonnonsuojelun perustamista vuonna 2014, kun se perusti Pyykön tilalle 21 hehtaarin kokoisen Tuovi ja Tauno Tönningin luonnonsuojelun alueen. Alueella suojellaan Oulujokeen laskevien purojen syövyttämien rotkolaaksojen luonnonsuojelun alueita, niiden jyrkillä rinteillä olevia reheviä metsäisiä lehtoja sekä tervahautoja, joiden ympäristössä kasvaa järeitä, jopa yli 200 vuotta vanhoja puita. Säätiö sai alueesta 74 000 euron korvauksen.⁴²⁰

418 Toimintasuunnitelma vuodelle 2010. TTSA; Toimintakertomus 2010. TTSA.

419 Keski-Suomi 7.8.2010.

420 Päätös luonnonsuojelun alueen perustamisesta 2.1.2014. TTSA; Toimintakertomus 2013. TTSA; Toimintakertomus 2014. TTSA.

Vuonna 2017 Korpilahden Harjun tilalle perustettiin 4,3 hehtaarin kokoinen suojelualue osana Suomen itsenäisyyden juhluvuoden kampanjaa ”Luontolahjani satavuotiaalle”. Aloitteen suojelualueesta teki Kulttuuriperintö ja Luonnonsuojelu -yhdistys. Keskustelut sen perustamisesta oli aloitettu jo vuonna 2011. Kulttuuriperintö- ja luonnonsuojelu -yhdistys ry pyrkii palauttamaan takaisin luontoon perinteiset lammaslaitumilla viihtyvät kasvit ja hyönteiset. Säätiö laati yhdistyksen kanssa vuonna 2012 vuokrasopimuksen, jonka perusteella yhdistys sai laiduntaa lampaita alueen taimikossa ja niittää ruohostoa ja vesakkoa.⁴²¹ Metsälaidunnuksen ansiosta alueelle muodostuikin huomattavan monipuolinen kasvi-, hyönteis- ja lintulajisto. Suojelualueen perustamista puolsi myös alueelta aukeava upea näkymä Päijänteen vesistöön sekä sijainti muiden suojelu- ja maisema-alueiden välittämässä läheisyydessä. Alueella ei ole suojelualueilta yleensä löytyvää järeää tai lahoavaa puustoa. Yhdistys korvasi Säätiölle taimikoiden menetyksestä ja muista pitkäaikaisista oikeuksista 12 500 euroa.⁴²²

Vuonna 2019 Harjun tilalle perustettiin vielä 7,2 hehtaarin luonnonsuojelualue Metso -metsiensuojeluohjelmaan liittyen. Tämä alue rajautuu vuonna 2017 perustettuun suojelualueeseen ja aloitteen myös tähän teki Kulttuuriperintö ja luonnonsuojelu -yhdistys ry. Säätiö sai alueen taloudellisen hyödyn menetyksestä runsaan 84 000 euron korvauksen.⁴²³ Nykyään Säätiön neljän luonnonsuojelualueen pinta-ala on siten yhteensä 66 hehtaaria.

⁴²⁴

421 Maanvuokrasopimus 16.5.2012 TTSA; Päätös luonnonsuojelualueen perustamisesta 28.12.2017. TTSA; Niilo Piisilä 31.12.2020.

422 Toimintakertomus 2017. TTSA; Niilo Piisilä 31.12.2020.

423 Säätiön vuosisuunnitelma 2019. TTSA; Toimintakertomus 2018. TTSA; Päätös luonnonsuojelualueen perustamisesta 20.2.2019. TTSA; Niilo Piisilä 31.12.2020.

424 Tauno Tönningin säätiön strategia (2019–2021). TTSA.

Lampaat ovat apuna perinnemaiseman teossa (LL).

LÄHTEET

I Arkistolähteet

TAUNO TÖNNINGIN SÄÄTIÖN ARKISTO (TTSA)

Tauno Tönningin säätiön hallituksen pöytäkirjat

Tauno Tönningin säätiön työvaliokunnan pöytäkirjat

Tauno Tönningin säätiön toimintakertomukset

Luettelot apurahojen saajista

II Painetut lähteet

Liisa Suvikumpu (toim.), *Säätiön hyvä hallinto*. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry. – Delegationen för stiftelser och fonder rf. Helsinki 2015.

Liisa Suvikumpu & Päivi Tikka (toim.), *Vaikuttava säätiö! Säätiöiden vaikuttavuuden arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä*. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry. – Delegationen för stiftelser och fonder rf. Helsinki 2014.

Tauno Tönningin säätiö 1972–2002. 30 vuotta tutkimuksen tukena. Tauno Tönningin säätiö, Oulu 2002.

III Lähdekirjallisuus

Tauno Tönning, *Ollutta ja mennyttä*. Tauno Tönningin säätiö, Oulu 1981.

Tauno Tönning, *Herrojen kanssa marjassa*. Tauno Tönningin säätiö, Oulu 1982.

Tauno Tönning, *Hasardin päiväkirja*. Tauno Tönningin säätiö, Oulu 1985.

IV Sähköpostilla tai suullisesti annetut tiedot

Lauri Lajunen 27.12.2020.

Niilo Piisilä 29.12.2020; 19.5.2021.

Matias Lahti 30.6.2021

V Elektroniset julkaisut

Teknillisten Tieteiden Akatemia 2011. <http://www.ttatv.fi/index.php?page=historia>.

VI Tutkimuskirjallisuus

Eeva Ahdekivi, *Säätiöt omistajina*. Pörssisäätiö, Helsinki 2014.

Kari Arokylä, *Ideasta kyläksi, kylästä polikseksi*. Technopolis, Oulu 2002.

Kari Arokylä, *Kertomus kasvusta – Technopolis*. Technopolis Oyj, Oulu 2012.

Maarit Manninen, *Säätiöt Suomessa*. Cupore 2005.

Matti Mäntylä, *Alueelle ja maailmalle. Oulun yliopiston historia II (1993–2018)*. Oulun yliopisto, Oulu 2019.

Kimmo Oikarinen, *Maaseudun hyväksi. Oulun läänin talousseuran maataloussäätiö 1967–2017*. Oulun läänin talousseuran maataloussäätiö, 2017.

Matti Salo & Matti Lackman, *Oulun yliopiston historia 1958–1993*. Oulun yliopisto, Oulu 1998.

Jaakko Simonen, *Säätiötoiminnan vaikuttavuuden tutkimus*. Oulu 2009.

Antero Tervonen, *Tauno Tönningin säätiö 20 vuotta*. Tauno Tönningin säätiö, Oulu 1992.

Allan Tiitta, *Tieteen tukijoukot. Suomalaiset säätiöt tieteen ja korkeimman opetuksen kehittäjinä 1917–2017*. WSOY. Helsinki 2018.

Esko Vesala, *Iso Pyykkö. Utajärven Niskankylän Hyryn eli Pyykön tilan n:o 10 historia*. Tauno Tönningin säätiö, Oulu 2002.

LIITTEET

Liite 1. Tauno Tönningin säätiön säännöt

1§ Säätiön nimi on Tauno Tönningin Säätiö ja sen kotipaikka on Oulun kaupunki.

2 § Säätiön tarkoituksena on edistää ja tukea teknillis-tieteellistä ja muuta taloudelliseen kasvuun tähtäävää tieteellistä tutkimustoimintaa.

Säätiö toteuttaa tarkoitustaan jakamalla apurahoja, suorittamalla tarkoituseriään palvelevia tieteellisiä tutkimuksia ja selvityksiä ja harjoittamalla tieteellistä julkaisutoimintaa

3§ Säätiön omaisuutena on sen peruspääoma 30.400 mk sekä se mitä säätiö tulee myöhemmin saamaan. Säätiön varat on pidettävä sijoitettuna varmalla ja tuloa tuottavalla tavalla. Säätiöllä on oikeus ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja sekä muullakin laillisella tavalla hankkia varoja ja oikeuksia sekä tehdä sitoumuksia tarkoituksensa toteuttamiseksi, ei kuitenkaan harjoittamalla liiketoimintaa. Säätiöllä on oikeus hankkia ja omistaa kiinteistöjä.

4§ Säätiön asioita hoitaa, sitä edustaa ja sen päättämisvaltaa käyttää säätiön hallitus.

Hallitukseen kuuluu puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä kolme muuta kolmeksi kalenterivuodeksi kerrallaan valittua henkilöä.

Ensimmäisen hallituksen kokoonpanoksi olemme määränneet seuraavan:

toimitusjohtaja Tauno Tönning, hallituksen puheenjohtaja,

rouva Tuovi Tönning, hallituksen varapuheenjohtaja,

maaherra Niilo Ryhtä,

rehtori Markku Mannerkoski ja

toimitusjohtaja Paavo Saari.

Kaikki hallituksen jäsenet ovat Suomen kansalaisia Oulun kaupungista.

Hallitus täydentää itse itsensä.

5§ Hallitus kokoontuu puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan kutsusta. Milloin kaksi hallituksen jäsentä sitä vaatii, on hallitus kutsuttava koolle. Hallitus on päätösvaltainen, jos saapuvilla on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä kaksi muuta jäsentä. Asiat ratkaistaan yksinkertaisella ääntenenemmistöllä, ellei näistä säännöistä muuta johdu. Äänten mennessä tasan ratkaisee vaaleissa arpa ja muissa asioissa tulee päätökseksi se mielipide, jota puheenjohtaja kannattaa.

6§ Säätiön hallituksen jäsenet voivat saada säätiön hallituksen kokouksista enintään kaksinkertaisena sen kokouspalkkion, minkä valtion komiteoiden puheenjohtajalle ja jäsenille työajan ulkopuolella pidettävästä kokouksesta maksetaan sekä sen päivärahan ja matkakulujen korvauksen, mikä valtion virkamatkoista I matkustusluokassa maksetaan. Päivärahojen ja matkakulujen korvaus suoritetaan samojen perusteiden mukaan myös muista säätiön asioiden hoitamista varten tarpeellisista matkoista.

7§ Säätiön hallitus valita säätiölle asiamiehen sekä määrätä hänen tehtävänsä ja palkkionsa.

8§ Säätiön nimen kirjoittaa hallituksen puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja kumpikin yksin tai kaksi hallituksen jäsentä yhdessä, taikka hallituksen siihen valtuuttamat henkilöt yhdessä.

9§ Hallitus kokoontuu varsinaiseen kokoukseensa viimeistään kunkin vuoden huhtikuun 28. päivänä.

Varsinaisessa kokouksessa käsitellään seuraavat asiat:

- 1) Todetaan hallituksen kokoonpano kuluvana vuonna ja suoritetaan tarvittaessa hallituksen täydennys
- 2) Vahvistetaan hallituksen laatima tulo- ja menoarvio sekä toimintasuunnitelma kuluvaa kalenterivuotta varten.
- 3) Vahvistetaan hallituksen jäsenten kokouspalkkiot.
- 4) Esitetään tilintarkastajain lausunto ja säätiön vuosikertomus.
- 5) Päätetään tilinpäätöksen vahvistamisesta sekä mahdollisista toimenpiteistä tilintarkastajain lausunnon johdosta.
- 6) Valitaan kaksi tilintarkastajaa ja heidän varamiehensä. Yhden varsinaisen tilintarkastajan ja yhden varatilintarkastajan tulee olla Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja (KHT) tai hyväksytty tilimies (HTM)
- 7) Päätetään muista säätiön tarkoituspörien toteuttamiseksi tarpeellisista asioista.

10§ Kutsun hallituksen kokoukseen toimittaa hallituksen puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja kirjallisesti jäsenille vähintään yhtä viikkoa ennen hallituksen kokousta, ja on kutsussa mainittava käsiteltävät asiat.

11§ Säätiön tili- ja toimintavuosi on kalenterivuosi ja sen tilinpäätös on laadittava ja toimitettava tilintarkastajille viimeistään helmikuun loppuun mennessä, ja tilintarkastajien on annettava tarkastuskertomuksensa viimeistään maaliskuun loppuun mennessä.

12§ Säätiön toimintakertomus, tilinpäätös ja tilintarkastajien kertomus on vuosittain kulloinkin tili- ja toimintavuotta seuraavana kalenterivuonna ennen kesäkuun loppua toimitettava oikeusministeriöön.

13§ Näiden sääntöjen muuttamisesta ja säätiön toiminnan lopettamisesta päättää säätiön hallitus siten, että vähintään neljän hallituksen jäsenen on kannatettava päätöstä. Päätöksen on saatava oikeusministeriön hyväksyminen.

14§ Jos säätiö lopettaa toimintansa on sen varat käytettävä näiden sääntöjen 2§:ssä mainittuun tarkoitukseen viimeisen hallituksen päättämällä tavalla. Lahjoittajien toivomukset on tällöin otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Oulussa toukokuun 24. päivänä 1972⁴²⁵

425 Säädekirja. TTSA.

Liite 2. Säätiön hallituksen puheenjohtajat

Säätiön hallituksen puheenjohtajat:

Tauno Tönning 1972–1985

Tuovi Tönning 1985–2017

Niilo Piisilä 2017->

Hallituksen varapuheenjohtajat:

Paavo Saari 1986–96 ja 2006–2016

Juhani Oksman 1996–2006

Niilo Piisilä 2016–2017

Sami Klemola 2017->

Liite 3. Säätiön hallituksen jäsenet

Tuovi Tönning 1972–2017

Niilo Ryhtä 1972–1986

Markku Mannerkoski 1972–1987

Paavo Saari 1972–1986; 2005–2016

Pentti Alho 1986–2003

Ahti Pekkala 1986–2005

Paavo Uronen 1987–1989

Juhani Oksman 1989–2006

Lauri Lajunen 1996->

Niilo Piisilä 2003->

Vilho Lantto 2006–2012

Sami Klemola 2016->

Jorma Lammasniemi 2017->

Hannu Rautiainen 2013–2018

Liite 5. Säätiön asiamiehet

Paavo Saari 1974–1980

Hannu Koskela 1980–1982

Harri Kynnös 1982–1984

Matti Kiviniemi 1985–1996

Paavo Saari 1996–2005

Harri Haapasalo 2005->

Liite 4. Säätiön tilintarkastajat

Tilintarkastajat

Kalevi Ollila 1973–1981
Niilo Jokiranta 1973
Matti Mäki-Heikkilä 1974–1979
Kalevi Matturi 1980–1987
Jaakko Reiniharju 1981–2012
Reijo Karppinen 1987–2001
Taisto Riski 1993
Pohjois-Suomen Tilintarkastustoimisto Oy 1998–1999; 2018
Risto Hyvönen 2002
Rauno Sipilä 2003–2012
Kari Spårman 2011, 2013–2017 (Oy Ernst & Young)
Timo Salonen 2011, 2013→ (Pohjois-Suomen Tilintarkastustoimisto Oy)

Varatilintarkastajat

Jaakko Reiniharju 1973
Eero Helin 1973
Paavo Poutiainen 1974–98
Juhani Lares 1974–83
Lauri Jounio 1984–86
Kalevi Matturi 1987–
Taisto Riski 1989–96
Reijo Karppinen 1993–
Anja Karppinen 1988
Teppo Aro 1997–00
Jari Karppinen 1999–2001
Pohjois-Suomen Tilintarkastustoimisto Oy 2001–2010
Tilintarkastajien Oy Ernst & Young -tilintarkastusyhteisö 2002–2010
Kari Spårman (Oy Ernst & Young) 2012
Timo Salonen (Pohjois-Suomen Tilintarkastustoimisto Oy) 2012

Säätiön logo tekstillä. Suunnittelija Sini Korhonen.

Etu- ja takakannessa taidemaalari Martti Tarvaisen maalaamat muotokuvat
Tauno Tönningistä ja Tuovi Tönningistä (LL).

ISBN 978-952-94-5569-0

